Biblioteca Ştiinţifică
a Universităţii de Stat „Alecu Russo” din Bălţi

,,NUMELE LUI ALECU RUSSO VA CREŞTE CU TIMPUL ŞI VA STRĂLUCI GLORIOS”

Vasile Alecsandri

(17 martie 1819 - 5 februarie 1859)

Alecu Russo a fost poet, prozator, eseist, memorialist şi critic literar român, originar din Basarabia, ideolog al generației de la 1848.

,,În epoca dinainte de 1848, în Moldova critică, numai un om ca A. Russo, cu cultura lui franceză şi liberală dinainte de 1848 şi de după 1830...cu temperamentul lui entuziast, visător, generos,cu mintea lui largă şi înțelegătoare, cu firea lui blîndă, unduioasă, dezmierdătoare, bogată, izvorîtoare de gînduri şi de simțiri, a putut deveni reprezentativ".

G. Ibrăileanu

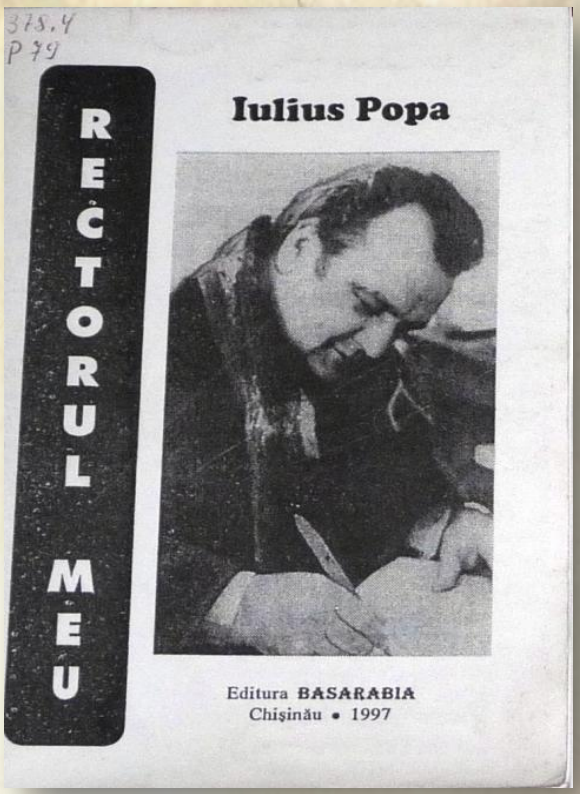

La 24 aprilie 1959, Institutului Pedagogic de Stat din Bălți, i-a fost conferit numele lui Alecu Russo.

www.usarb.md

1969

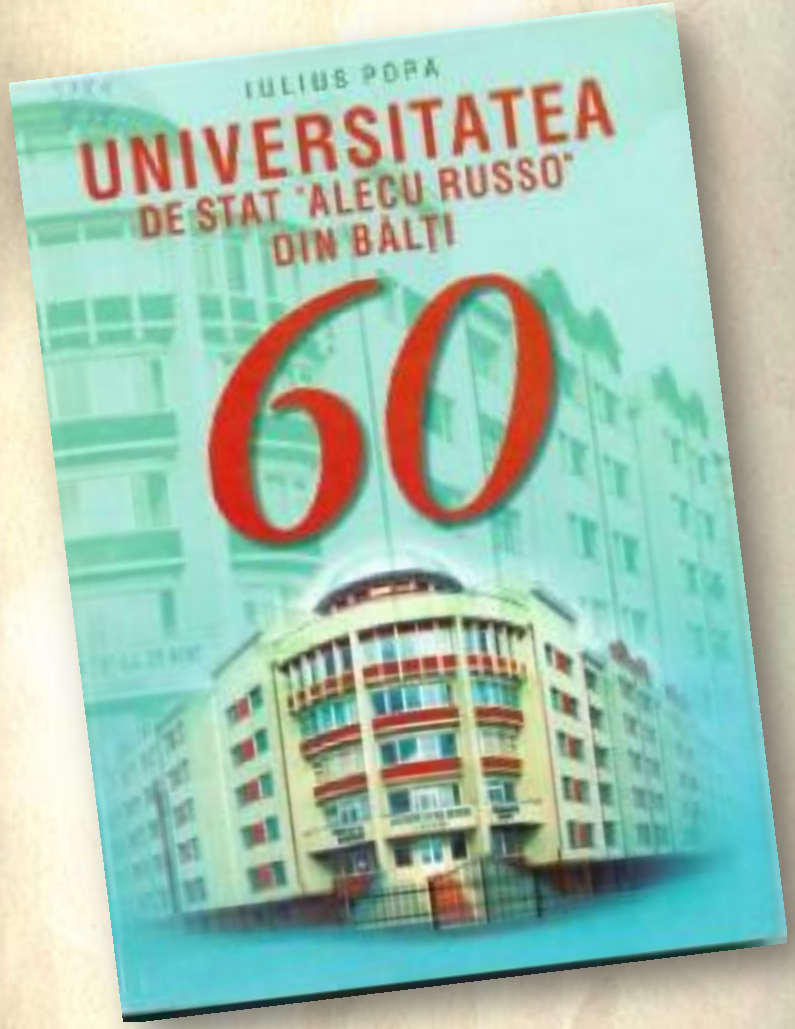

„Ion Borşevici a lăsat în amintirea generațiilor viitoare o operă de artă națională: în curtea Pedagogicului bălțean – bustul lui Alecu Russo, sculptor Igor Kozlov”.

POPA IULIUS. *RECTORUL MEU – ION BORŞEVICI,1997*

Алеку Русо
Alecu Russo

Două busturi: Alecu RUSSO

Ideea instalării unui bust *Alecu Russo* fusese lansată la o ședință a cercului literar *Luminița*, prin 1969–70, la care au participat Valentin Jitaru, redactorul ziarului *Pedagogul*, de asemenea tinerele talente studențești de la Filologie: Iulian Filip, Gheorghe Calamanciuc, Ion Cataveică, Ion Berghia, Nelu Salahoru, Haralambie Dilion, Mircea Mitric și alții.

Idee apreciată de rectorul Ion Borșevici, dar care, pentru a fi materializată, necesita sume bănești. Studenții, la aceeași ședință, hotărâseră să facă un apel către toată studențimea bălteană, ca fiecare să sacrifice câte 1 rublă pentru edificarea bustului. Rectorul, firește, s-a împotrivit, promițând că va găsi bani „din altă parte". Mai întâi, l-a angajat pe Igor Kozlov, absolvent al Colegiului republican de Arte Plastice, în rol de autor al bustului.

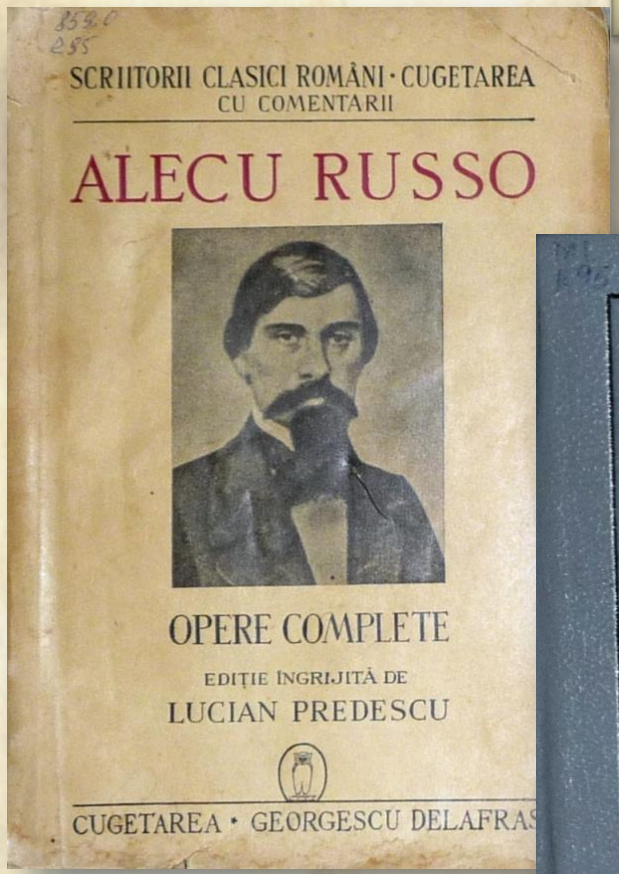

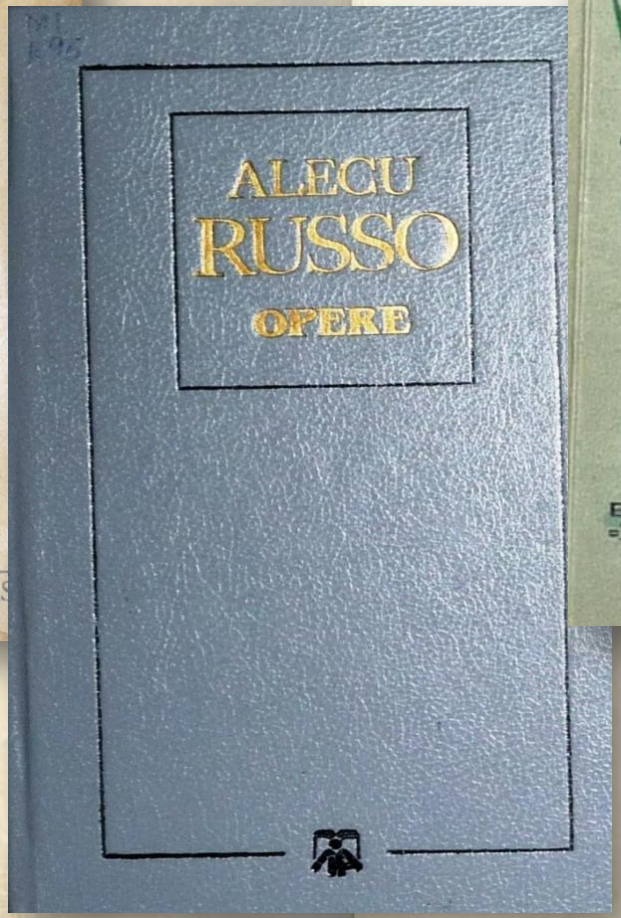
Solemnitatea inaugurării s-a desfășurat în prima jumătate a zilei de 17 octombrie 1970. Curtea institutului – plină de oaspeți, studenți și absolvenți. Cuvântul de salut a fost rostit de rectorul Borșevici. Din toți vorbitorii, unul singur, Nelly Maliutina, conferențiar doctor la catedra de Limba Rusă și Lingvistică Generală, a pronunțat cuvântul „România", referindu-se la opera principală a scriitorului „Cântarea României". S-a ales cu mustrări orale din partea reprezentanților organului de securitate. La un geam al blocului nr. 3 fusese instalat un amplificator, prin care răsuna vocea lui Valeriu Senic, pe atunci decan la Facultatea de Pedagogie, reproducând fragmente din opera lui Alecu Russo, inclusiv din „Cântarea României". Pauzele planificate erau completate cu melodiile naistului român Gheorghe Zamfir, reproduse de pe un disc adus de Valentin Jitaru. Reprezentantul securității se apropie de el și se interesează, dacă cel care cântă nu cumva e român. *Nu*, zice redactorul. *E naistul Vasile Iovu de la Chișinău*. Securistul șovăia, nu știa ce să facă – să-l creadă, să nu-l creadă. La întâmplător, Borșevici aruncase o privire fugară asupra securistului,

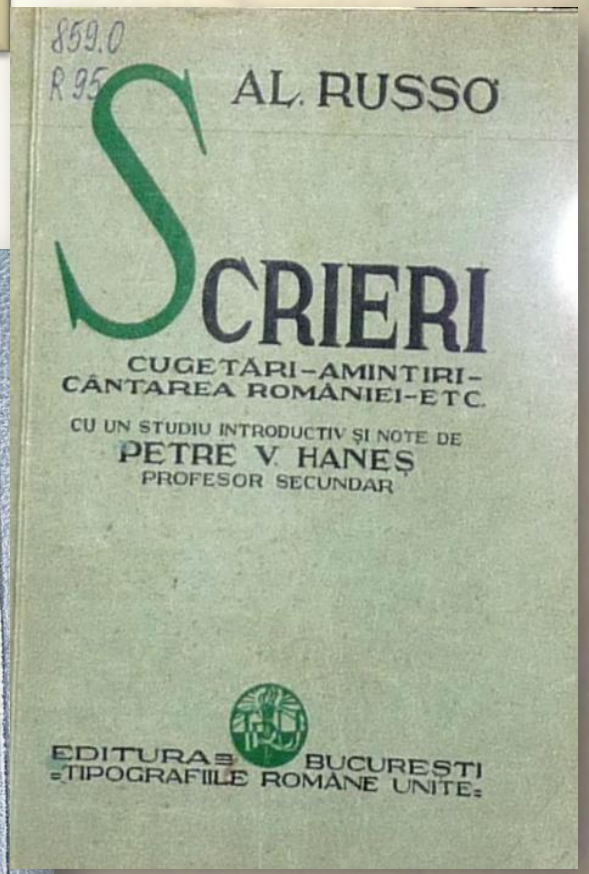
,,Om de cultură superioară, însuflețit de ideile înaintate ale epocii sale, Alecu Russo şi-a închinat întreaga sa activitate creatoare poporului în luptă cu asupritorii şi cu orînduielile nedrepte. Opera sa, făurită în vîltoarea marilor frămîntări ale vremii, se deosebeşte print-o înaltă ținută artistică, prin patosul său patriotic şi cetățenesc".

Ion Vasilenco, Efim Levit

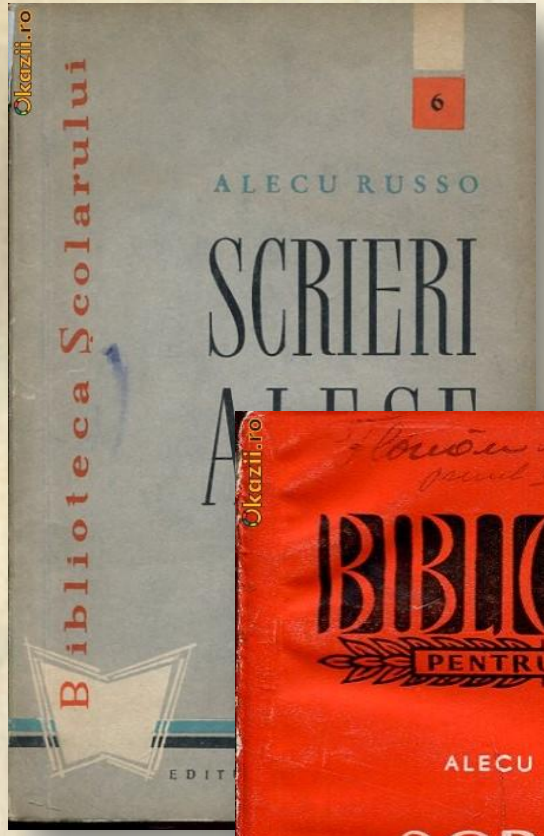
OPERA

SCRIITORII CLASICI ROMÂNI · CUGETAREA
CU COMENTARII
ALECU RUSSO
OPERE COMPLETE
EDIȚIE ÎNGRIJITĂ DE
LUCIAN PREDESCU
CUGETAREA · GEORGESCU DELAFRAS

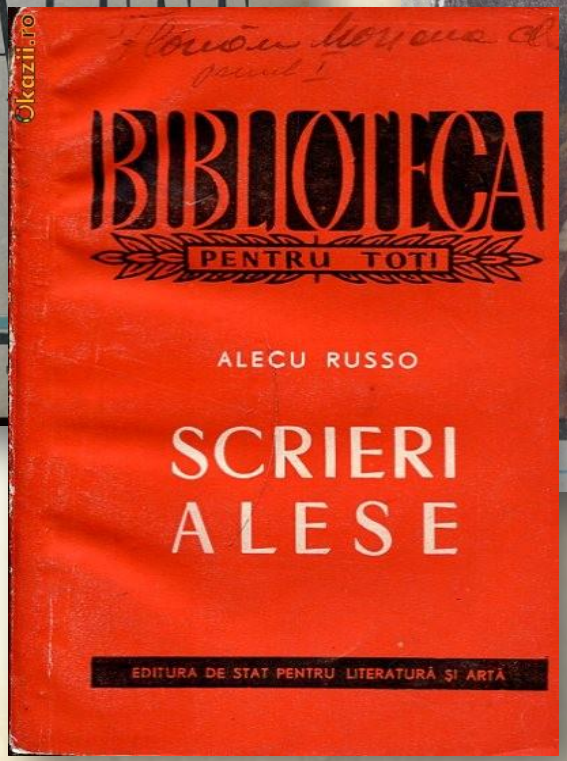

ALECU
RUSSO
OPERE

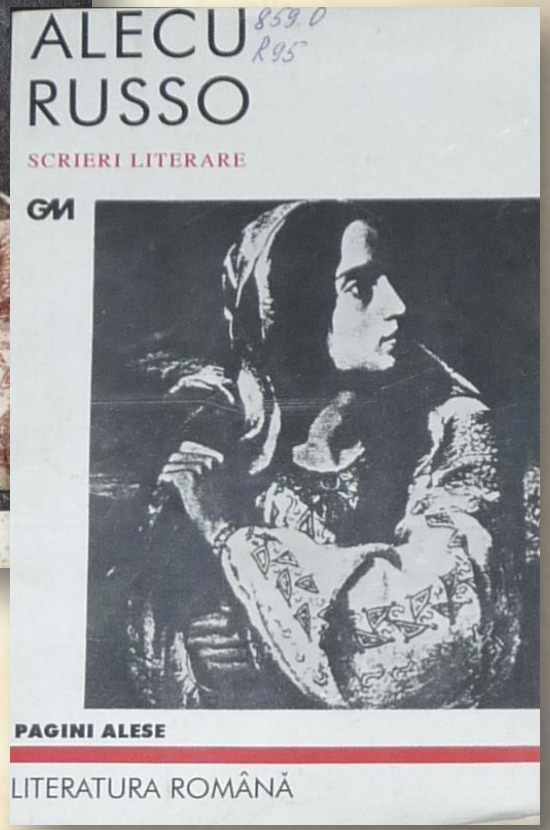

AL. RUSSO
SCRIERI
CUGETĂRI-AMINTIRI-
CÂNTAREA ROMÂNIEI-ETC.
CU UN STUDIU INTRODUCTIV ȘI NOTE DE
PETRE V. HANEȘ
PROFESOR SECUNDAR
EDITURA BUCUREȘTI
TIPOGRAFIILE ROMÂNE UNITE

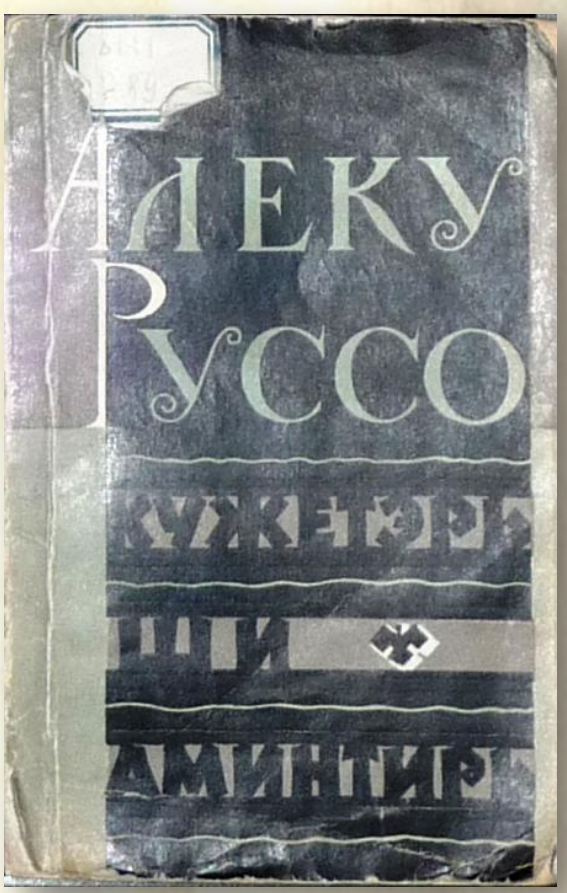
OPERA

Okazii.ro
Biblioteca Școlarului
6
ALECU RUSSO
SCRIERI

Alecu Russo
SCRIERI ALESE
Lyceum

Okazii.ro
BIBLIOTECA
PENTRU TOȚI
ALECU RUSSO
SCRIERI
ALESE
EDITURA DE STAT PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTĂ

ALECU
RUSSO
SCRIERI LITERARE
GM
PAGINI ALESE
LITERATURA ROMÂNĂ

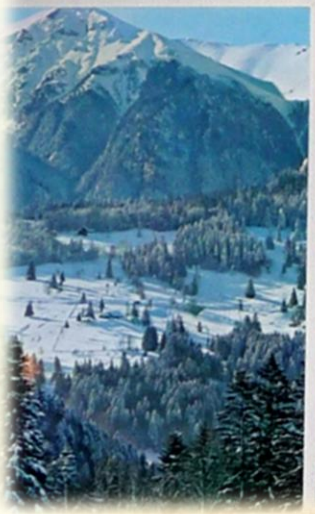
„...Limba este națiunea, şi prin urmare limba română este națiunea română”.

Alecu Russo

CÂNTAREA ROMÂNIEI

ALECU RUSSO

CÂNTAREA
ROMÂNIEI

FOND DE CARTE DONAȚIE
ASOCIAȚIA CULTURALĂ
PRO-BASARABIA ȘI BUCOVINA
FIL. GALAȚI

ASOCIAȚIA BIBLIOFILĂ ROMÂNĂ

Poemul în proză ,,Cântarea României", a fost publicat pentru prima dată în limba franceză în anul 1850 în revista *România viitoare* (revista emigranților români la Paris). Poemul a fost tradus în limba română de Nicolae Bălcescu.

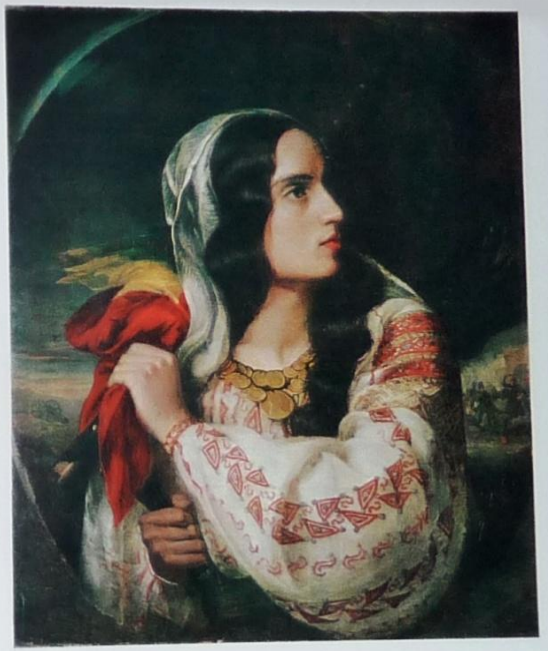
http://www.autorii.com/scriitori/alecu-russo/

CÂNTAREA ROMÂNIEI

6. BARBU ISCOVESCU 1816—1853

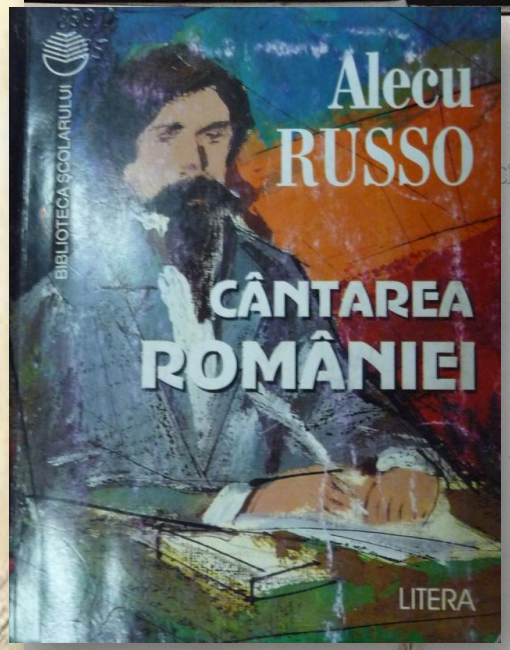
7. C. D. ROSENTHAL 1820—1851

Pictorul C. D. Rosenthal (1820-1851) a eternizat chipul Mariei Rosetti, soția ilustrului democrat – revoluționar C. A. Rosetti în tabloul România Revoluționară, care a devenit simbol al patriotismului. *http://www.autorii.com/scriitori/alecu-russo*

6. C. D. Rosenthal: *România revoluționară*

7. B. Iscovescu: *Avram Iancu*

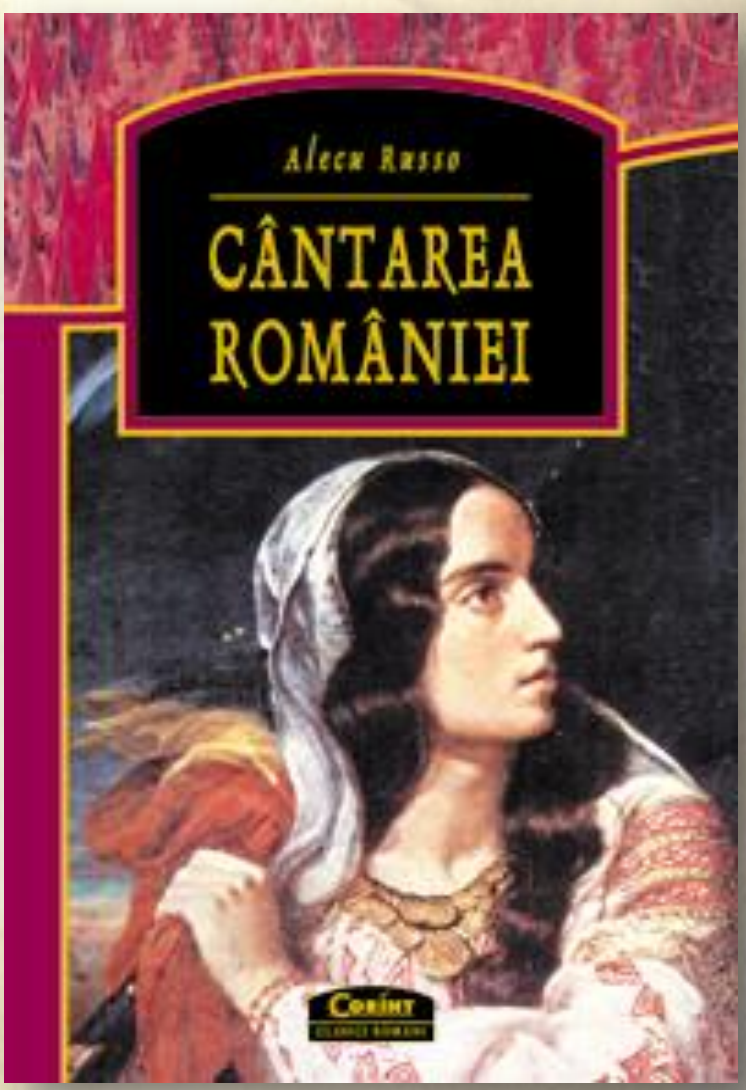
ALECU RUSSO

CÎNTAREA ROMÂNIEI

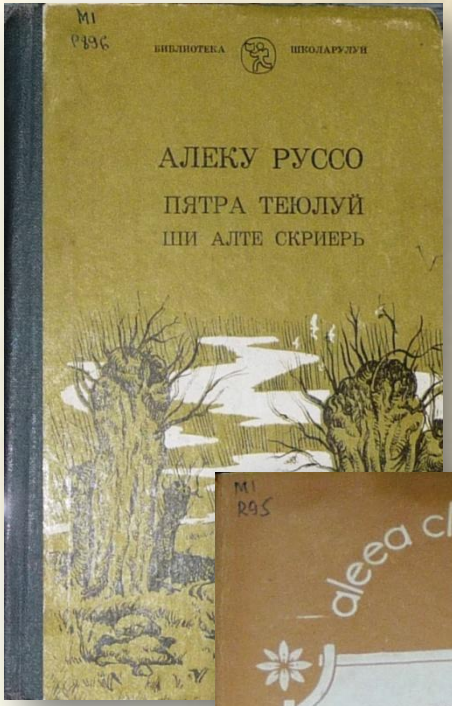
Prefață de
TEODOR VÂRGOLICI

FOND DE CARTE DONAȚIE
ASOCIAȚIA CULTURALĂ
PRO-BASARABIA ȘI BUCOVINA
FIL. GALAȚI

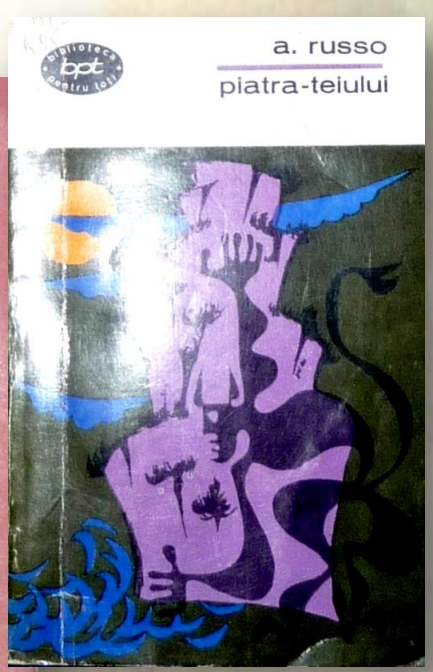
EDITURA MINERVA
București — 1971

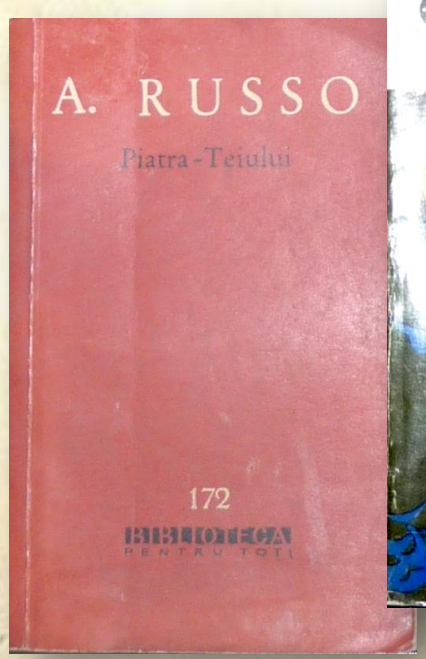

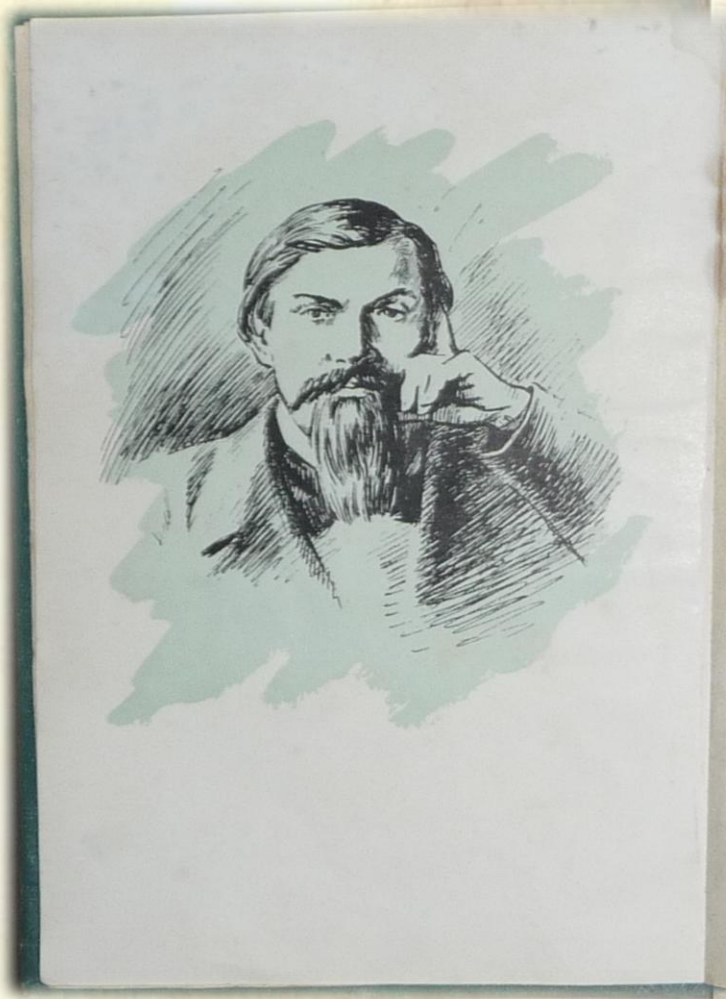

M1
P896
БИБЛИОТЕКА
ШКОЛАРУЛУЙ
АЛЕКУ РУССО
ПЯТРА ТЕЮЛУЙ
ШИ АЛТЕ СКРИЕРЬ

M1
R95
aleea clasicilor
ALECU
RUSSO
PIATRA-
TEIULUI

bpt
biblioteca pentru toti
a. russo
piatra-teiului

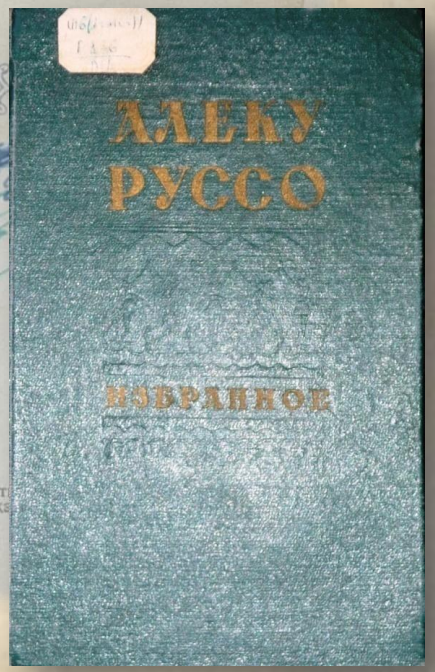

A. RUSSO
Piatra-Teiului
172
BIBLIOTECA
PENTRU TOTI

OPERA ÎN LIMBI STRĂINE

АЛЕКУ
РУССО

ИЗБРАННОЕ

(In der Fassung von Vasile Alecsandri)

DAS LÄMMCHEN / MIORITZA

In einer Bergesschlucht,
in einer Himmelsbucht,
siehe, den Weg dahin,
siehe, zu Tale ziehn,
drei Herden Schafe klein
mit ihren Hirten drei'n.
Einer ein Moldausproß;
der wuchs in Ungarn groß;
jener im Vranceaschoß.
Doch, der aus Ungarn kam,
den aus der Vrancea nahm
heimlich beiseit zu Rat,
sannen auf schnöde Tat:
daß sie im Abendrot
den aus der Moldau tot-
schlügen, der reicher wär',
hätte der Schafe mehr,
stolze, gehörnte,
Pferde, gelernte,
Hunde von Schärfrer Art!
Doch jenes Lämmchen zart,
Schwarzvlies, so anders ward:
Seit dreien Tagen schon
gab es nur Klageton,
fraß auch vom Grase nicht.
"Lämmchen, mein dunkles Licht,
dunkles Licht, Schwarzgesicht:
seit dreien Tagen schon
gibst du nur Klageton,

CONSTANTIN CIOPRAGA

LA PERSONNALITÉ DE LA LITTÉRATURE ROUMAINE

JUNIMEA

suivant une dialectique de l'équilibre, l'esprit réaliste se soit manifesté : *les physiologies*, récits de type balzacien, signés par Negruzzi, Alecsandri, Russo etc. le prouvent. L'idée de devoir, dans le cadre de ce *risorgimento* implique un accord parfait de la conscience avec le fait, raison pour laquelle chez les écrivains de 1848, l'accent prophétique, attire davantage que la perfection de la phrase. *We have to improve the world* ! . . . „Il faut améliorer le monde" — pouvaient-ils affirmer en recourant à la réflexion d'Emerson.

Conciliation, *équilibre parmi des antithèses*, parfois *synthèse*, voilà le phénomène dans son ensemble. Une fois entrée dans la structure de la spiritualité roumaine, l'alliance *classique-romantique* prend une nouvelle dimension, en se réaffirmant périodiquement selon une trajectoire sinueuse. De Miron Costin à Blaga, à Al. Philippide et à d'autres, le lyrisme s'associe à la méditation, la réflexion, aspirant à embrasser le destin humain universel. Les classiques français ne procédaient pas autrement en tenant compte surtout de l'homme moral comme être éternel. Comme dans les littératures non-classiques, il faut observer d'autre part, dans la littérature roumaine, son intérêt pour la nature, intérêt qui n'est pas autant plastique et description qu'il n'est un moyen de sonder certaines zones mystérieuses de l'âme. *„Il n'y a ni classiques ni romantiques, tout ça c'est des bêtises"*, déclarait par bravoure Moréas, symboliste devenu classique. On peut parler — comme nous l'avons déjà fait par anticipation — d'un horizon classique roumain, d'aspect très large comme *mentalité*, plus rarement comme limpide conception de la vie. On ne nous a pas transmis comme aux Français, après une longue préparation, un esprit classique, inoculé simultanément par des influences convergentes — venant de l'architecture, de l'art statuaire, de la littérature. Mais il existe un classicisme de nature *structurelle*. Nous entendons par là un équilibre donné, organique, non acquis par la culture. Celui qui s'approche de Negruzzi sans préjugés, constate, en dépit de ses élans romantiques, la prédominance du fond classique; en relatant, par exemple, un acte scélérat de Lăpușneanu, le masque du narrateur garde un détachement classique, les portraits esquissés dans les *Lettres*, pimentées d'ironie appartiennent,

„Cultura folclorică a lui Alecu Russo a fost atît de profundă, multilaterală şi intimă, încît şi-a lăsat amprenta, într-o măsură mai mare sau mai mică, asupra întregii lui opere”.

Haralambie Corbu

„În studiul *Poezia poporală,* întemeiat pe o bucată de culegere proprie de balade şi doine, este relevată valoarea estetică şi documentară a folclorului.

Alecu Russo avusese marele noroc să descopere o adevarată „minune poetică" – Miorița”.

http://www.autorii.com/scriitori/alecu-russo/

MIORIȚA - 162 DE ANI DE LA DESCOPERIRE

a ajuns în stadiul unei simplificări extreme, altele în care se observă substituirea temelor caracteristice motivului prin invenții sau împrumuturi; s-au înregistrat apoi fragmente de proveniență mioritică integrate, prin contaminare, în motive baladice independente.

Compararea variatelor forme de realizare a motivului mioritic cu versiunea Alecsandri arată că aceasta din urmă „redă destul de fidel forma veche a baladei" [1]. Desigur, „miraculosul nu lipsește" în *Miorița*, „dar... lipsește predispoziția pentru misticism, goana după absolut..." [2]. Cu excepția exegeților care subordonaseră interpretarea *Mioriței* cerințelor argumentării unor poziții retrograde, orice cercetător atent la *semnificația adevărată* a motivului mioritic trebuie să constate, așa cum arată G. Călinescu, că în versiunea lui Alecsandri „nu există nici umbră de fatalism" [3]. „Nu mistica morții, ci preamărirea vieții în formele ei creatoare, o preamărire chiar în actul morții, pulsează în istoria și estetica baladei românești în ceea ce are ea unic" [4].

Divergențele în semnificația atribuită motivului mioritic reflectă poziția socială a interpreților care, în diferite momente ale dezvoltării societății române, căutau în liniile limpezi și de incomparabilă desăvîrșire artistică ale *Mioriței* argumente în favoarea propriei lor atitudini față de masele populare și problemele sociale.

II. LUPTA DE IDEI ÎN JURUL INTERPRETĂRII „MIORIȚEI"

tru studiul sistematic al creației populare românești izvorăște
ogia mișcării care a pregătit revoluția de la 1848, integrîndu-se,
a de valorificare a folclorului inițiată de J. G. Herder
culegeri, *Stimmen der Völker in Liedern* (1778—1779).
deceniului al 5-lea al secolului trecut, complotul de la 1
secrete „Dreptate-Frăție" (1843) marchează începutul pre
e. Aproape în același timp cu întemeierea societății amint
Chr. Tell, I. Ghica, I. Voinescu II, se formulează în T
adresat dietei din 1842, revendicările românilor pe plan
cepe mișcarea grupată în jurul revistei „Propășirea", în
primele culegeri de literatură populară orală de la noi.

Viața păstorească în poezia noastră populară, vol. II, București, 1923, p. 45.
cit., p. 58—59.
bleme ale folclorului, loc. cit.
entimentul creației și mistica morții, în „Revista Fundațiilor", vol. VIII

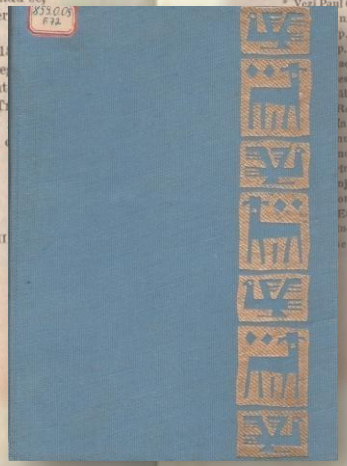
Întocmirea celei dintîi culegeri de poezii populare române i se datorește lui Vasile Alecsandri, care o duce la bun sfîrșit cu colaborarea entuziastă, deși tăcută și discretă, a lui Alecu Russo. Sursa acestui interes îl constituie atașamentul față de popor, încrederea în capacitatea de creație și în geniul acestuia, caracteristice ale ideologiei democrat-revoluționare.

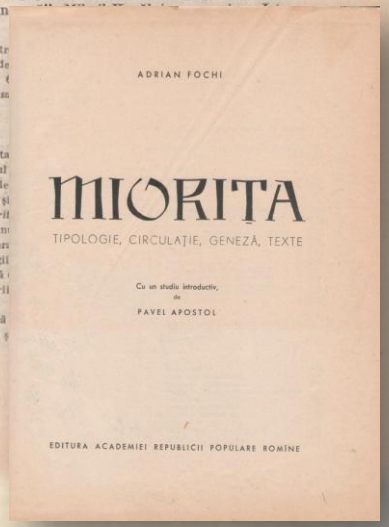
Alecu Russo a fost un democrat revoluționar autentic, ceea ce apare clar cu deosebire în *Cîntarea României* [1]; Al. Dima înclină spre o caracterizare asemănătoare [2]. Deși Vasile Alecsandri nu poate fi privit ca exponent al ideologiei democrat-revoluționare [5], totuși nota cea mai valoroasă a operei sale — „reliefarea forței morale și artistice a poporului romîn... mobilizarea sentimentelor patriotice ale maselor" [6] — confirmă că „pînă la capăt, [... el] a rămas fidel idealului pașoptist" [5] întruchipat în concepția lui Nicolae Bălcescu. Apariția *Poeziilor populare*... trebuie pusă în legătură cu aderarea lui Alecsandri la ideologia înaintată a vremii, iar influența directă a lui N. Bălcescu este deasupra oricărei îndoieli [6]. De altfel, Alecsandri însuși socotea *Poeziile populare* „ca dovadă în sprijinul naționalității noastre", avînd un rol asemănător izvoarelor publicate de Bălcescu în „Magazin istoric pentru Dacia".

Valoarea documentară a poeziei populare, precum și excepționalele ei calități artistice fuseseră menționate încă de către Dimitrie Cantemir. Ideea se afirmă cu putere în mișcarea ideologică legată de pregătirea revoluției de la 1848 și a Unirii țărilor române. C. Negruzzi vorbi despre *Cîntecele populare a Moldovei* în paginile „Daciei literare". În *Introducția* la „Arhiva romîn

[1] Alecu Russo, *Opere alese*, Chișinău, 1955, intr
[2] Al. Dima, *op. cit.*, p. 257. Spre deosebire de
lui Alecu Russo, în „Cercetări filozofice", 1958, nr.
Vezi Paul Cornea, *Concepția despre lume și sensu*
nr. 11, p. 76 și urm.
p. 79.
p. 88.
această privință, constatările regreta
escu în cultura romînă, în „Almanahul
Alcescu s-a întîlnit mai întîi în paginile
Revistă era o afirmare curajoasă și
întîlnirea de-acolo însemna o *solidari*
nului 1846, Moldoveanul și Munteani
nde, împreună cu alți membri ai gener
ngerea poeziei populare și a vestigii
ajina. Cea mai trainică și mai nobilă
omparată, credem, în istoria culturii
Eminescu și Creangă.
icolo prietenii vor fi într-o legătură
e găsește împreună cu Elena Negri

„moldovenilor" şi a „maghiarilor", ceea ce nu mai constituie o „calomnie cosmopolită la adresa poporului român". Evident că acest demers folcloristic, absolut rodnic pentru acel moment politic, nu poate fi rupt nici de Republica Socialistă Sovietică Moldovenească de peste Prut şi nici de ...Regiunea Autonomă Maghiară din... interiorul arcului carpatic. Important rămîne faptul că prin două mici breşe externe – de la Moscova şi de la Budapesta – se redeschide fereastra spre capodopera neamului românesc.

b) Aspectul cultural-folcloric este încă şi mai semnificativ pentru că pune problema interferenţelor culturale dintre popoare ale căror creaţii literar-estetice nu pot fi explicate prin simplul împrumut de la români la maghiari sau de la maghiari la români. Întîietatea consemnării în scris a ***Mioriţei*** de la Cleja nu are nici o relevanţă sub raport cronologic faţă de capodopera descoperită mai tîrziu, cum tot aşa nu are nici faţă de varianta bistriţeană din 1794. Acestea sînt fapte de cultură folclorică reperate în timp, însă reperele temporale nu furnizează elemente concludente în privinţa coordonatelor structural-genetice. Drept pentru care e suficient să vedem că varianta de la Cleja nu e o traducere a vreunei variante româneşti, întocmai cum nici o variantă românească nu poate fi traducerea din dialectul ceangău. Înregistrarea unei noi variante în acelaşi sat Cleja, după un veac de la prima atestare, probează foarte limpede că schimbările produse între timp sînt minime: asasini nu mai sînt tătari, ci porcari, măicuţa nu mai toarce, ci ţese.

c) Aspectul poetic rămîne totuşi cel mai important şi singurul teren în care trebuie să se procedeze la o comparaţie între varianta ceangănească şi cea română este cel al unor constantel poetice: spaţiul alpin: *„Pe-o costă a muntelui, la poalele muntelui..."*; numărul actanţilor *„Iată vin, trei tătari haini..."*; presc testamentare – *„Dacă-mi luaţi capul..., pe mine mă îngopaţi, Din fluierul cel Să-mi faceţi mormînt frumos"*; măicuţa bătrînă – *„Într-o căsuţă afumată/ Se bătrînică ...Toarce miţă neagră"*; nunta celui sortit morţii cu o fiinţă fanta *„Ieri m-am însurat / Cu sora soarelui"* sau *„Să ştiţi a le spune / Că m-am în Cu sora soarelui ./ Nepoata pămîntului"* şi urarea finală – *„Din inimă le d Îndelungă sănătate"* –, foarte apropiată de sfîrşitul colindelor româneşti.

În sfîrşit, varianta de la Cleja, în dialectul ceangăilor, e foarte impo înainte de toate fiindcă a fost culeasă de la o comunitate insulară în carpatic, individualizată prin limbă, obiceiuri, port şi chestiuni contro asupra originii sale etnice. Rămîne de cumpănit şi de argumentat în ce r textul de la Cleja – atît cel din 1843 cît şi varianta culeasă în 1944 – versiune originală creată de grupul ceangău în directă dependenţă de para folclorică românească sau dacă nu cumva şi textul poetic românesc şi cel c ceangăi îşi pot avea izvorul într-un substrat cultural carpato-balcanic.

În orice caz, în faţa datelor pe care le avem astăzi este imposibil de pro între cele peste 2000 de variante româneşti ale ***Mioriţei*** ar exista vreo una tri versiunii de la Cleja şi cu atît mai puţin capodopera descoperită peste trei scriitorul Alecu Russo în satul Soveja, din Munţii Vrancei.

Căci ziua de luni, 4 martie 1846, îl surprinde pe cărturarul într-o c mănăstirii Sovejăi din munţii Vrancei (unde a fost adus în grabă, sub esc poruncă domnească: *„să se închiză Alecu Russo, ca un răzvrătitor al orîn publice din ţara sa; să se privegheze zi şi noapte de către doi gens-d'armis des*

859.0-91
M 75

MIORIŢA

STRĂBATE LUMEA

şi nemăsurici; să se ţie la cea mai aspră opreală, fără a i se da de scris sau a primi de scrisori, şi a se aşeza pe hrană de fasole şi pe canon de rugăciuni, spre a-şi veni la pocăinţă şi la ispăşenia păcatelor...", pentru care a fost arestat şi pornit spre locul surghiunului în seara zilei de 26 februarie 1846), dar, în ciuda opreliştilor poruncite, surghiunitul îşi trece vremea întocmindu-şi un jurnal în limba franceză.

În ziua de duminică, 10 martie, cărturarul notează: *„Azi „am făcut chef şi veselie! ... Aşa se şi cuvenea, azi e duminecă;... în ziua Domnului toată fiinţa cată să se veselească... chiar şi exilaţii."* După care urmează consemnări despre vreme, o scenă din cimitirul satului şi pasajul: *„Am petrecut dimineaţa ascultînd cîntece ţărăneşti ale lăutarilor din sat...i-am încercat pe toţi cu luare-aminte. Mîne au să mă să-mi povestească toate mai cu amăruntul."* Scriitorul e foarte atent la oameni şi munţe, căci bărbatul care cîntă: *„E un mîndru voinic din acel soi de oamini ce se numesc mocani, adică oamini de la munte şi carii par a face oarecare deose-bire între neamul lor şi al oamenilor de la cîmp. Graiul lui, ce nu e moldovinesc, nu-i nici muntenesc, ci e apăsat şi se aduce cu al ardelenilor. El cîntă tot felul de cîntice, şi moldoveneşti şi mocăneşti şi ardeleneşti şi în sfîrşit ştie a o întoarce şi pe struna acelei poeme aşa de simplă şi necunovată, aşa de dulce şi plină de dor şi duioşie, ce se cheamă doina!"*

Iar doina interpretată de mocanul din Soveja nu este alta decît a ciobanului care şi-a pierdut oile, descrisă în amănunt de Alecu Russo, ceea ce e de presupus că aşa vor urma descrierile sau notaţiile şi în zilele următoare. Numai că în paginile de a [illegible] şi se întîmplă ceva ciudat. Adică în ziua de *luni*: *„11 martie. Toată noaptea a [illegible]: drept mîngîiere îmi spun că nu e nimic pe lîngă val-vîrtejul [illegible]aci. Nu mă trezisem bine, cînd un alt lăutar veni să mă [illegible] un nou concert de fluier. Intrarea se plăteşte cu un zwanţig. [illegible]e încet; dar pînă-n sfîrşit se petrece."*

[illegible]este fascicola a treia a paginilor intitulate ***Sauvégea 1846*** [illegible]4 file fiecare, în total 42 de file, formate din 21 de coli de [illegible] cu dimensiunea de 21,5 x 16 cm, îndoite; ceea ce însumează [illegible]65-78 (facs.2) şi 79-92 (fasc.3); numerotate în manuscrisul [illegible]Academiei Române. Scrisul e îngrijit, fiecare fascicolă are o [illegible], 79), cu reversul lăsat nescris, probă că Alecu Russo a dat [illegible]. Cum ultimile două foi (162-163) ale manuscrisului sînt de [illegible]a altă dimensiune, de 27,5 x 23 cm, iar scrisul este neglijent, [illegible]al de ciornă făcută în grabă, şi consemnează cele petrecute [illegible]martie sau 1, 2, 3 şi 4 aprilie, ar fi de presupus că în şi din [illegible]ori nu au fost cuprinse întîmplările din intervalul marţi 12 - [illegible]tr-un motiv sau altul paginile cu următoarele fascicole au [illegible]sul surghiunitului. Consemnările fugare şi dezordonate din [illegible] din primele patru zilele din aprilie par un aide-memoire cu o [illegible]lui, cu titluri de cărţi aflate în biserică, versuri la stema Ţării, [illegible]te, pînă în ziua de 4 aprilie, cînd: *„Mă trezeşte un trămis cu [illegible]ne călare în persoana privighe-torului şi a doi cazaci. Am [illegible]e. Am făcut vizita-mi din urmă la biserică; e plină de lume, [illegible]tina mare... biserica e săracă, dçspuiată; cîteva lumînărele*

miorita
an icon of romanian culture

Edited, with an introduction by Horace H. Lathom, Jr.
Essay by Alexandru Ghasr
Photographs by Laurence Salzmann

MIORIȚA

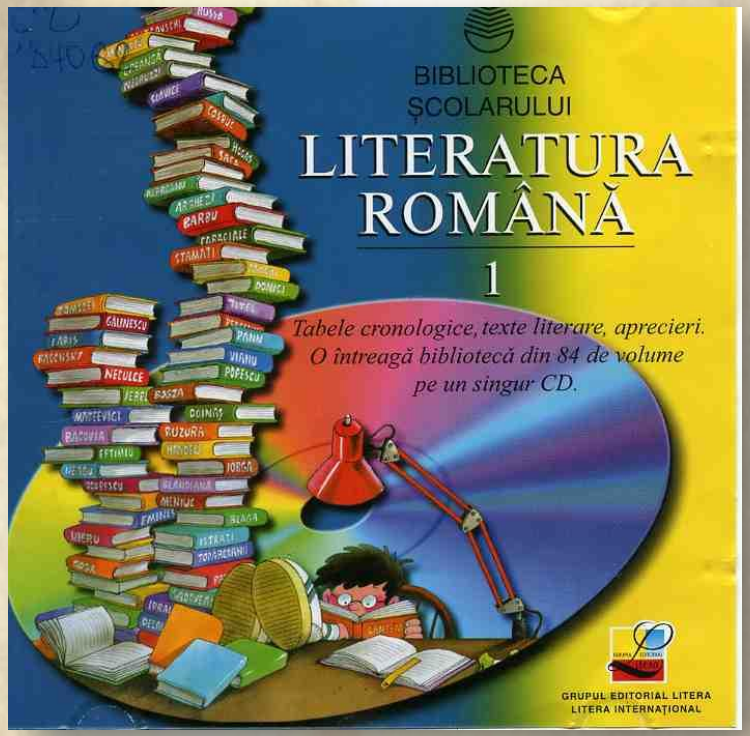
MIORITZA

Traduit par D. I. Suchianu

Par un ciel de trève,
Sur un pan de rêve,
Voici s'en venant
Pentes dévalant,
Voici trois troupeaux
Et trois pastoureaux,
Le premier venant
Du Soleil Couchant,
L'autre du Midi,
L'autre enfin d'ici
Du pays joli
De la Moldavie.
Et les deux premiers
Méchant sort jetaient
Pour occir ceans
Au soleil couchant
Le pâtre moldave
Des trois le plus brave,
Le plus riche aussi
En moutons, brebis,
En chevaux vaillants
Et chiens à longue dent.
Or, icelle agnelle,
Blanche jouvencelle,
Voilà que depuis
Trois jours et trois nuits
Guère ne s'est tue
Ne herbe lui plut.

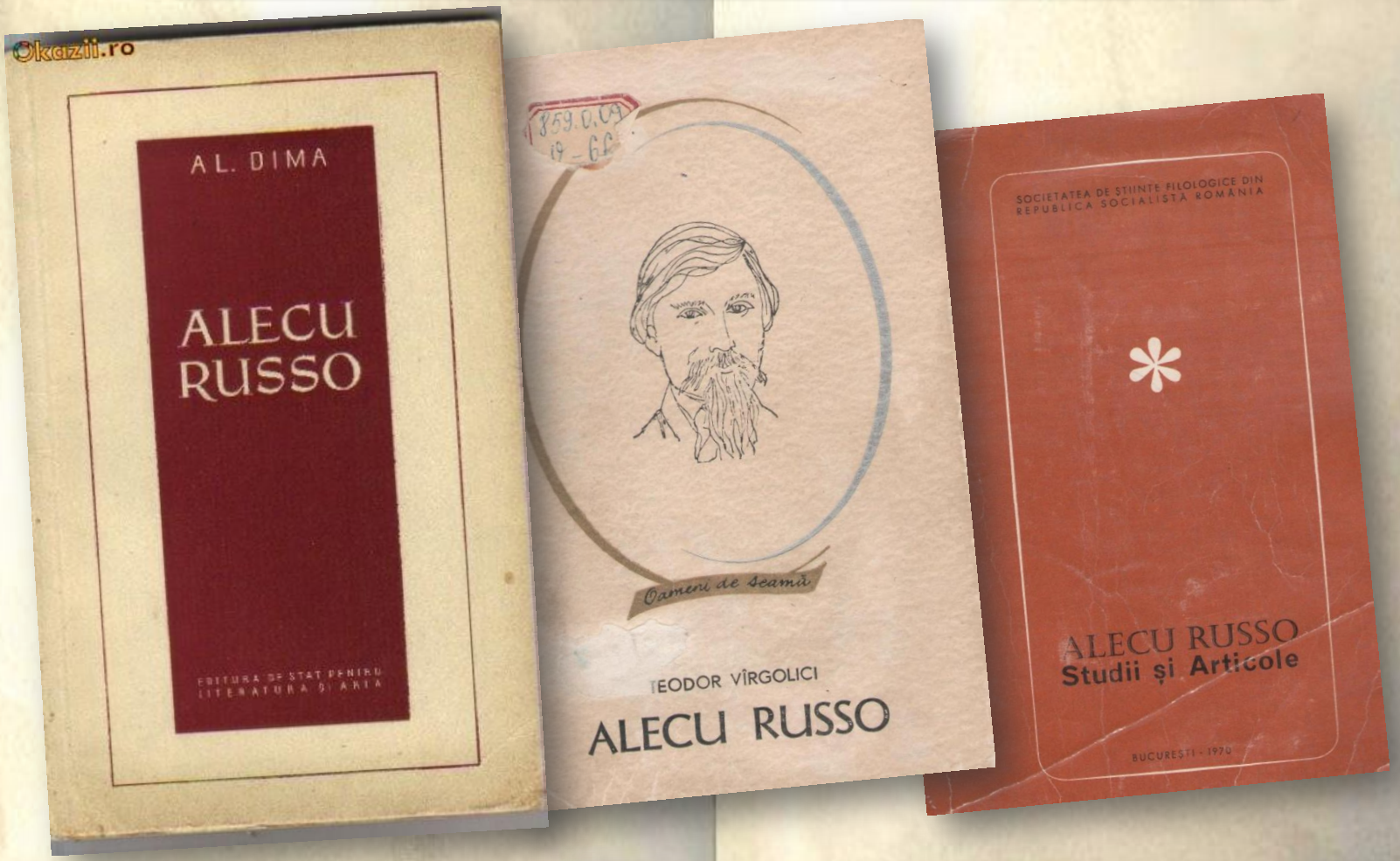

ТУДОР КИРИЯК
МИ
75 коп.
Е. АКСЬОНОВА
КЫНТЕКУЛ ПОПУЛАР МОЛДОВЕНЕСК
ЕСМ
МИОРИЦА
Rar(Rando
115

OPERA LUI ALECU RUSSO PE CD-uri

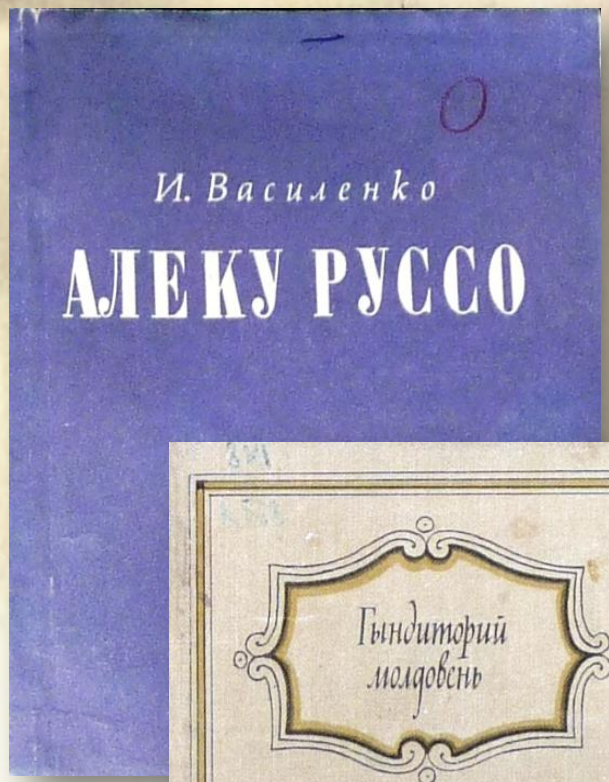

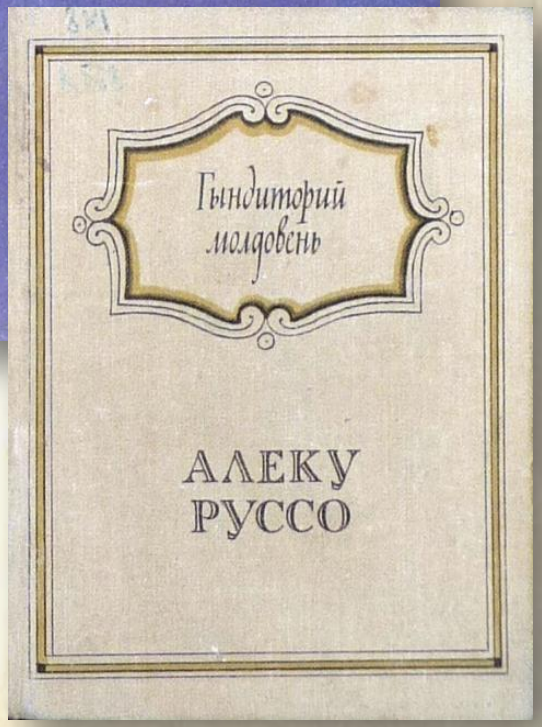
ALECU RUSSO ÎN ISTORIA ŞI CRITICA LITERARĂ

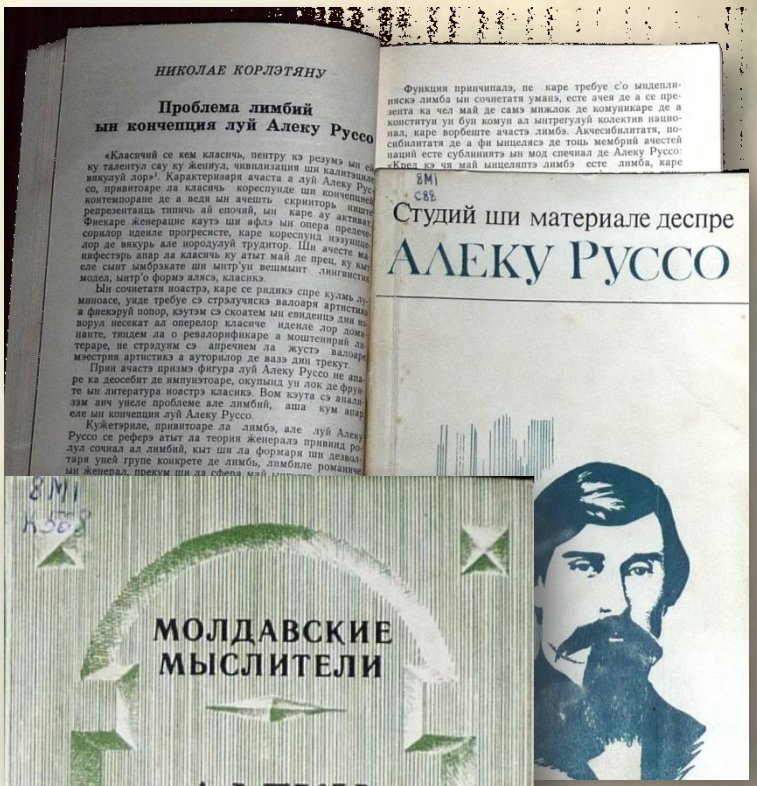

,,Pledînd pentru o cultură adecvată firii şi condiţiilor formative ale neamului nostru, cugetătorul dezvoltă îndeosebi opinii privind limba română”.

Micu Dumitru

НИКОЛАЕ КОРЛЭТЯНУ

Проблема лимбий ын кончепция луй Алеку Руссо

«Класичий се кем класичь, пентру кэ резумэ ын ел ку талентул сау ку жениул, чивилизация ши калитэциле вякулуй лор»[1]. Характеризаря аспекта а луй Алеку Руссо, привиторе ла класичь кореспунде ши кончепцией контемпоране де а ведя ын ачешть скриитор ниште репрезентанць типичь ай епочий, ын каре ау активат. Фиекаре женерацие каутэ ши афлэ ын опера предецесорилор идеиле прогресисте, каре кореспунд нэзуинцелор де вякурь але нородулуй труднтор. Ши ачесте манифестэрь апар ла класичь ку атыт май де прец, ку кыт еле сынт имбрэкате ши ынтр'ун вешмынт лингвистик модел, ынтр'о формэ алясэ, класикэ.

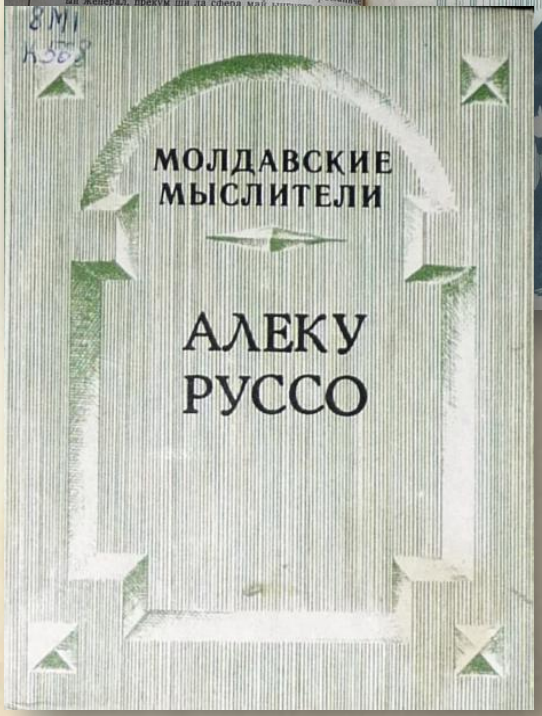
Ын сочинетатя ноастрэ, каре се риднкэ спре кулмь луминосе, унде требуе сэ стрэлучяскэ валоаря артистикэ а фиекэруй попор, каутэм сэ скоатем ын евиденцэ дин изворул несекат ал оперелор класиче идеиле лор доминанте, тиндем ла о ревалорификаре а моштенирий ноастре, не стрэдуим сэ апречием ла жуста валоаре мэестрия артистикэ а ауторилор де вазэ дин трекут.

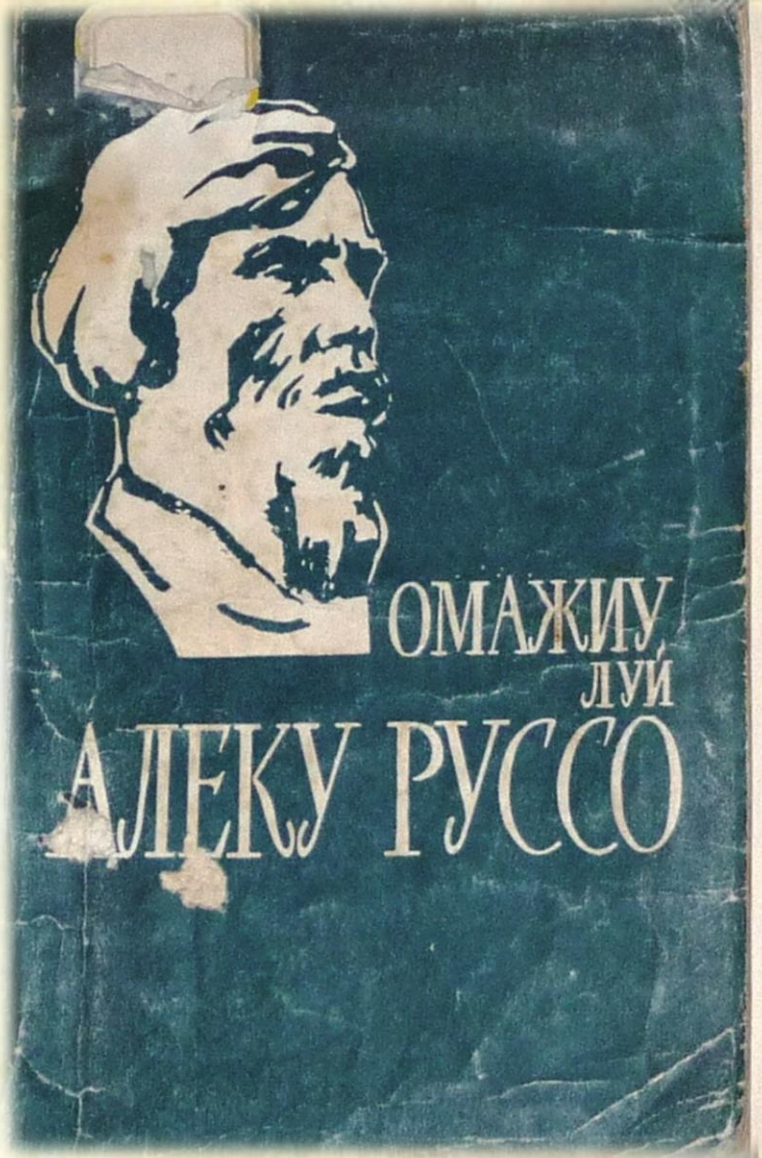
Прин ачастэ призмэ фигура луй Алеку Руссо не апаре ка деосебит де импунэтоаре, окупынд ун лок де фрунте ын литература ноастрэ класикэ. Вом кэута сэ анализемэ анч унеле проблеме але лимбий, аша кум апар еле ын кончепция луй Алеку Руссо.

Кужетэриле, принтоаре ла лимбэ, але луй Алеку Руссо се референ атыт ла теория женералэ привинд рол лул сочнал ал лимбий, кыт ши ла формаря ши дезволтаря унэй групе конкрете де лимбь, лимбиле романиче ын женерал, прекум ши ла сфера маи

Функция принчипалэ, пе каре требуе с'о индеплинаскэ лимба ын сочнетатя уманэ, есте ачея де а се презента ка чел маи де самэ мижлок де комуникаре де а конститун ун бун комун ал интрегулуй колектив национал, каре ворбеште ачастэ лимбэ. Ачнесибилитатя, посибилитатя де а фи ынцелеаз де тоць мембрий ачестей нацнй есте сублинният ын мод спечнал де Алеку Руссо: «Крел кэ чя маи ынцелептэ лимбэ есте лимба, каре

8M1
C82
Студий ши материале деспре
АЛЕКУ РУССО

Г. БОГАЧ

СКРИЕРИЛЕ ДРАМАТИЧЕ АЛЕ ЛУЙ АЛЕКУ РУССО

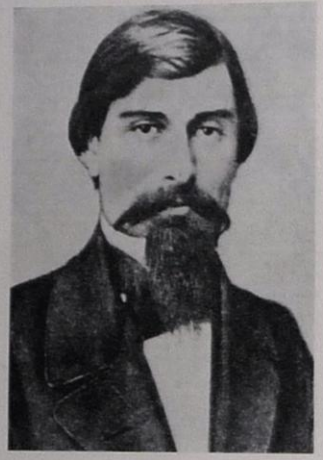
Се штие кэ А. Руссо а скрис ши доуэ лукрэрь драматиче: **«Бэкэлия амбициоасэ»** ши **«Провинчиалул ла Театрул Национал»,** каре ау фост репрезентате пе сцена Театрулуй дин Яшь: прима ла 11 януарие ши а доуа ла 25 фебруарие 1846.

Амындоуэ пьеселе ынсэ — спре маря пагубэ а литературий — с'ау пердут апой, сау, май бине зис, н'ау фост кэутате ын де ажунс спре а фи дескоперите ын архиве.

Поате кэ одатэ ши одатэ ынсэ сыргуинца юбиторилор де литературэ орь — чея че ын домениул ностру аре лок унеорь — симпла ынтымпларе, о дескоперире неаштептатэ,— не вор пуне ши ын стэпыниря ачестор прециоасе манускрисе апарцинынд марелуй ностру скриитор-четэцан.

Пынэ атунч, вом ынчерка нумай сэ реконституим концинутул челор доуэ пьесе, деспре каре не релатязэ Руссо ынсушь, ынтеменынду-не атыт пе мэртуриile ауторулуй ши пе информациile унор контемпорань, кыт ши пе тематика драматуржией молдовенешть ши репертoриул Театрулуй дин Яшь ын пряжма анулуй 1846.

Пынэ ын презент диспунем де пуцине материале конкрете привитоаре ла пьеса «Бэкэлия амбициоасэ»; с'а пэстрат о речензие асупра спектаколулуй ын «Албина Ромыняскэ» де ла 17 януарие 1846, искэлитэ Д. Г., апарцинынд луй Димитрие Густи,— критик драматик ши скриитор неынсемнат ал времий. Ла ачастэ речензие а рэспунс ауторул пьесей ын ачеяш публикацие (№ 13 де ла

Alecu Russo.

inteligență. În mînăstirea-închisoare are tristeți de iarnă scitică și maliții voltairiene:

„Me voila donc coffre... et seul. Mon geolier est parti aujourd'hui pour Iassy... Je suis donc seul... c'est a dire sequestré dans un trou, sans horizon où le soleil perce à regret à travers quelques sapins rabougris... Le vent siffle toute la journée, la neige couvre d'un triste linceuil les flancs arides des montagnes, les hommes sont enveloppé d'immenses toisons à l'envers, on dirait la Sibérie. D'autant plus la Sibérie, que j'y suis en vertu d'une loi qui n'existe pas..... J'ai beau jeu... me voila à bon marché devenu victime politique...."

Niște cucoane în vizită sînt scrutate nemilos:

„Je suis malade. Vers le soir je reçois nombreuse société. C'est le sous-officier, un publicain manchot par accident et trois dames. L'une est une grosse matrone, qui paraît avoir des prétentions et se donne du genre; elle porte peignoir, quoique mal peignée, robe noire qui fut jadis en soie, chale encore noire; puis une Valaque, qui n'est pas mal, coiffée à la valaque, un peu fardée et chariant sur ses epaules un mantelet en drap de dame... La troisième, demi costume en antique, demi moderne représente au possible cette belle et energique expression de notre langue qui compare une femme laide à la perle, cassé".

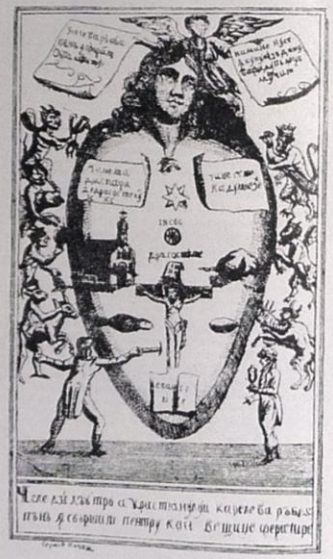
Apoi deodată privelistea unui ritual țărănesc îi dă emoții grave și putința de a face o alăturare plină de măreție între sălbăticia României și cea a Americii:

... Le matin je suis sorti au balcon pour jeter un coup d'œil... il faisait beau, et je m'amusai à ecouter les cris routiques des coqs là bas dans le village. Soudain près de moi, j'entends des pleurs et des cris et j'aperçois sous mes pieds dans un vaste enclos qui sert de paturage aux chevaux de verger et de cimetière, une douzaine de femmes sanglotant, fixes, immobiles sur des fosses... C'est un usage de pays... Pendant les dix ou les quinze jours qui suivent la perte d'un parent, d'un mari, ou d'un enfant, les femmes viennent, n'importe à quelle heure du jour sur les fosses... Cette scène, placée dans un lieu si agreste, m'a paru étrangement bizarre et sauvage... Je suis rentré pour ne plus entendre ces lamentations et je me suis rapelé un tableau à peu près pareil du *dernier des Mohican* par Cooper."

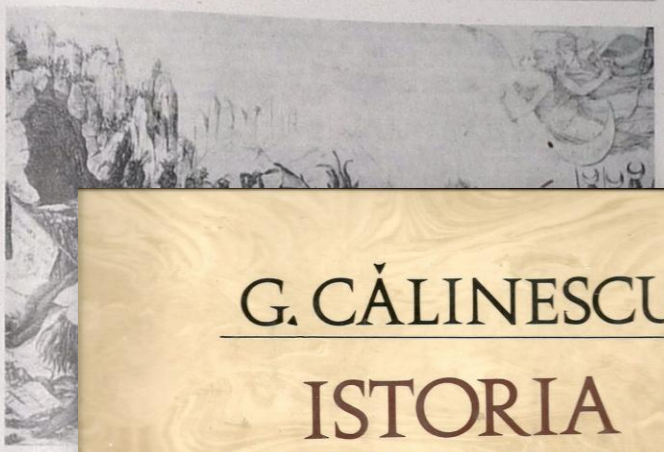
Russo are, ca mulți contemporani ai săi, o imagine încîntată a civilizației patriarhale, văzute într-o mișcare de kief colosal:

... Vara și earna porțile curților scîrțîie, ornul și ovăzul nu agiunge la musafiri, pivnița era plină plină în gît de vin vechiu de Odobești și de Cotnari, ear peliniul voios se scotea cu mare ceremonie la zi întîi mai. Boerii de prin pregiur în chiutele surugiilor, în pocnitile harapnicilor, în împușcăturile ficiorilor boerești se adună cînd la unul, cînd la altul. Țiganii trăgea la mantele de se omorea, cucoanele salamenite: ofta, ear boerii așazați pe covoare beà vutcă în papuci amurezior; își zvîrlea în sus fesurile și se sărută cu lăutarii: cînd nu era nici musafiri, nici lăutari, nici amori, rămînea frica talharilor. Gătirea unei familii boerești de țară era evenement neștiut, la care cunoana gîndea cu cinci luni mai nainte; pornirea era o bejenie întreagă."

Finețea observațiilor e înlesnită de rafinarea limbajului, comună acestei epoci, deși inexperiența literară a deceniilor următoare a găsit aci reformare. Amestecul de coloare locală cu neologisme se potrivește de minune unei proze de nuanțe, mai ales cînd observația e din cîmpul policrom al etnologiei, fie că e vorba de grecii „îmbăbuși și înșelăvarați", fie că se constată schimbarea caracterelor rasiale:

Gravură din „Înțelesul omului celui din lăuntru", 1833.

„Multe ne
gioacă astăzi, r
serioși ...
Englezii ș
și huiesc de tr
arme și subț

Împertine
scrisoarea că

„Domnule
ca un simplu s
de *aspețâ* ce-o
mea, am luat
că în Ungaria
mai sigur, căci
mele, cercetat
efect al ospeție
În zadar s
unei asemeni m
cu cale să-mi r
gați carii mi-as

1-ul prepu
în Dej ... Că
2-lea prepu
3-lea prepu
limba franceză
4-lea prepu
numele de Ung
5-lea prepu
6-lea prepu
slovaco-sîrbo-v

Franțuzeu
nești devine
Cojok qui n
et bariolée d
masqué en ca
cellentes cow
epocii lui Ga
și într-adevă

G. CĂLINESCU

ISTORIA LITERATURII ROMÂNE

DE LA ORIGINI PÎNĂ ÎN PREZENT

Ibrăileanu se arăta entuziasmat în special de discursurile despre legea rurală, e drept, mai mult în probleme de continut. „Cărțile d-lui Radu Rosetti, spunea el studenților ieșeni, nu sunt decât o justificare savantă a acestor două discursuri (din 1862) *(Opere*, vol. 8, p. 266). Și tot el semnala o foarte caracteristică argumentare în *Discursul cu privire la Unirea Principatelor* rostit în 1857 în Adunarea ad-hoc a Moldovei în care problema era să fie combătut antiunionismul celui mai bogat dintre boierii moldoveni:

„Viu acum la domnia lui marele logofăt și cavaler Alecu Balș. Domnia lui în loc să vie a ne vorbi ca deputat al țării, singurul titlu care ne dă drit de a vorbi aici, ne-a rostit opinia sa ca proprietariu de 80 000 de fălci de pământ. Mare avere, frumoasă avere; nimene din noi nu o are. Însă este cineva care o are înzecit mai mare decât domnia lui deputatul de Putna. Acesta este un oarecine, care se numește țară, acea țară care o reprezentează această adunare. Domnul deputat ne zice că are 80 000 de fălci. Ei bine, noi, Adunarea, avem mai mult chiar decât 800 000 de fălci, căci înfățoșăm țara" *(Opere*, 1983, vol. III, partea I, p. 32).

Trebuie spus în încheiere că redusa și în genere ignorata operă în proză a lui Kogălniceanu a stârnit și unele entuziasme, al lui N. Cartojan, de pildă, care socotea că notele de călătorie ar fi putut deveni, într-o redactare definitivă, „o culme pentru literatura epocei" și al lui Perpessicius, autorul unui frumos studiu cules în *Jurnal de lector*. În acesta, criticul vorbește de un „foarte înzestrat literator, căruia Ursitoarele îi făcuseră parte de alese însușiri de observație, de un foarte substanțial humor, de o distilată ironie și de o «simtimintalitate» (pentru a folosi chiar termenul său în straiul lui de acum un veac) atentă" (p. 88). Scotând stafidele din cozonac, după metoda lui obișnuită, Perpessicius relevă câteva bijuterii ale prozei lui Kogălniceanu, din acelea pe care lectorul neglijent le trece cu vederea: frumoasa Elena din *Tainele inimei* are un ochi albastru și altul negru, o ciudățenie asemănătoare văzând Niceta din *Iluzii pierdute*, ale cărei sprâncene negre se arcuiesc peste o pereche de ochi albăștri; totodată, scriitorul ar fi fiind un maestru al picanteriei licențioase când definește în romanul său femeia *prudă* ca pe una „a cărei numai urechile, rareori și ochii, îi sunt curate". E drept a recunoaște că nasul lui Pentapolin nu dă, nici de astă dată, greș și că spiritul critic așa de manifest al lui Kogălniceanu coexistă cu unul, secret, de o natură pur artistică, din păcate lăsat *en plant*, cu o expresie dragă lui Odobescu, adică nedezvoltat.

ALECU RUSSO

„Moldova este o țară rece, unde entuziasmul, fie politic, fie literar, nu prinde în clipeală", scrie Alecu Russo în *Cugetări* (ediția 1976, p. 101), schițând ideea viitoare a criticismului moldovenesc pe care Ibrăileanu o va așeza la temelia cărții sale din 1909. În *Cântarea României*, în schimb, el dă noțiunii de patrie cunoscuta definiție sentimental-nostalgică, în care răsună parcă simțirea și limba lui Creangă: „Patria este aducerea aminte de zilele copilăriei..., coliba părintească cu copaciul cel mare din pragul ușii, dragostea mamei... plăsmuirile (nevinovate) ale inimei noastre... locul unde am iubit și am fost iubiți... câinele care se giuca cu noi, sunetele clopotului bisericei satului ce ne vestește zilele frumoase de sărbătoare... zbieratul turmelor când se întorceau în amurgul sării de la pășune... fumul vetrii ce ne-a încălzit în leagăn, înălțându-se în aer... barza de pe streșină, ce caută duios pe câmpie... și aerul care nicăierea nu este mai dulce!..." (ediția 1967, p. 169). Între aceste extreme se mișcă spiritul lui Russo, autorul cel mai puțin cunoscut, cel mai secret al romantismului pașoptist. S-a putut vedea în el, cu egală

139

I. NEGOIȚESCU

ISTORIA LITERATURII ROMÂNE

editura minerva

ce tot mereu crește. Sănătatea mea s-a dus cu totul și nu cred să o mai redobîndesc" (toate, adresate lui Ion Ghica). Rolul unui bărbat, al unui om politic de înaltă clasă, obstinat ideologic și realist în același timp, dur și luminos confruntat cu istoria pe care o servea și pe care o creea, fulgerător confruntat cu patetica-i soartă. Așa se desprinde din *Corespondență*, din scrisorile încărcate de o sensibilitate virilă, a căror viață reimprospătează întreaga-i operă scrisă.

ALECU RUSSO
(1819–1859)

Cînd Alecu Russo (iubitorul țărănimii, incitatorul folclorismului, dar balzacian instalîndu-se în meseria de „avocat", arendaș și cămătar), crescut în școli străine și folosind mai cu înlesnire limba franceză decît cea maternă, își individualizează scrisul prin cuvinte ca „hultuit, sbuciumală slăbăciune, răsipos, asemălui, jăcuitori, conglăsuire, frămîntătură, înginfătoare", expresii ca „oștită grămadă", „volnicie pruncă", „nămolul de oameni așezați în Dacia", zicînd „clăncăirea paloșelor încrucișîndu-se răsună cu huet", el dă stilului culoarea doctrinei, parcă spre a proba cît de direct în humă era implîntat autohtonismul său. Doctrinar literar al pașoptismului, în sensul „spiritului critic" moldovenesc definit de Ibrăileanu, Russo încorporează natural *Cîntării României* (1855) ideologia socială: „Tu ești ca corabia fără cîrmă bătută de furtună... și vîslașii cei răi care și-au însușit [dreptul] de a fi cîrmaci te duc dintr-o nevoie într-alta și mai mare, din fărădelege în fărădelege, din păcătuire în păcătuire... că sînt orbi de strîmbătate... Iarba se usucă pe unde călcăm... Înțălepciunea noastră e minciuna... isteciunea noastră jăfuirea... faptele noastre, faptele iadului... și am supus robiei pe frații noștri, am robit clăcei sîngele nostru și am ofilit fruntea ta... Stîns-am candela cu suflarea noastră de fărădelege... Ce vei zice, o! țară de necazuri, Rahilă nemîngîietă... cînd îi grăi?... Ce vei face cînd va veni ziua dreptății și a curățirei?" Această proză poetică mistic delirantă (greu acceptabilă gustului limpezit), mutînd în Carpați nu fără aplicare democratismul paseist romantic al lui Lamennais (lui Alecu Russo i se revelează dintre cețurile trecutului „patria ficioară a slobozeniei") ascunde în hățișurile ei biblic aluzive ideea – care la Bălcescu e totdeauna astfel formulată încît să țintească scopuri politice clar delimitate, susținute doar de exaltare – ideea revoluției universale de pildă, nu numai periferistic învăluită, ci și încărcată de alte valențe istorice (originea noastră romană, rîvnirile hrăpărețe ale vecinilor – *Cîntarea României*, 55). Dacă prin urmare începutul *Cîntării* e promițător, căci reprezentativ stilistic: „Domnul Dumnezeul părinților noștri înduratu-s-a de lacrămile tale, norod nemîngîiet, înduratu-s-a de durerea plămîilor tale, țara mea?... Nu ești îndestul de smerită, îndestul de chinuită, îndestul de sfîșiată? Văduvă de ficiorii cei viteji, plîngi fără încetare pe mormintele lor, precum plîng și jălesc femeile displetite pe săcriul mut a soților", în schimb lungul pensum asupra slobozeniei (*17*) înglobează în proză ideea și așa schematic didactică; tonalitatea *Cîntării* poate însă fericit răsări în proza calificată (*Amintiri*, 1855): „constituții și proiecte plouă, curieri trieră țara. Țarigradul și Petersburgul, mai cu seamă Fanarul, e în picioare, mezatul opiniilor și a sufletelor se începe". Mai interesantă, la Russo, rămîne totuși tonalitatea intrinsecă, bogată în ecouri lăuntrice, a noțiunii de libertate; libertatea romanticei virste de

859.0.09
Ş87

SAECULUM I.O

ISTORIA LITERATURII ROMÂNE ÎN EVOCĂRI

propusă de
I. Oprișan

ALECU RUSSO

Vasile Alecsandri:
ALECU RUSSO

A. Russo, trimis de copil într-un institut din Elveția, săvârși studiile colegiale și se întoarse în Moldova la 1838 cu o colecție de încercări poetice scrise în limba franceză. Printre aceste bucăți inspirate de amorul libertății se găsea și o *imprecare violentă contra tiranilor*, ce-i cauză oarecari supărări în Viena din partea poliției. Soarta lui îl puse chiar din prima-i junie în față cu prigonirea guvernelor despotice, însă această prigonire nu putu să schimbe întru nimic vesela nepăsare a caracterului său.

După întoarcerea sa în țară, Russo locui vreo doi ani la o moșie părintească din munți, și acolo, trăind în frăție cu natura, el se îndrăgi mult de tot ce purta sigiliul naționalității: obiceiuri, costumuri, danțuri și mai cu samă legende și poezii poporale. Chiar de pe atuncea, adecă la 1839, el începu să adune câteva fragmente de cântece bătrânești și să scrie impresiile în limba franceză, însă toate acele manuscripte s-au pierdut.

Singura compunere importantă ce a scăpat, pentru gloria literaturii noastre, este admirabila *Cântare a României*, tradusă mai târziu în românește de N. Bălcescu și publicată la anul 1855 în *Romînia literară*. [...]

A. Russo era poet în toată puterea cuvântului; natura lui avea nevoie de orizonturi întinse, de aerul munților, de sunetul doinelor, și însă guvernul găsi de cuviință a-l rândui în slujbă și a-l închide între pereții unei judecătorii. Prin decretul domnesc din 22 mai 1843, Russo fu trimis în calitate de membru al tribunalului la Neamț și apoi la Peatra. Câțiva ani mai în urmă, adecă la 1851, Grigori Ghica-vodă îl numi candidat la Divanul de apel în Iași; însă cariera judecială nu convenea nicidecum aspirărilor sale intime: „Prefer de o mie de ori cărarea de la munte, decât cariera deschisă dinaintea mea!" zicea el adeseori glumind; prin urmare în loc de a mucezi

Dumitru Micu

ISTORIA LITERATURII ROMÂNE

de la creația populară la postmodernism

SAECULUM I.O.

de variată în aspectul structurilor pe atât de inegală valoric. Puținele versuri originale rămân, aproape toate, o fadă proză rimată. Facile sunt scrierile dramatice, simple localizări de altfel: *Muza de la Burdujeni* după Théodore Leclerq, *Carantina* după Scribe și Mazères, anterioara *Doi jidani și cinci cărlani*, după un autor încă neidentificat. Zona rezistentă a literaturii lui Costache Negruzzi e cea prozastică, dar nu în întregime. Cele două nuvele romantice, *Zoe* și *O alergare de cai*, conțin încântătoare descrieri de atmosferă urbană (Iași, Chișinău), pline de culoarea primei jumătăți a secolului trecut (interioare, costume, imobile, traficul rutier), însă intriga senzaționalistă, situațiile neverosimile, patetismul artificios frizează ridicolul. Amuzantă e anecdotica istorisire *Au mai pățit-o și alții*; spiritual – duioasă rememorarea *Cum am învățat românește*; viguros articulate, pregnant gravate, comparabile cu paragrafele rezumative din *Alexandru Lăpușneanul*: *Sobieski și românii*, *Regele Poloniei și Domnul Moldaviei*, *Cântec vechi*. Pagini antologice se desprind însă din ciclul „scrisorilor", intitulat *Negru pe alb (Scrisori la un prieten)*.

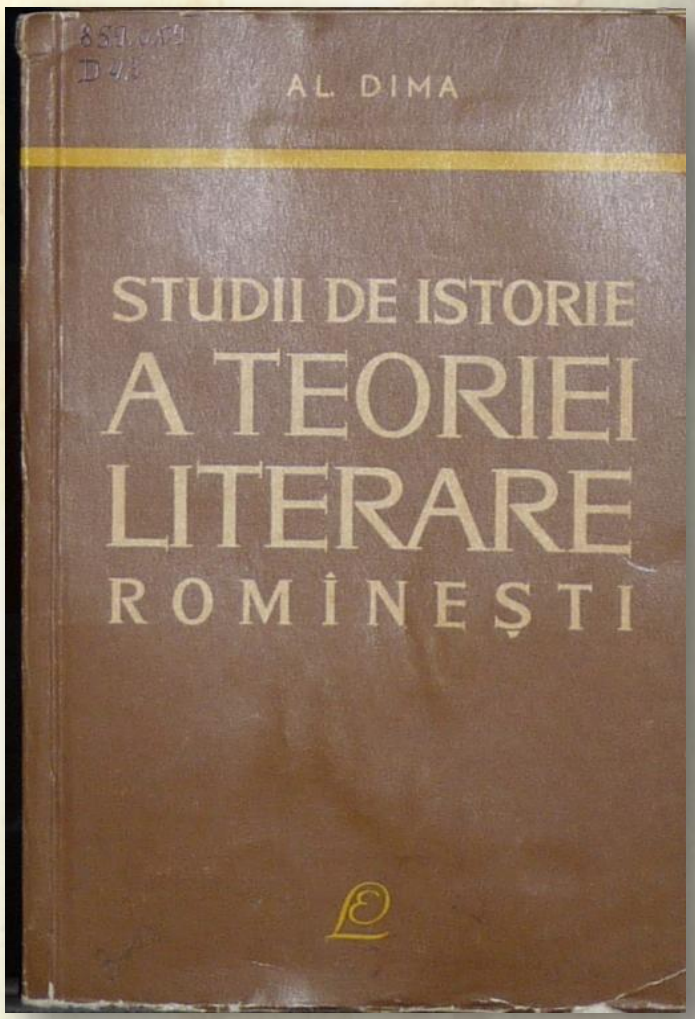
În majoritatea lor, „scrisorile" sunt scurte eseuri grațioase, modele de umor intelectual, coserii elegante, de speța scrisorilor lui Ghica și a divagațiilor odobesciene din *Pseudokynegetikos*. Tonul colocvial, degajat, scăpărând de inteligență, conferă celor treizeci de piese cu o tematică deosebit de eteroclită (peisajul moldav, „fiziologia" provincialilor, distrugerea monumentelor istorice, catacombele mănăstirii Neamțu, slavonismele, „un poet necunoscut": Danil Scavinschi, un om cu viață sfântă, zis Lumânărică, o tânără grecoaică, Calypso, ajunsă monah la Neamțu, băile de la Ems etc.) o cuceritoare unitate. Cu deosebire e savurată de comentatori „scrisoarea XII": *Păcală și Tândală*, pentru munificența paremiologică vrednică de Anton Pann și de Creangă.

Realizată exemplar în sfera literaturii de ficțiune doar prin *Alexandru Lăpușneanul*, proza românească rămâne, până după 1850, predominant reflexivă, memorialistică și chiar direct istorică.

Alecu Russo

Dacă, ștergând „colbul de pe cronice bătrâne", Constantin Negruzzi a validat literar orientarea istorică a curentului național, stârnit de *Dacia literară*, spiritul critic inițiat de revistă și-a avut cel mai talentat campion în Alecu Russo (17 II 1819, Strășești, jud. Lăpușna – 5 II 1859, Iași). Născut în Basarabia, educat (de la vârsta de zece ani) în Elveția (Vernier, lângă Geneva), autor în adolescență de versuri franțuzești, antidespotice, urmașul de vechi boieri moldoveni, cu numele franțuzit în cinstea lui Jean-Jacques Rousseau, a fost în viața civilă jurist (asesor judecătoresc la Piatra Neamț, membru în Divanul apelativ, avocat, director în Departamentul lucrărilor publice, membru al Sfatului administrativ, procurist al Băncii Moldovei) și, adversar al regimului sturdzist, s-a ilustrat prin acte incompatibile cu statutul de funcționar obedient. De pe urma unor replici din piesa de teatru *Jignicerul Vadră*... s-a ales, în 1846, cu un surghiun la mănăstirea Soveja. Participant în 1848 la acțiunea revoluționară, a trebuit, după eșuarea ei, să ia drumul exilului. În loc însă de a se duce direct la Viena, cum plănuia, s-a oprit în Ardeal, luând parte la adunarea de pe Câmpia Libertății, apoi la o altă adunare, în Lugoj, organizată de Eftimie Murgu, a fost arestat la Dej și trimis în închisoarea din Cluj, de unde, după eliberare, a ajuns în fine la Viena, apoi la Paris. A revenit la Iași în 1851.

Fără a profesa critica literară (a scris doar despre poeții minori Dimitrie Dăscălescu și Mihai Cuciureanu), Russo a expus, într-un lung serial de *Cugetări*, nelncheiat, apărut parte în *România literară*, parte, postum, în *Revista română* (1863), considerații de cultură generală esențiale pentru așezarea bazei teoretice a curentului național. Pledând pentru o cultură adecvată firii și condițiilor formative ale neamului nostru, cugetătorul dezvoltă îndeosebi opinii privind limba română: diametral opuse concepției latiniste instaurate în Ardeal, total discordante și cu italienismul heliadist, cu toate tendințele de construire a unei limbi artificiale. Limba – susține Russo – nu poate fi produsă voluntar, pe considerente de sistem, ea s-a creat în experiența istorică milenară a poporului; „glasul a opt milioane de suflete are (...) putere mai mare decât logica sistemilor ce se întemeiesc pe gramatice străine". Neamul românesc nu începe odată cu „școalele Ardealului", ci odată „cu școala limbei hrisoavelor, limba publică, cu școala limbei cântecilor populare, limba inimei neamului, cu școala limbei traducătorilor cărților bisericești, limba credinței, cu școala limbei hronicarilor, limba istoriei". A încerca refacerea originalului latin este, după Russo, a inventa „o limbă păsărească, înțeleasă numai de adepți". O asemenea tentativă, apreciază el, e „un lucru peste fire". E ca și cum „am lega un om viu de un trup mort". Doar un pedantism incurabil poate propune așa ceva. Stigmatizând fără cruțare pedantismul, scriitorul afirmă, în temeiul bunului simț, că gramatica și ortografia se cer „așezate" nu în funcție de principii abstracte, și „nu după placul fiecăruia", ci „după duhul istorii și a originurilor neamului". În înțelegerea lui, „cuvântul, fie slav, fie turc, fie latin, ce se

PREOCUPĂRI DE TEORIE LITERARĂ LA AL. RUSSO

Față de opiniile literare ale lui Al. Russo, vechea istorie literară a adoptat cunoscutele ei atitudini de ignorare, rezervă, recunoaștere parțială sau interpretare eronată. După cum se știe, opera lui a rămas, o jumătate de veac, înmormîntată în paginile revistelor vremii sau în mapele de manuscrise ale Academiei Romîne. Editarea și comentarea ei s-a produs abia după 1900, ideile literare ale scriitorului fiind însă cufundate în genere în masa considerațiilor lingvistice. Cînd totuși prezentarea lor s-a produs uneori, ea a avut întotdeauna un caracter parțial și incidental, dar și sub această formă ni s-a înfățișat, de multe ori, doar o pură descripție. E semnificativ de remarcat mai departe că editorii lui înșiși, cei care doreau să-i fixeze amintirea publicîndu-i operele, căutau să-i reducă însemnătatea în chiar prefețele de prezentare. Unul dintre aceștia — de pildă [1] — se arăta nemulțumit de „supraprețuirea" de care se bucura Russo în opinia lui Ibrăileanu, cel care vedea în scriitorul nostru un precursor al Junimii și al principiilor critice de la *Convorbiri literare*. Editorul și criticul de care vorbim a

[1] G. Bogdan Duică, în Al. Russo, *Scrieri*, 1910, p. IX.

КОНДИЦИЯ КРИТИЧИЙ ЛИТЕРАРЕ

Есте Алеку Руссо ауторул унуй програм критик априорик? А пус ел фундаментул критичий литераре ынаинте де а екзиста о литературэ проприу-зисэ? Есте ун теоретичиан инчидентал ал реализмулуй ностру критик, кум афирмэ ун
фие?

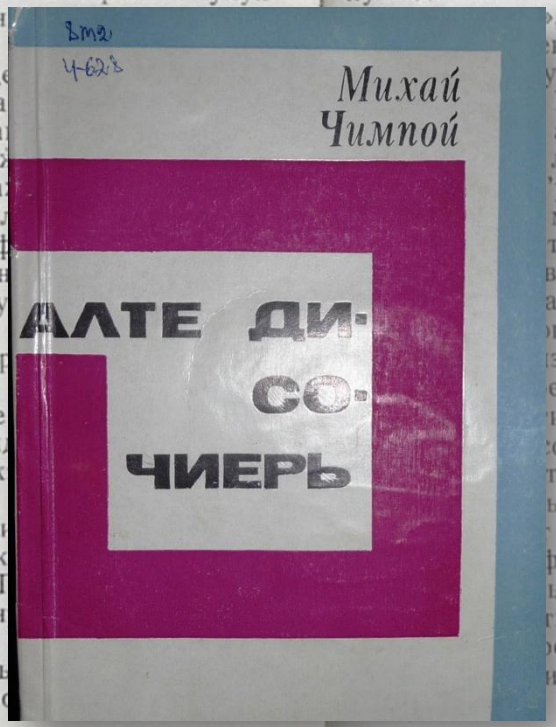
В. Белинский луа ын дерыде
ын «Жермания теория артей а
арта», спунынд тот одатэ, кэ «да
екзистэ ка атаре **нумай** ын има
атунч кыт де фиделэ ар фи има
фи акчесибилэ **нумай луй**». Ын
се я контур ынтребаря, дакэ аф
матиче але луй Алеку Руссо сын
жинацией, ал миметизмулуй сау
луй артистиче.

Рэспунсул ни-л оферэ лектур
букэць публичистиче супербе,
«Критика критичий». Ведериле
критикул литерар деривэ дин и
че а стат ла база пьесей «Бэк
Алць факторь че ау фаворизат
принчипиу дин «Критика крити
симц женерал, дарул полемик, к
ложикэ а преопинентулуй Д. І
рэмас, дин пэкате, ла ачесте ен
че, неутилизынд аптитудиниле
ниу, пе каре ле-а демонстрат
чий». Де че н'а фэкут-о, — ятэ

формалэ де дата ачаста, фииндкэ не дэм имедиат сама кэ лупта антилатинистэ, пледоария титаникэ пентру театрул ши литература националэ, пентру пропэшире ын женерал требуяу сэ еклипсезе критикул екзистент ын ембрион. Де обсерват аич, кэ принтре кэрциле луй, депусе спре пэстраре бисеричий Сф. Теодор, ерау поезииле луй К. Конаки, «Пэкателе тинерецелор» де К. Негруци, «Спиталул аморулуй» де Антон Панн, «Репертoриу драматик», «Кын
, «Баладе» ши «Четатя Нямцулуй»
ександри. Динтре скриитoрий импор
улуй май пот фи аминтиць Гр. Алек
Николае Бэлческу. Руссо н'а емис
ачестор кэрць ши скриитoрь, лими
ла доуэ «хроничь литераре» (скрисе,
'ун сентимент де амичиче) деспре
мэрунць.

терарэ есте, аша дар, ку адевэрат ин
вастеле преокупэрь културале але
аш ал мишкэрий пашоптисте. Тотуш,
перей сале драматиче ын «Критика
эшеште семнификация де рэспунс
ел, ынкыт гэсим експусэ аич ынсэшь
ичий литераре.

о, ын виртутя липсей терминолоҗией
те, рискэ сэ пунэ ын чиркулацие тер
ь апроксиматив: апречнериле луй
нумите «луэрь аминте», яр пентру а
ферите функций але критичий сау ла
ынт утилизате кувинтеле: «сокотинць
ть», «лекций», «лаудэ», «жюдеката
е», «искоаде», «нойма пьесей», «дес
имитаре, дисочиере), «матимэ» (лек

сале артиколул д-луй Асаки деспре Мазепа, базат пе извоаре офичиале, ной вом репродуче тотул че се референ ла афларя хатманулуй ын Молдова» (№ 50). Ын континуаре А. Филатов а редат амэнунцит концинутул нувелей луй Асаки, фэрэ а-шь да сама кэ ачаста е о лукраре ын маре мэсурэ де имажинацие.

Кыцьва ань май тырзиу ын газетэ а апэрут ын традучере ын лимба русэ мика нувелэ «Пачя ла Прут. Слут ла Прут!» («Не ладно возле Прута» — 1867, № 7). Ын орижинал нувела апэрусе ын «Алманахул» пе ачелаш ан ал луй Асаки. Нувела евока унеле евенименте легате де кампания луй Петру I ла Прут дин 1711. Традучеря, несемнатэ, се датора, неындойос, луй Г. Горе, каре, ка редактор ал газетей, а публикат ын пажиниле ей нумероасе артиколе.

Рапортате ла мултилатерала моштенире литерар-публичистикэ а луй Георге Асаки, традучериле, адаптэриле ши лукрэриле инспирате де скриериле луй але ауторилор басарабень сынт пуцине ла нумэр, дар ши еле конституе о довадэ кэ опереле сале ау авут рэспындире ын Басарабия ын тимпул веций скриторулуй.

РЭСФОИНД ДОСАРЕЛЕ АРХИВЕЛОР...

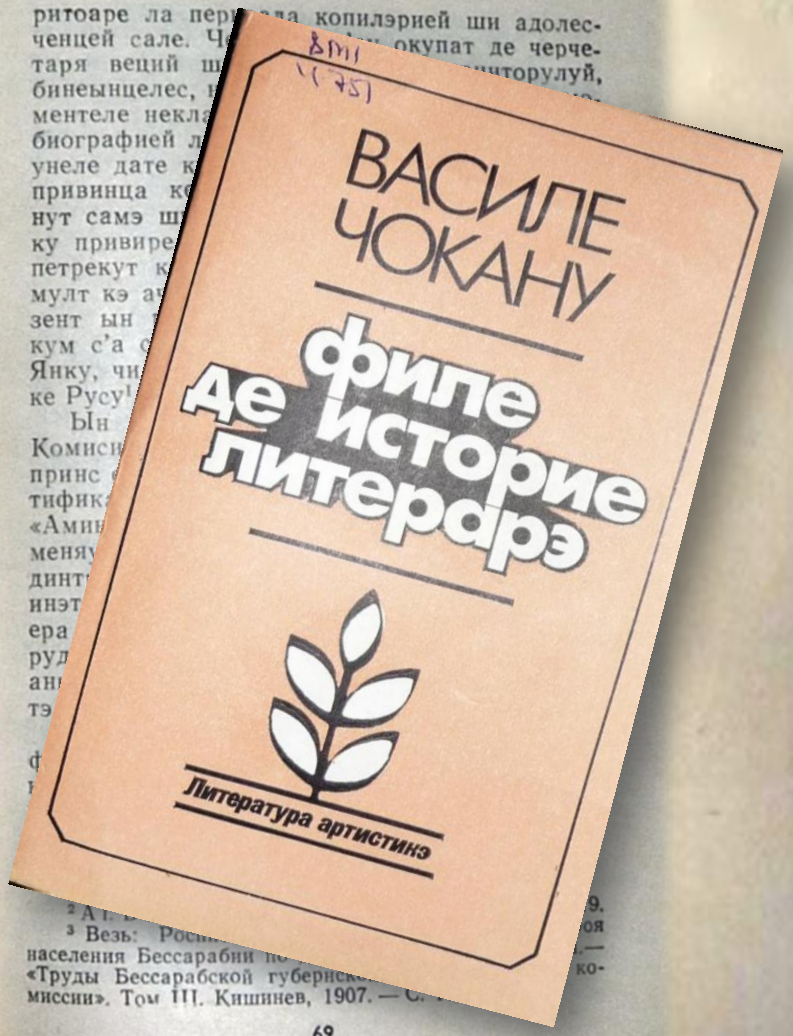
(Материале ной деспре фамилия Руссо)

Кынд е ворба де ун скриитор маре, де о персоналитате де талия луй Алеку Руссо презинтэ интерес пынэ ши унеле амэнунте биографиче. Яр ын биография ачестуй ом де фрунте ал културий ноастре, дупэ кум се штие, сынт мулте пете албе, инклусив рефе-

ритоаре ла пер... копилэрией ши адолесценцей сале. Ч... окупат де черчетаря веций ш... ниторулуй, бинеынцелес, ... ментеле некла... биографией л... унеле дате к... привинца к... нут самэ ш... ку привире... петрекут к... мулт кэ а... зент ын ... кум с'а ... Янку, чи... ке Русу[1].

Ын ... Комиси... принс ... тифик... «Амин... меняу... динт... инэт... ера ... руд... ан... тэ...

[2] А... [3] Везь: Рос... населения Бессарабии по... «Труды Бессарабской губернск... ко-миссии». Том III. Кишинев, 1907. — С. ...

,,Alecu Russo a fost unul din scriitorii care au stat la leagănul noii literaturi naționale şi române.

Alături de C. Negruzzi, M. Kogălniceanu,

V. Alecsandri este unul din făuritorii prozei, criticii şi publicisticii şi unul din cei mai bine pregătiți şi cu autoritate îndrumători în domeniul dezvoltării limbii noastre contemporane".

Ion Vasilenco

лукрезе мошиле, ши чине сэ ле клэкуяскэ. Ши атунч аре сэ фие вай де царэ, аре сэ фие ка ын Франца ши алокуре, унде, пентру кэ сынт атыт де мулць ынэцаць, ведем че дауне се ынтымплэ»[1].

Ын чеде аминтите ши ын алте зечь де фабуле Донич ый демаскэ ши-й сатиризэзэ ануме пе функционарий апаратулуй де стат, Жудекэторул луй есте ынтымфат ши корупт, преотул орь кэлугэрул — фэцарник, домниторул ынсушь — ун прост ш. а. Яр фацэ ын фацэ ку тоць ачештя стэтя попорул, ку маря ши адевэрата са рэбдаре де патрие, ку драгостя пентру мункэ, ку сетя пентру дрептате, ку оптимизмул сэнэтос ши ку адынкул рост ал афоризмелор сале фолклориче.

Контемпораний ау дат о апречиере ыналтэ мэестрией луй лисэ ымбраче идеиле ын «питорескул натурал ал фирий молдовенулуй». Ын анул 1845 ун критик — М. А. Корradини — рекуноштя-й талентул, афирма ши ел карактерул популар ал лимбий фабулистулуй: «...ун кувынт, пикат дин кондеюл луй, се дуче пе арипиле тимпулуй ку нумеле луй, недезлипит де нумеле Молдовей». Приетенул де кондей ал луй Донич, весттитул прозатор К. Негруши, ла рындул сэу скриа: «Фабула чере пе лынгэ талент о армоние, ун стил симплу: еа е датоаре сэ спунэ нумай че требуе, нич о силабэ май мулт. Ши чине авя май мултэ армоние декыт Донич! Ын бордей, ка ши ын палат, фабулеле луй сынт читите ши ынцелесе». «Куйб де ынцелепчуне» л-а нумит пе Донич мареле Еминеску.

Опера луй Донич конститye о контрибуцие реалэ ла дезволтаря културий попорулуй иостру ши, ын специал, а литературий артистиче ши а лимбий литераре.

СКРИЕРИЛЕ ДРАМАТИЧЕ АЛЕ ЛУЙ АЛЕКУ РУССО

Се штие кэ А. Руссо а скрис ши доуэ лукрэрь драматиче: «Бэкэлия амбициоасэ» ши «Провинчиалул ла Театрул Национал», каре ау фост репрезентате пе сцена Театрулуй дин Яшь: прима ла 11 януарие ши а доуа ла 25 февруарие 1846.

---

[1] N. Iorga. Un cugetător politic moldovean dela jumătatea sec. XIX—Ştefan-Scarlat Dăscălescu. Bucureşti, 1932, p. 40.

[2] А се ведя ши артиколул «А. Донич. типиззря прин лимбэ» дин купринсул ачестей кэрць.

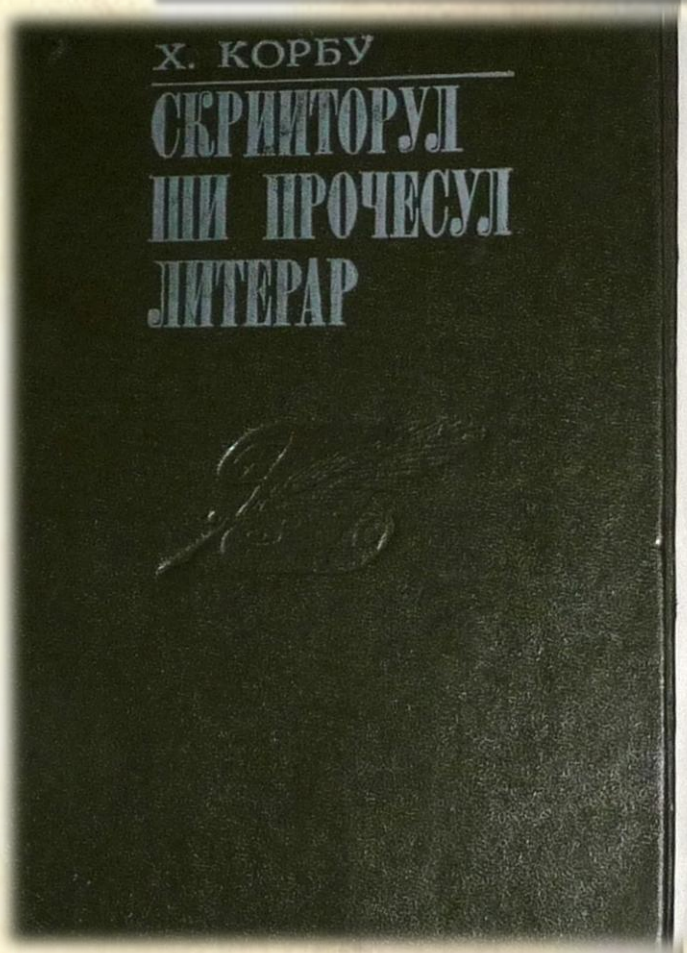
ВНБ
67

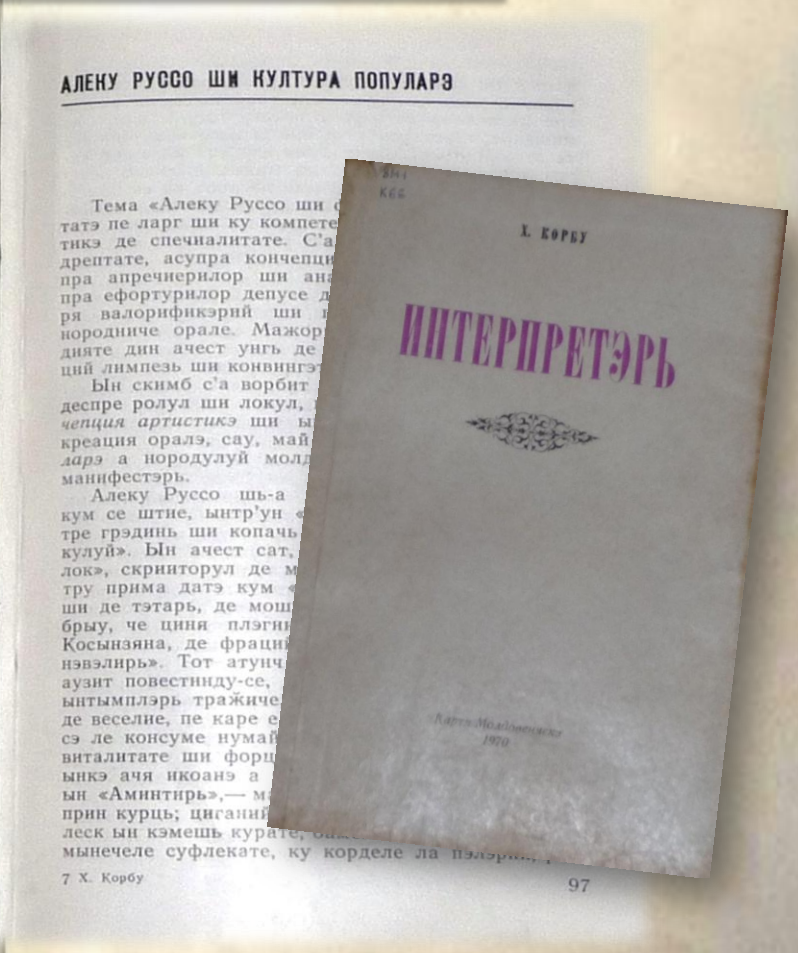
Г. БОГАЧ

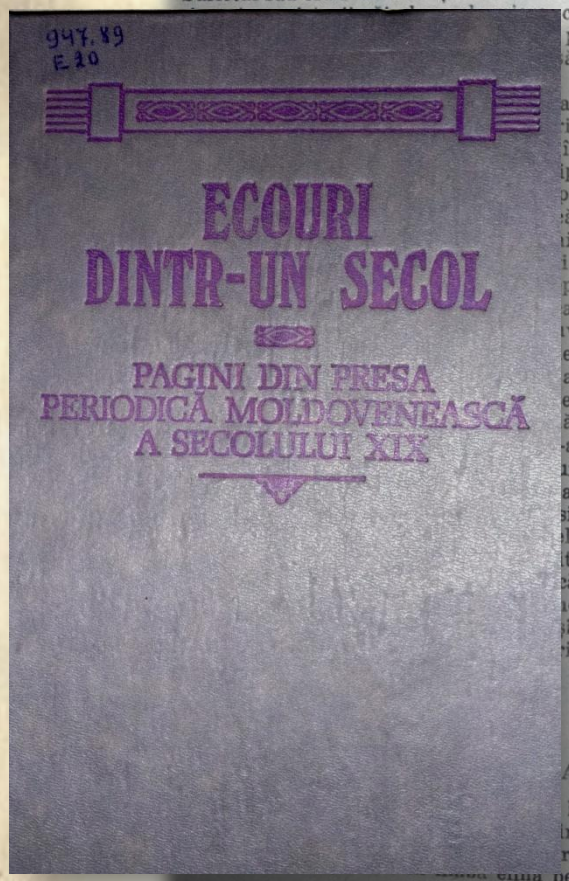
ПАЖИНЬ ДЕ ИСТОРИОГРАФИЕ ЛИТЕРАРЭ

КАРТЯ МОЛДОВЕНЯСКЭ * 1970

ALECU RUSSO ÎN ISTORIA ŞI CRITICA LITERARĂ

rîdicat prea devreme veacului, pre care, negreşit că viind într-o vrîstă mai coaptă, l-ar fi îmbogăţit şi strălucit cu producţiile geniului său. El era de o talie naltă, bine proporţionată; figura sa smolită era frumoasă şi bărbătească; fizionomia sa atît de expresivă, încît dacă o vedea cineva o dată, nu o mai putea uita; înfăţoşarea sa era slobodă şi plăcută. Însuşirile inimii nu-i era în nimică mai jos decît ale trupului. Patria o iubea mai mult decît viaţa, ideile sale era liberale şi potrivite cu veacul; prejudecăţile nu l-au avut niciodată de partizan. Sufletul său era îndurător şi deschis la toate întipăririle nobile;
cum zice un proverb ro-
pierdut, cu atîta trebuie
să se află patria noastră

a o mică ochire asupra
ile lui A. Hrisoverghi,
în acelaş an după moar-
ipografia lui Eliad. Cele
prind în această colecţie
ări neîndeplinite; după
i vrednice de însemnat;
i de pietre scumpe. Au-
plinirile lucrărilor sale;
are el le scrisese, se văd
vinte şterse, sămne de
es ideea rău înfăţoşată,
alese, rima rău păzită.
e poezii nu ca modeluri
ărul avea geniu şi ca o
-ar fi răpit moartea aşa
ie gîndit că el n-a petre-
atimilor. Iar acelora ca-
sili a arăta numai greşe-
le cuvinte, ce şi biogra-
ticilor poetului franţez,
că vroiţi de la dînsul o
ormîntului, care s-a în-
şi şese de ani. Iar pînă
iu picat înainte de a se
poamelor de toamnă!»

Costache Negri

ACHI

logofătului C. Conachi,
re despre viaţa literară
rîndul acelor moldoveni
ilea pe cînd Domnul Alexan-

dru Moruz întrodusese, pe bun temei, acele învăţături în Moldova şi răsplătia înaintirea în ştiinţi ce dobîndea tinerii în şcoala domnească care, sub a sa domnie, au fost înflorit.

Într-însa logofătul Conachi au învăţat limba elină şi a ei literatură, precum şi matematicile şi mai cu seamă geometria, prin a cărie cunoştinţă practică agiunsese, chiar pe vremea aceea, a fi pretutindene privit ca unul din cei mai buni ingineri. Mai pe urmă, s-au dedat la studiul limbii turceşti pe care o vorbea şi o scria cu lesnire, şi a limbii franţeze, a cărie literatură, şi mai ales scrierile filosofilor veacului al 18, îi erau foarte familiare.

Una din cele a sale dintîi poezii fu compusă în lauda Domnului Moruz pentru apele cu care acest prinţ înzestrase capitala Moldovei. De colo apoi logofătul Conachi au scris versuri de cîntice (cîntice de lume), după cum pe atunce mult era obiceiul, şi care s-au făcut poporale şi au fost în ştiinţa tuturor cît s-au mai ţinut melodiile naţionale, acele melodii atît de originale şi pe care astăzi de istov le-au gonit alte în locu-le, melodii străine. Printr-acele poezii uşoare cine încă, chiar şi astăzi, din acei ce se mai ocupă cu ele, nu au auzit pe următoarele:

Ziori de ziuă se revarsă
Şi eu ochii n-am închis!
Cum să-i închid cînd ei varsă
Pîraie de foc aprins!... etc.

sau

Pîn-a nu răsări zorii
La Moldova-s călător.
Vai mie! de cîte ori
Oi să leşin ş-oi să mor!

sau

Ochişori frumoşi,
Dulce-s, mîngîioşi!

Ş. c. 1. ş. c. 1.

Veniră pe urmă poeziile mai lungi, mai serioase, precum această întitulată **Amorul din prieteşug**, pe care o publicăm în numărul acesta, şi, în sfîrşit, traducerile ce cu un deosebit talent le făcea din cuvînt în cuvînt fără ca ele să piardă nici înţelesul, nici frumuseţa originalului, şi despre care se poate lua o idee lămurită prin aceste două versuri a începutului scrisoarei Eloizei către Abélard, de Baur Lormian:

Dans ce lieu solitaire, abre de l'innocence
(Într-acest lăcaş şi tainic loc de nevinovăţie)
Ou règne avec la paix un éternel silence
(Unde pacea cu tăcerea au a lor împărăţie... etc.)

Mai de luat aminte însă este că toate cîte au scris acest bărbat sînt chiar şi numai în limba adevărat românească scrise; mare merit ce din zi în zi se face mai rar cu amestecul unor năravuri străine pintre ale noastre şi cu necumpenita introducere de nouă cuvinte ce aceste trag după sine.

unui jucător de cărți de V. Ducange și M. Dinaux). Deosebirea de vederi, e totuși, tranșantă. Autorul *Ideilor…* are o privire senină, evoluția omenirii i se pare armonioasă, în timp ce autorul *Scrisorilor* și al *Fragmentelor istorice* este un neliniștit ce vede în istorie (surprinsă în „micile cercuri" ale istoriei naționale) un șir al răului și altul, absolut paralel, al binelui, iar la văzul tidvelor din catacombele mănăstirii Neamțu este cuprins de „cugetări triste". Orice craniu este mărturia virtuților și viciilor celui care l-a purtat, ascunzând și triste drame, ca în cazul grecoaicei Calipso, logodnica lui Byron și cunoștință a lui Pușkin la Chișinău. În fața istoriei Negruzzi are un sentiment de groază și uimire, de tristețe de esență existențială.

Între galeria de „fragmente", „scene", concepute și dispuse, bineînțeles, în chip balzacian, de portrete și foi de observație arde, însă, flacăra dogoritoare, aprigă a vieții. O voință de confesiune, de „mărturisenie a păcatelor noastre" animă din interior proza negruzziană care întrezărește în „cercuri mici" multicolorul și dialecticul cerc mare al istoriei. (Până la roata eminesciană a istoriei ce adună punctele de solstițiu și cele de echinocțiu ale omenirii nu e decât un pas). Ca la toți marii realiști (și naturaliști), aspirația spre adevărul total, spre „mărturisenia păcatelor", depășește bizantismul descripției, stăruirea în „cercurile mici" ale existenței, răvășite de jocul demonic al destinului.

ALECU RUSSO, „RUGINITUL" MODERN

Însuși chipul blajin-eroic, dominat de ochii ce emană o privire voluntară, de pometi bine reliefați și de o toaletă preoțească a părului vălurat cu grijă, așezat peste urechi și susținut de o mustață alungită până peste bărbie și de o barbă ce cade ca un fuior pe albul cămășii scrobite trădează o înfățișare de dac speriat în forul său intim de civilizație, de o integrare neantizatoare în istorie. Spaima de golurile care se cască între trecut și prezent îi determină mișcările tipice de retragere, de „întoarcere în urmă", la origini, **in illo tempore**. Copilul, al cărui elogiu îl face frecvent, nu este doar copilul de român basarabean din „satul frumos răschirat între grădini și copaci pe o vale a codrilor Bâcului", ci copilul universal, omul ca un copil al firii, identificat cu dacul dintr-o Dacie protoistorică, adică necontaminată încă — precum în viziunile eminesciene — de civilizație. Desprinderea de câmpul cu flori, de poveștile nesfârșite, de cuibul părintesc și șezătorile satului a copilului cel vesel și slobod ca o căprioară (*Amintiri*) e de domeniul tragicului, pierderea copilăriei aduce inconsistența morală și spirituală a individului, iar în

ALECU RUSSO

(17.III.1819 —
5. II.1859)

Născut în Basarabia, Alecu Russo își face studiile în Elveția. A fost asesor de judecător, avocat, membru în Divanul operativ și director al Departamentului Lucrărilor, Publice. A spirjinit lupta pentru Unire. Lucrările sale apar postum: **Cântarea României** în 1906, iar un volum de **Scrieri** în 1908.

Însuși chipul baljin-eroic, dominat de ochii ce emană o privire voluntară, de pometi bine reliefați și de o toaletă preoțească a părului vălurat cu grijă, așezat peste urechi și susținut de o mustață alungită până peste bărbie și de o barbă ce cade ca un fuior pe albul cămașei scrobite trădează o înfățișare de dac speriat în forul său intim de civilizație, de o integrare neantizatoare în istorie. Spaima de golurile care se cască între trecut și prezent îi determină mișcările tipice de re-

tragere, de "întoarcere în urmă", la origini, in illo tempore. Copilul, al cărui elogiu îl face frecvent, nu este doar copilul de român basarabean din "satul frumos răschirat între grădini și copaci pe o vale a codrilor Bâcului", ci copilul universal, omul ca un copil al firii, identificat cu codrul dintr-o dacie protoistorică, adică necontaminată încă — precum în viziunile eminesciene — de civilizație. Desprinderea de câmpul cu flori, de poveștile nesfârșite, de cuibul părintesc și

șezătorile
căprioară
derea copil
a individul
inar: "oame
nici viitor"
este, ca ev
al paradisu
eminescian
blagian. Co
populară ca
Russo se vr
poet și mai
română, ca
și care nu-i
fi înțeleasă
moldovană

Formațiu
bilitatea sa
vodevilul sa
Alecu Rus

III

Recunoaşterea necesităţii criticii. Cauzele pentru care spiritul critic apare în Moldova

Influenţa unei culturi străine înseamnă influenţarea în obiceiuri, în forme politice, în morală, în organizarea vieţii, în literatură etc. a unui popor de către altul sau altele.

Poporul influenţat poate asimila cultura ori în mod pasiv, adică la întâmplare, fără alegere, fără *critică*, ori criticând, cernând elementele culturii străine, pentru a-şi însuşi numai ceea ce-i trebuie şi tocmai ceea ce-i trebuie pentru dezvoltarea propriilor sale bogăţii, energii, capacităţi şi aplecări. O cultură străină împrumutată este ca un capital străin, menit să pună în utilitate, spre cel mai mare beneficiu, o bogăţie naţională, care altmintrelea ar rămâne neexploatată. În cursul acestui studiu vom avea ocazia să ilustrăm acest adevăr. Acum, anticipând, ne mulţumim să spunem, ca exemplu, că bogăţia limbii populare şi a spiritului popular au rămas un subsol neexploatat, câtă vreme cultura apuseană nu şi-a îndeplinit rolul ei salutar.

Despre necesitatea influenţei apusene în cultura românească am mai vorbit şi vom mai vorbi. Discuţie nu poate fi decât numai cu privire la ceea ce a fost şi este potrivit, adaptabil nevoilor şi sufletului poporului român, adică cu privire la problema asimilării elementelor culturii apusene necesare poporului român. *Alegerea* acestor elemente a fost opera şcolii critice moldoveneşti din veacul al XIX-lea.

Când, în acest veac, cultura apuseană a început să

859.09
PG7

Al. Piru

VARIA

Preciziuni
și
controverse

tura Eminescu

859.09
S47

geo şerban

ISPITA ISTORIEI

DIMITRIE CANTEMIR
ANTON PANN
NICOLAE BĂLCESCU
ALECU RUSSO
VASILE ALECSANDRI
ALEXANDRU ODOBESCU
TITU MAIORESCU
G. BRĂILEANU
MIHAIL SADOVEANU
NICOLAE IORGA
VASILE PÂRVAN
GALA GALACTION
FELIX ADERCA
BOGDAN AMAIU
CAROL ARDELEANU
CONSTANTIN BOTEZ
ION BOTEZ
OCTAV BOTEZ
IGENA FLORU
CORA IRINEU
MAGDA ISANOS
ANTON HOLBAN
CAMIL PETRESCU
G. CĂLINESCU
GEO BOGZA
MARIANA DUMITRESCU

ALECU RUSSO

Alecu Russo a fost corespondentul mol
Bălcescu, mai mic decît el numai cu cîteva l
proprietar rural, arendaș și negustor de cere
la 10 ani cu un dascăl grec, apoi a urmat
ville din satul Vernier de lîngă Geneva, în
studii practice la o casă de comerț turceas

Avea vocația literară și la întoarcer
frecventează cercurile literare, împrietenit
dri, mai mare decît el numai cu un an
nota impresiile turistice în limba franc
Le Rocher du corbeau), exercitîndu-se
medii și moravuri, după exemplul au
Negruzzi și Kogălniceanu, tot în limb
tans en 1840) preocupat în același
haiducii, prezentați în niște *Studii naț*

Ironist și inconformist, Russo
numai trei ani asesor la o judecător
ani), preferînd a fi liber-profesioni
dramatic și în 1846 i se reprezent
Băcălia ambițioasă și drama-farsă
sau Provincialul la Teatrul Naț
manuscrisele s-au pierdut, știm
și dintr-o cronică dramatică din
rul a răspuns cu articolul *Critic*
triva boierimii retrograde și a c
nu ținuseră cont de tăieturile
torul la mănăstirea Soveja di
bine de zile, a redactat un j
mai caracteristică operă literar

Exilat voluntar după
Russo se întîlnește la Viena

M74

V. MÎNDRA

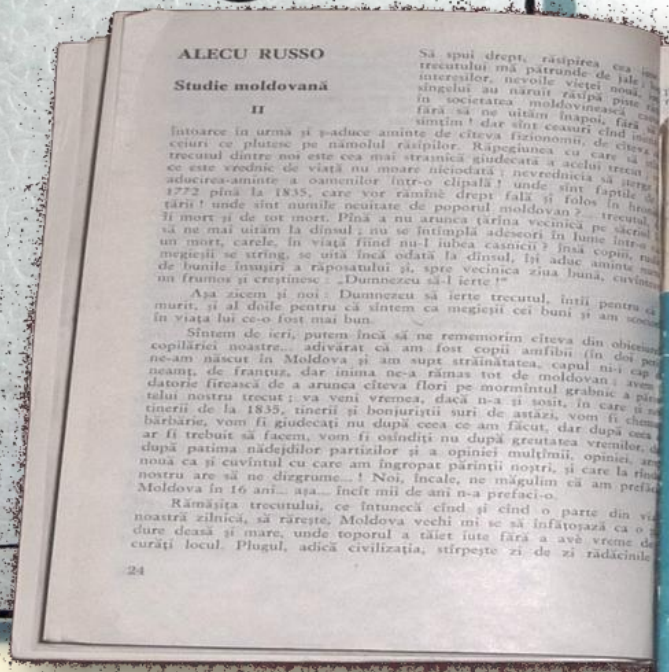
clasicism
și romantism
în dramaturgia
românească

MOMENTE ◻ SINTEZE

859.09
S49

geo şerban

exegeze

ALECU RUSSO

Studie moldovană

II

Să spui drept, răsfoirea cea ... trecutului mă pătrunde de jale ... intereselor, nevoile vieţei noas... sîngelui au năruit rătăşi pisc... în societatea moldovinească ... fără să ne uităm înapoi, fără ... simţim ! dar sînt ceasuri cînd ... întoarce în urmă şi p-aduce aminte de cîteva fizionomii, de cîteva ... ceiuri ce plutesc pe nămolul răsfipilor. Răpegiunea cu care ... trecutul dintre noi este cea mai străinică giudecată a acelui trecut ... ce este vrednic de viaţă nu moare niciodată ; nevrednicia să sfarp ... aducirea-aminte a oamenilor într-o clipală ! unde sînt faptile ... 1772 pînă la 1835, care vor rămînè drept faţă şi folos în hro... ţării ! unde sînt numile neuitate de poporul moldovan ? ... trecutul ... îi mort şi de tot mort. Pînă a nu arunca ţărîna vecinică pe sărăci... să ne mai uităm la dînsul ; nu se întîmplă adeseori în lume într-o ... un mort, carele, în viaţă fiind nu-l iubea cîsnicri ? Însă copii, nam... megieşii se string, se uită încă odată la dînsul, îşi aduc aminte ... de bunile însuşiri a răposatului şi, spre vecinica ziua bună, cuvinte... m frumos şi creştinesc : „Dumnezeu să-l ierte !"

Aşa zicem şi noi : Dumnezeu să ierte trecutul, întîi pentru că ... murit, şi al doile pentru că sîntem ca megieşii cei buni şi am socotit ... în viaţa lui ce-o fost mai bun.

Sîntem de ieri, putem încă să ne rememorim cîteva din obiceiu... copilăriei noastre... adivărat că am fost copii amfibii (în doi pe... ne-am născut în Moldova şi am supt străinătatea, capul nu-i cap ... neamţ, de franţuz, dar inima ne-a rămas tot de moldovan ; avem ... datorie firească de a arunca cîteva flori pe mormîntul grabnic a părin... talui nostru trecut ; va veni vremea, dacă n-a şi sosit, în care şi ... tinerii de la 1835, tinerii şi bonjuriştii suri de astăzi, vom fi ch... bărbărie, vom fi giudecaţi nu după ceea ce am făcut, dar după ceea ... ar fi trebuit să facem, vom fi osîndiţi nu după greutatea vremilor, ... după patima nădejdilor partizilor şi a opiniei mulţimii, opiniei, ... nouă ca şi cuvîntul cu care am îngropat părinţii noştri, şi care la rîn... nostru are să ne dizgrumе... ! Noi, încale, ne măgulim că am prefăc... Moldova în 16 ani... aşa... încît mii de ani n-a prefaci-o.

Rămăşiţa trecutului, ce întunecă cînd şi cînd o parte din viaţ... noastră zilnică, să răreşte, Moldova vechi mi se să înfăţoşază ca o ... dure deasă şi mare, unde toporul a tăiet iute fără a avè vreme de ... curăţi locul. Plugul, adică civilizaţia, stîrpeşte zi de zi rădăcinile

24

Posteritatea lui Alecu Russo

Alecu Russo a pătruns tîrziu în conştiinţa publică şi s-a statornicit, mai ales, ca autor al *Cîntării României*. Controversa în jurul paternităţii acestei scrieri a făcut din Alecu Russo un autor cu renume, dar nu şi un scriitor ... Faima *Cîntării României* a covîrşit restul creaţiei, ... sc cu familia- ... ut şi pot cita, ... scrieri ?

859.0.09
S43

PERMANENTE PERSPECTIVE

6

idei şi atitudini

SPIRITUL MILITANT AL LITERATURII ROMÂNE

EDITURA EMINESCU

Publică în presa rusă povestirea *Duca* inspirată de cronici şi legende populare. În 1871 îi apare la Iaşi nuvela romantică *Domnia Arnăutului*.

În deceniile trei şi patru scoate la lumină ciclurile *Poezii felurite* şi *Sonete moldoveneşti* (vreo 90 de sonete, fabule şi prelucrări de poezii populare). Glorifică evenimentele eroice din istoria Moldovei, evocă frumuseţea şi bogăţia plaiului strămoşesc. La baza creaţiei poetice şi narative stau multiple surse folclorice şi informaţii etnografice.

C. Stamati îl considera „un alt Cantemir". A contribuit la dezvoltarea ştiinţei şi la consolidarea relaţiilor culturale româno-ruso-ucrainene.

Referinţe critice: I. Osadcenco. *Alexandru Hâjdeu,* în cartea lui: *Relaţii literare moldo-ruso-ucrainene în sec. XIX,* Chişinău, 1977; V. Ciocanu, *Alexandru Hâjdeu şi creaţia populară,* în cartea *Literatura moldovenească şi folclorul,* Chişinău, 1982; *Studii şi materiale despre Alexandru şi Boleslav Hâjdeu,* Chişinău, 1984.

Russo Alecu
(1819, Chişinău – 1859, Iaşi)

Comediograf, autorul poemului în proză *Cântarea României*, a unor studii critice şi amintiri.

Îşi petrece copilăria pe o vale a codrilor Bâcului.

Studii: în casa părintească, în Elveţia, la Viena.

Este asesor la Piatra-Neamţ, avocat la Iaşi. Intră în contact cu fruntaşii mişcării progresiste: Kogălniceanu, Negruzzi, Alecsandri, Bălcescu. Contribuie la promovarea literaturii originale şi a teatrului naţional.

Comedia *Băcănia ambiţioasă* şi *Jignicerul Vadră* vizează regimul feudal. Este surghiunit la mănăstirea *Soveja*. Descoperă

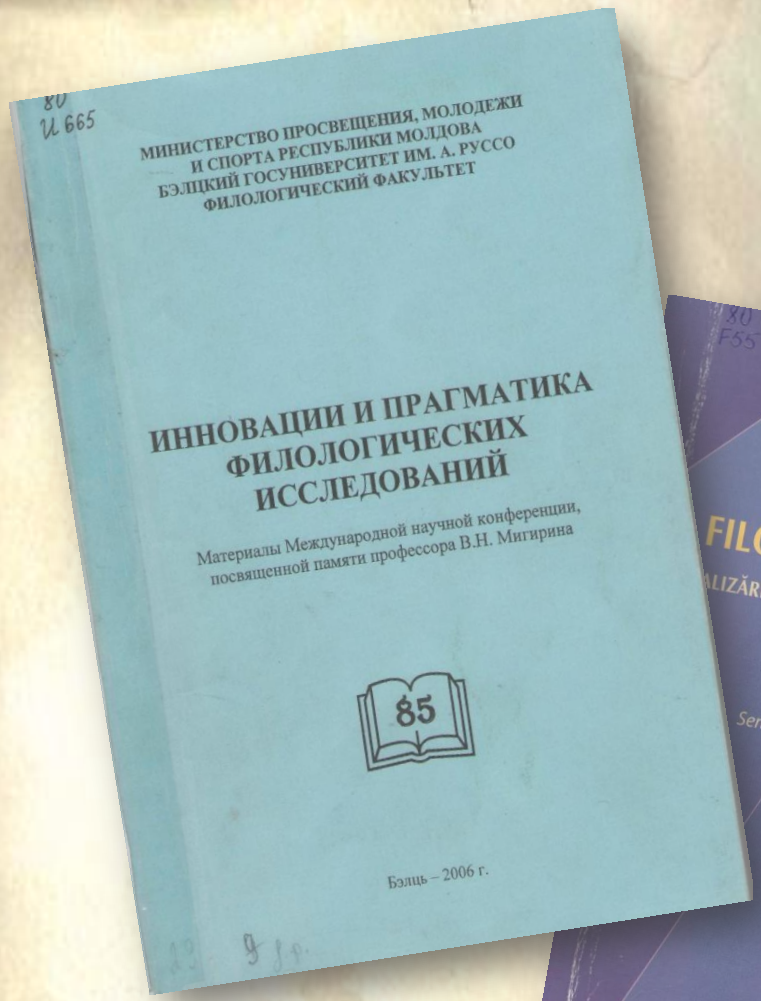

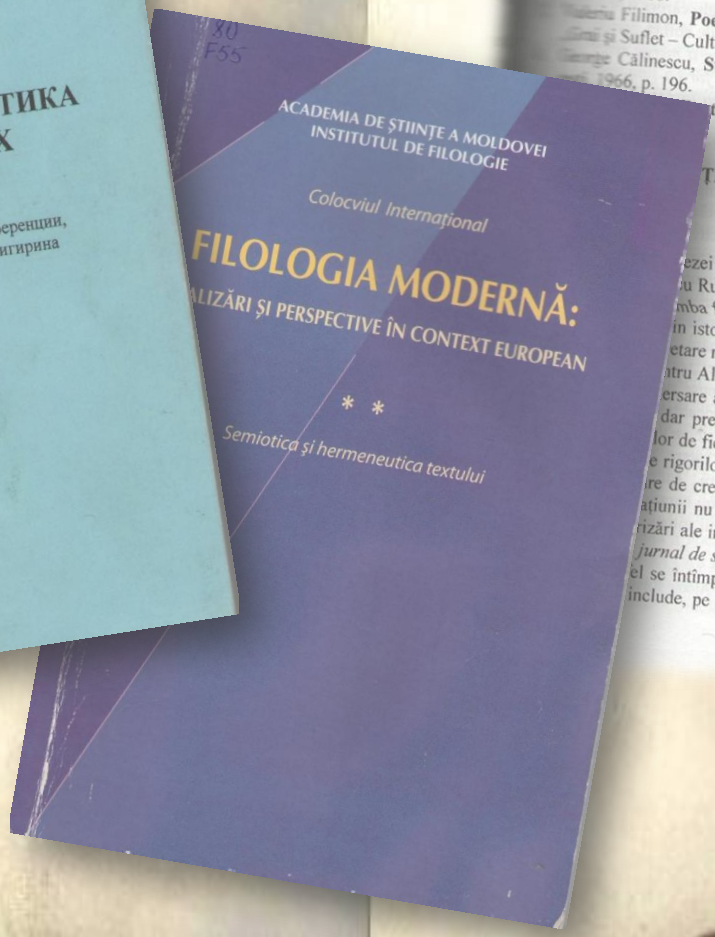
ARTA REMEMORĂRII LA ALECU RUSSO

Amintiri este lucrarea ce conţine întreg diapazonul conceptual şi stilistic al operei lui Alecu Russo, deşi, de la Mihail Kogălniceanu (care afirma că *Amintiri*-le sînt „ca luare aminte" asupra epocii de renaştere a principatelor române) pînă la Ion Negoiţescu (care observa că "[...] *Amintiri*-le excelează mai mult prin latura lor istorico-doctrinară vizînd destinul românesc prin generalităţi morfologice sesizante, decît prin memorialistică [...]"[1]) şi Nicolae Manolescu (care releva acelaşi "doctrinarism substituind memorialistica"[2]) a fost apreciat, cu preponderenţă, fasciculul numit sugestiv "compendiu de istorie naţională".

Fragmentului de autobiografie literară, prin care este motivat titlul lucrării şi prin care se anunţă în literatura română o structură artistică perpetuată mai apoi şi în alte texte de factură similară, a rămas, oarecum, în umbră. Scriere tipică pentru romantismul paşoptist, *Amintiri*-le lui Alecu Russo constituie mai degrabă un exerciţiu literar, în care memorialistul exersează în marginea unor concepte şi modele de antropologie generală a imaginarului, instituind totodată platforma pe care se va clădi edificiul unei noi specii.

Amintiri-le sînt, prin urmare, o lucrare memorialistică, o reflecţie îmbinată cu secvenţe narative elementar organizate, care nu au încă vibraţia estetică a evocărilor crengiene. Prin retrospecţia asupra propriului destin, Russo anunţă particularităţile autobio-

originare, fapt demonstrat în studiul *Spaţiu mioritic*. Matricea stilistică, în relaţia cultură minoră – cultură majoră, orizont spaţial al inconştientului, cosmos şi cosmoide sînt repere sigure ale mediului geopsihic propriu naţiuni. Ele conduc către crearea unei lumi autohtone. Lumea imaginară a literaturii române creşte din propriile ei rădăcini. Forţa de inaugurare a literaturii – aşa cum propune criticul Mircea Martin – porneşte din forţa ancestrală a unui popor şi a unui creator purtător al matricei stilistice.

Gilbert Durand, **Structurile antropologice ale imaginarului**, Bucureşti, Editura Univers, 1977, p.48.

Jean Burgos, **Pentru o poetică a imaginarului**, Bucureşti, Editura Univers, 1988.

Valeriu Filimon, **Poetica imaginarului românesc**, Bucureşti, Editura Timpul şi Suflet – Cultura Naţională", 1999.

George Călinescu, **Studii şi comunicări**, Editura Tineretului, Bucureşti, 1966, p. 196.

...ţinul culturii româneşti, revista „Basarabia",

...TIONAL ÎN *SOVEJA* DE ALECU RUSSO

ABRAMCIUC Maria, dr., lector superior
(Universitatea de Stat "Alecu Russo", Bălţi

...ezei noastre îl constituie cercetarea nivelică a jurna-...u Russo, *Soveja*, subintitulat *Ziarul unui exilat poli-*...mba franceză şi publicat postum. Deşi e prima expe-...în istoria literaturii române, textul ne oferă mai multe ...etare modernă.

...ntru Alecu Russo, finalitatea jurnalului intim nu consta ...ersare a scrisului, în intenţia de a închide în el unele ...dar presupunea şi includerea, printre aceste secvenţe ...lor de ficţiune. Aşadar, jurnalul lui Russo, gen de fron-...e rigorilor textului canonic. Autorul îşi converteşte sta-...re de creaţie. Deşi în prim-plan e adus biograficul, pe ...aţiunii nu predomină documentarul, elementul ficţional ...rizări ale imaginaţiei auctoriale. În consecinţă, *Soveja* se ...*jurnal de scriitor*, care îl menţine pe Russo în aria litera-...el se întîmplă şi în *Piatra Teiului*, jurnalul de călător al ...include, pe lîngă mostre de naraţiune frustă, şi pagini re-

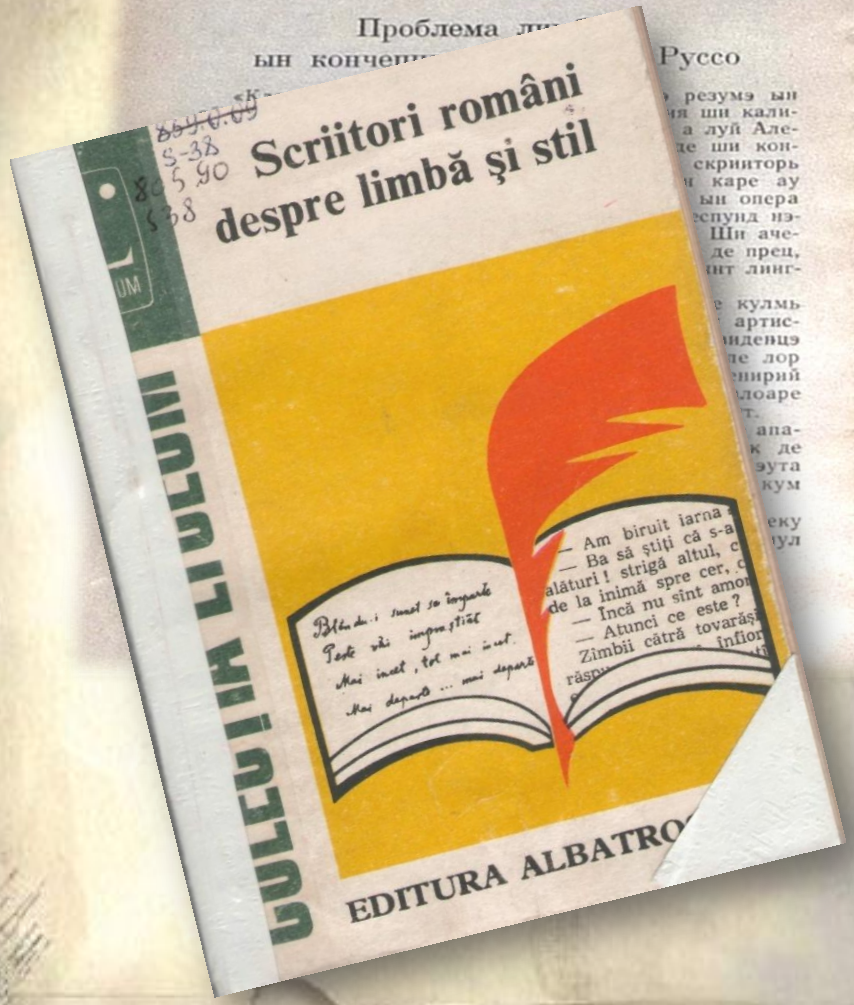
де а се дезбэра де гречизме шн турчизме, каре апэсэу атунч ка ниште рэмэшице але феудализмулуй шн але фанариотизмулуй, атыт де одиоасе оаменилор прогресиштй ай времий.

Изворул принчипал де ымбогэцире а вокабуларулуй ера консидерат де Негруцн лимба латинэ шн лимбиле романиче, ын спечиал франчеза.

Урмэринд десэвырширя лексикулуй скриторулуй, ам вэзут кэ експресииле шн кувинтеле, пе каре ле фолосеште, авяу сау кэпэтау ын ачя периоадэ о рэспындире дин че ын че май маре шн ла алць скриторь шн ын женерал ын лимба литерарэ.

Проблема л
ын кончеп Руссо

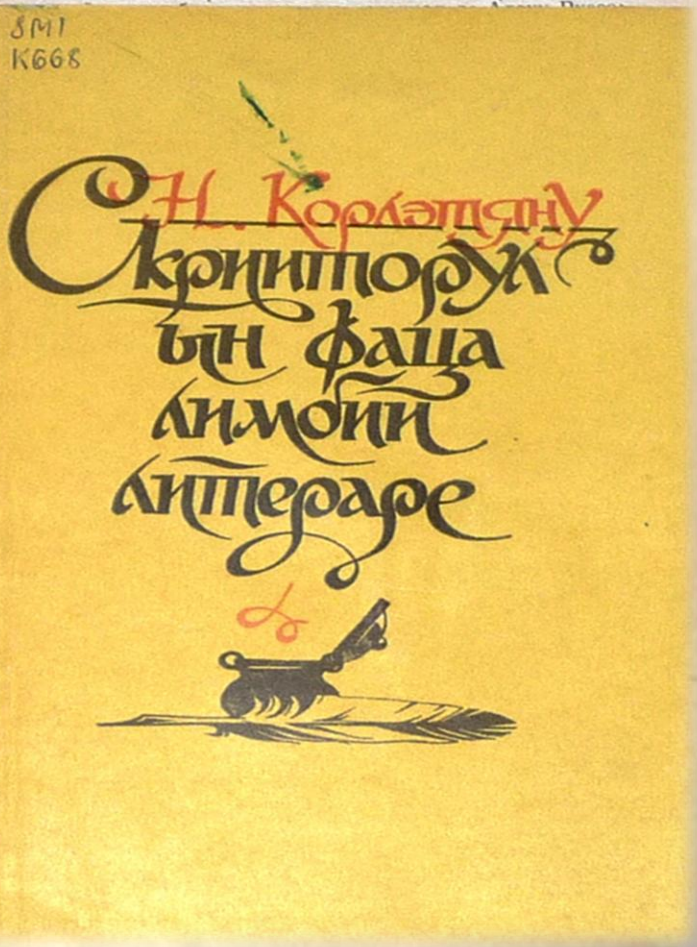
8S40.09
S-38
8 S 90
S38

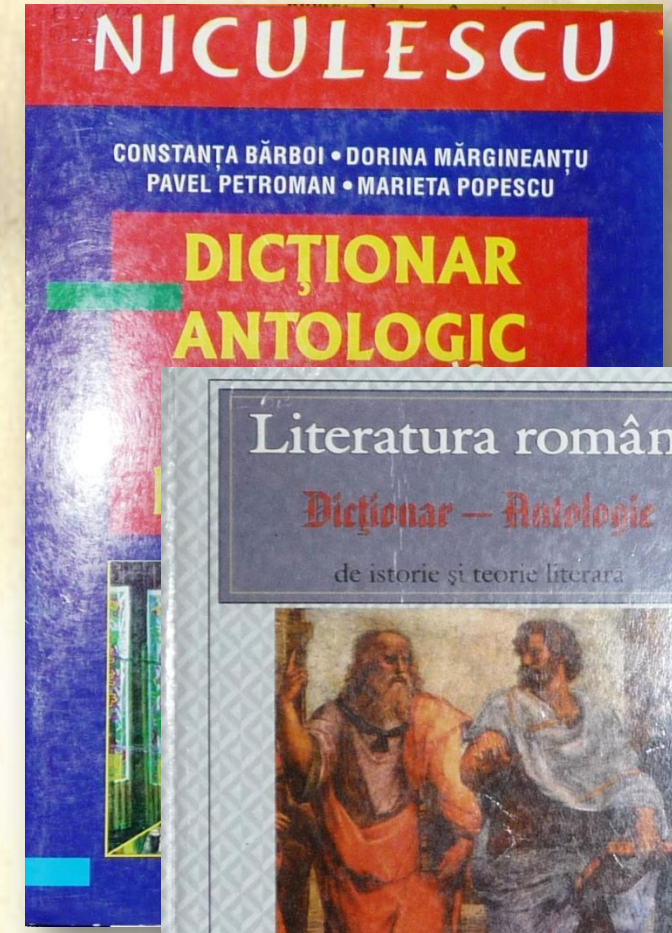

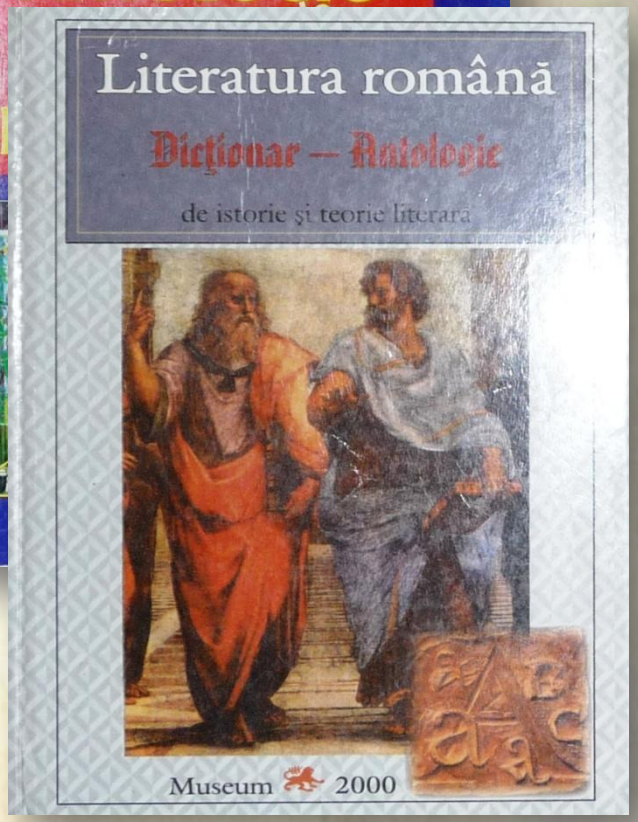
сочиал ал лимбий, кыт шн ла формаря шн дезволтаря уней групе конкрете де лимбь, лимбиле романиче ын женерал, прекум шн ла сфера май ынгустэ, а конституирий шн еволуцией историче а лимбий молдовенешть, а релацийлор динтре елементеле ей етимоложиче.

Функция принчипалэ, пе каре требуе с'о ындеплиняскэ лимба ын сочиетатя уманэ, есте ачея де а се презента ка чел май де самэ мижлок де комуникаре, де а конституи ун бун комун ал ынтрегулуй колектив национал, каре ворбеште ачастэ лимбэ. Акчесибилитатя, посибилитатя де а фи ынцелясэ де тоць мембрий ачестей

8M1
K668

R

RUSSO, ALECU
(1819 - 1859)

VIAȚA ȘI ACTIVITATEA. Poet, prozator, eseist, memorialist. S-a născut la 17 m... 1819 la Iași și a trecut în eternitate la 4 februarie 1859, la Iași. Mama provine din fa... Donici. Unii istorici literari susțin că venirea pe lume a lui **A. R.** s-a făcut în satul basar... Prodăneștii Vechi, din codrii Băcului. Face parte dintr-o familie boierească, fiul „cavaler... Iancu Rusu. Studii la Institutul Naville din localitatea Vernier, lângă Geneva (Elveția), ... 1829-1835, și la Viena, între 1835-1836. Întors în țară a fost numit asesor la judecători... Piatra (1841-1844) și avocat. A participat la Blaj, pe Câmpia Libertății. După Revoluț... 1848, urmărit în Transilvania și Banat, fiind chiar arestat de autoritățile maghiare câteva ... tămâni, pleacă la Paris și din nou în Moldova.

A debutat ca autor dramatic în 1846 cu două comedii jucate pe scena Teatrului Na... din Iași: *Băcălia amb...* ...*Vodră*, ceea ce i-a atras autorului exilul la Mână... Soveja (1846), iar a... ...Bacău. A. R. a cules balada *Miorița* și l... Soveja se pare că a... ...425... ...România literar... ...câteva zile...

A colaborat la ...

Bolnav și plin... ...

Unirea din 24 ian... ...

Bărboi din Iași. ...

OPERA. ...

Românieі cu o... ...

Opere com...

alese, cu un st...

articole, 197...

Referin...

Al. Dima, ...

Micu, T. V...

REP...

opere ca...

descrier...

1848, ...

...

...

KUZNEȚOV, BORIS GR. Albert Einstein: [monogr.]. – [ed. a 2-a rev. – București: Ed. Șt., 1968. – 492 p.
KUZNEȚOV, BORIS GR. De la Galilei la Einstein. – București: Ed. Politică, 1966. – 536 p.
LAMMEL, RUDOLF. Ideile lui Einstein și teoria relativității pe înțelesul tuturor. – București: Ed. Eminescu, [s.a.]. – 104 p.
LVOV, VLADIMIR E. Viața lui Albert Einstein. – București: Ed. Șt., 1960. – 320 p.
MIHĂILEANU, NICOLAE. Teoria relativității [a lui A. Einstein]. – București, 1972. – 142 p.
POGODIN, NIKOLAI F. Albert Einstein: piesă în două episoade, prolog și epilog / trad. din lb. rusă de A. Stark. – București, 1969. – 91 p.
POP-FLORANTIN, IOAN. Adevăratul Einstein și cinismul a Tribunalul logicei. – București, 1924. – 20 p.
RUSU, EUGEN. De la Tales la Einstein: gândirea matematică în perspectiva istorică. – București: Albatros, 1971. – [7] p.
VĂLCOVICI, VICTOR. Albert Einstein: teoriile sale, viața sa. – București, 1957. – 39 p.

* * *

Einstein and Philosophical Problems of 20 th – Century Physics. – Moskva: Progress, 1983. – 507 p.
GRIBANOV, D. P. Albert Einstein's Philosophical Views and the Theory of Relativity. – Moskva: Progress, 1987. – [2] p.
HERNECK, FRIEDRICH. Albert Einstein. – Leipzig, 1974. – 124 p.
SCHLICNER, WOLFGANG. Albert Einstein. – Berlin: VEB Deutscher Verl der Wissenschaften, 1981. – 43 p.
VALLENTIN, ANTONINA. Albert Einstein. – Paris, 1958. – P. 336.
WAGNER, JOSEF. Was Einstein wirklich sagte? – Wien; Zürich; München: Ed. Firitz Molden, 1970. – 208 p.

* * *

KUZNECOV, BORIS. Einstein. – Moskva: Progress, 1989. – 328 p.

* * *

Albert Einstein // Dicționarul cronologic al științei și tehnicii universale. – București, 1979. – P. 175.
Albert Einstein – descoperitorul teoriei relativității // Săptămîna. – 1997. – 17 oct. – P. 29.
BLACKBURN, SIMON. Einstein, Albert // Blackburn, Simon. Dicționar de filozofie. – București, 1999. – P. 119.
DIDIER, JULIA. Einstein, Albert // Didier, Julia. Dicționar de filozofie. – București, 1999. – P. 91-92.
DOROBANȚU, ANDREI. Albert Einstein // Știință și tehnică. – 2001. – Nr. 5. – P. 64-66.
DOROBANȚU, ANDREI. Niels Bohr și Albert Einstein// Știință și tehnică. – 2000. – Nr. 3. – P. 63-65.
DOROBANȚU, ANDREI. Visul ultim: Albert Einstein // Știință și tehnică. – 1996. – Nr. 11. – P. 38-39, Nr. 12. – P. 38-39, 1997. – Nr. 1. – P. 40-41.
Einstein, Albert // Personalități ale științei: mic dicț. – București, 1997. – P. 98.
FLEW, ANTONY. Einstein, Albert // Flew, Antony. Dicționar de filozofie și logică. – București, 1996. – P. 108.
FLONȚA, MIRCEA. Idealul cunoașterii și idealul umanist la Albert Einstein // Einstein, Albert. Cum văd eu lumea. – București, 1992. – P. 292-335.
HART, MICHAEL H. Albert Einstein // Michael, Hart H. 100 de personalități din toate timpurile care au influențat evoluția omenirii. – București, 1992. – P. 319-323.
NANI, LAURA. Albert Einstein: sfidarea fizicii // Știință și tehnică. – 2000. – Nr. 11. – P. 57-59.
POPESCU, IOAN-IOVIȚ. Einstein Albert // Popescu, Ioan Iovițț. Premiile Nobel pentru fizică: 1901-1998. – București, 1998. – P. 79-90.

V. M.

ALECU RUSSO
1819 – 1859

Scriitor român, originar din Basarabia. S-a născut la 17 mart. 1819. Se stinge din viață la 4 febr. 1859, la Iași.

Vezi articolul din *Calendarul bibliotecarului* '94. – Chișinău, 1994. – P. 47-50; *Calendarul bibliotecarului* 1999. – Chișinău, 1999. – P. 67.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ:

RUSSO, ALECU. Cântarea României. – Chișinău: Litera, 1998. – 328 p.
RUSSO, ALECU. Scrieri postume. – Craiova: Scrisul Românesc, [S. a.]. – 174 p.

* * *

VÎRGOLICI, TEODOR. Alecu Russo. – București: Ed. Tineretului, 1964. – 200 p.

* * *

RUSSO, ALECU. Cugetări: (fragm.) // Strategia civică. – 2000. – Nr. 3. – P. 34-35.

* * *

CIOCANU, ION. Alecu Russo, lingvist // Moldova suverană. – 1999. – 18 mart. – P. 3.
DUMITRU, IRINA. Omagiu autorului "Cântării României" [Alecu Russo (1819-1859)] // Țara. – 1999. – 16 mart. – P. 4.
PĂSAT, DUMITRU. Concepte educaționale în viziunea lui Alecu Russo // Făclia. – 1999. – 29 mai. – P. 7.
PĂSAT, DUMITRU. Unele reflecții ale lui Alecu Russo despre creația folclorică: (180 de ani de la naștere) // Lit. și arta. – 1999. – 25 mart. – P. 5.
POPA, IULIUS. Mai lungă decât recunoștința: [referitor la emiterea la Monetăria din București a două medalii consacrate lui I. Creangă și A. Russo] // Lit. și arta. – 1997. – 23 ian. – P. 8; Libertatea. – 1997. – 29 ian. – P. 6.
TECUCI, ALEXANDRU. Patriotismul lui Alecu Russo: [180 de ani de la nașterea scriitorului (1819-1859)] // Glasul națiunii. – 1999. – 10 mart. – P. 13.

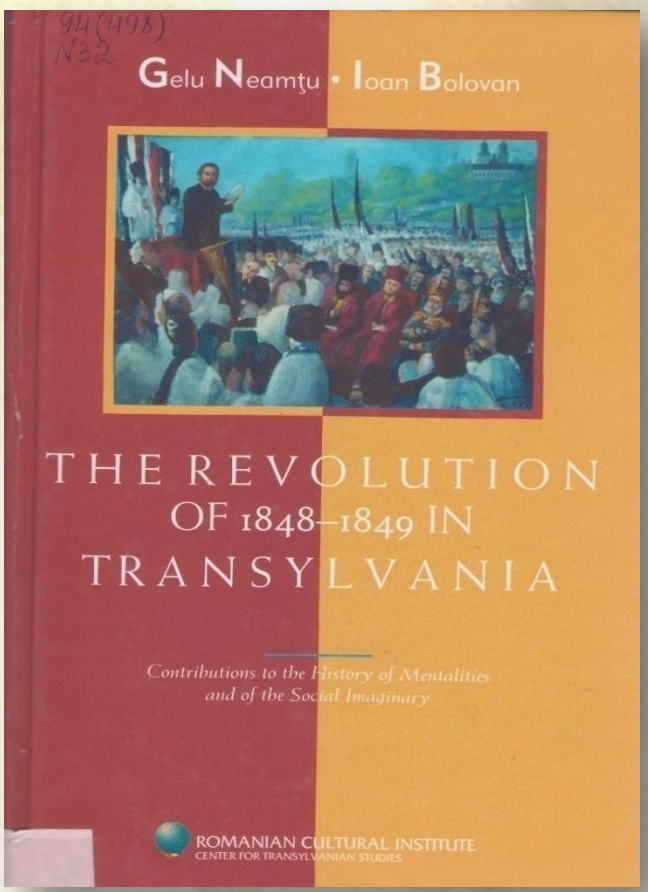
V. R.

PAVEL STAROSTIN
1924

Poet, traducător ce s-a manifestat ca unul dintre cei mai fertili și mai inspirați în domeniu, în a doua jumătate a sec. XX, la Chișinău.

S-a născut la 17 mart. 1924, la Chișinău. Face școala primară și gimnaziul în orașul natal, apoi

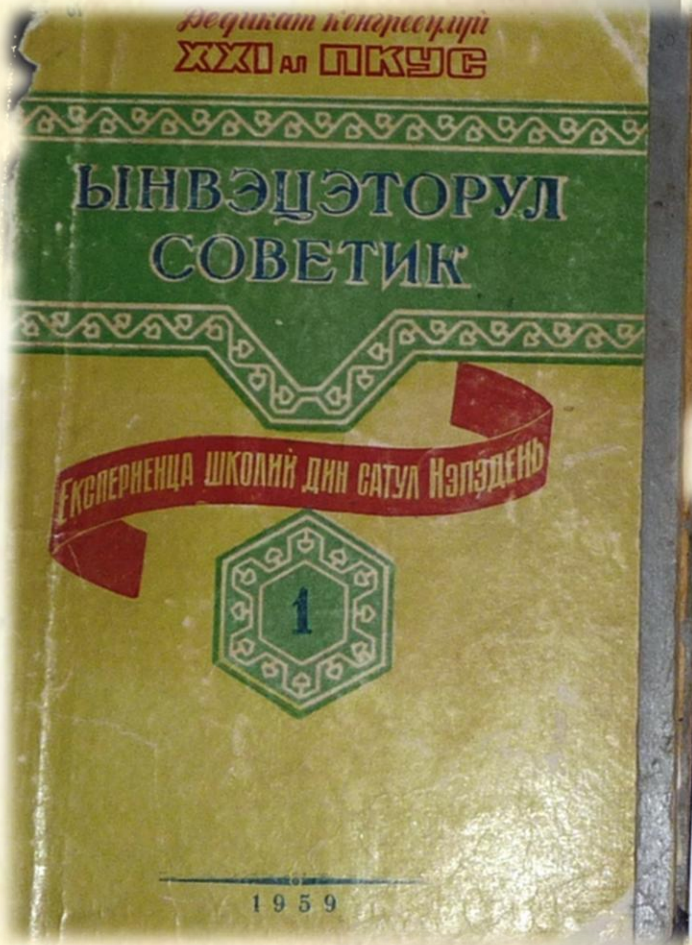

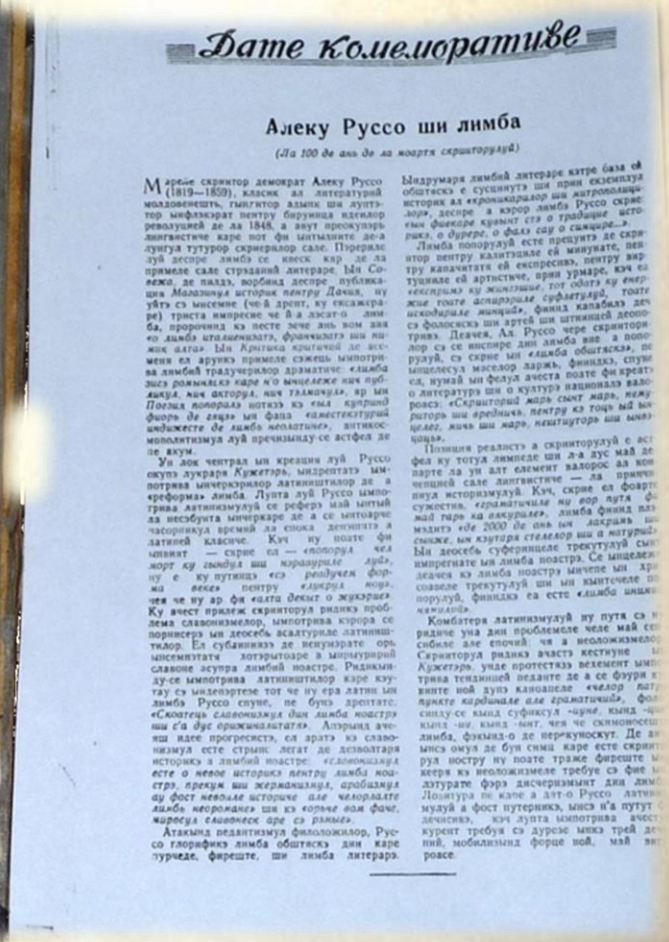
The Romanians already knew what "unio" meant. They did not need to be instigated by the Austrians and the Saxons, respectively, as it was insistently claimed at that time, as well as later. They knew their own interests too well. Moreover, numerous documents recorded the Romanians' real state of mind. Here is an example: "It is being said that they [the Romanians] will not accept the union without bloodshed." Or, "The Saxons blame the Romanians for not having joined them against the union" (on 5 June 1848!).[9] Therefore, with or without the allegations regarding the Romanian-Saxon contacts, the Romanians knew very well the path to follow. The fact that the Romanians associated with the Saxons was only natural, as both nations wanted to preserve their integrity. And the Romanians chose this alliance when they realized that and their attempts at cooperating with the Hungarian revolution were useless.

On 26 March, Ioan Puşcariu wrote to George Barit (5 days after the events Pest, when it was impossible to speak of the Romanians being "incited" by the Saxons): "I am neither Saxon, nor Hungarian! Therefore, I expect nothing from either of them, but from *the Romanian nation and the National Congress,* so that we can negotiate the union with Hungary as Romanians. Until then, I will consider the union, from the Romanians' point of view, a coercive act, a form of slavery, a mere change of the old yoke of the *Approbatae* with a new harness."[10] The same spirit was also present at the Assembly in Blaj on 3/15 May, as revealed by the account of the distinguished Moldavian patriot Alecu Russo, who was present there: "I heard two men speaking in Romanian and one of them said: The Hungarians want *unio!* Do you know what *unio* means? It means that until now they have ridden directly on our backs; now, they want to put a saddle on. The second was shouting: Romanians, take a look around this field, we are numerous like fir tree cones, we are many and strong, because God is with us."[11] And indeed, the civil war that followed had all the characteristics of a national liberation war for the Romanians.

We should deal at this point with an important aspect of the union as an *antidemocratic act.* How many of the Tran-

ALECU RUSSO ÎN PUBLICAȚII PERIODICE

Дате комеморативе

Алеку Руссо ши лимба

(Ла 100 де ань де ла моартя скриторулуй)

М арелe скриитор деморат Алеку Руссо (1819—1859), класик ал литературий молдовенешть, гындитор адынк ши луптэтор мифлэмзрат пентру бирунца идеилор революцией де ла 1848, а авут прекупзрь лингвистиче каре пот фи ынфэцишате де-а лунгул тутурор скриприлор сале. Пэрерile луй деспре лимбэ се кнеск кар де ла примеле сале стрэдании литераре. Ын *Соневе*, де пилдэ, ворбинд деспре публикация *Молдовией историк пентру Дечий*, ну уйтэ сэ мэсемне (ун ан дрепт, ку ексажерарe) триста импресие че ь-а дэсат-о лимба, пророчинд кэ песте зече ань вом дэя *«о лимбэ италиенизатэ, франчизатэ шь плинэ де алтэ»*. Ын *Критика критичей де ассмени ел* арункэ примеле сэвежь импотрива лимбий традучерилор дрематиче: *«лимба зиса ромынеаскэ каре н'о мэндележе нич публикул, нич актоpул, нич традучиторул, ар ын Поезия попораз нотязэ кэ ына куприндэ фиорь де ынцэ»* ын фаца *«канестатурий индижесте де лимбэ неологизме»*, антикосмополитизмул луй пречизынду-се астфел де не акум.

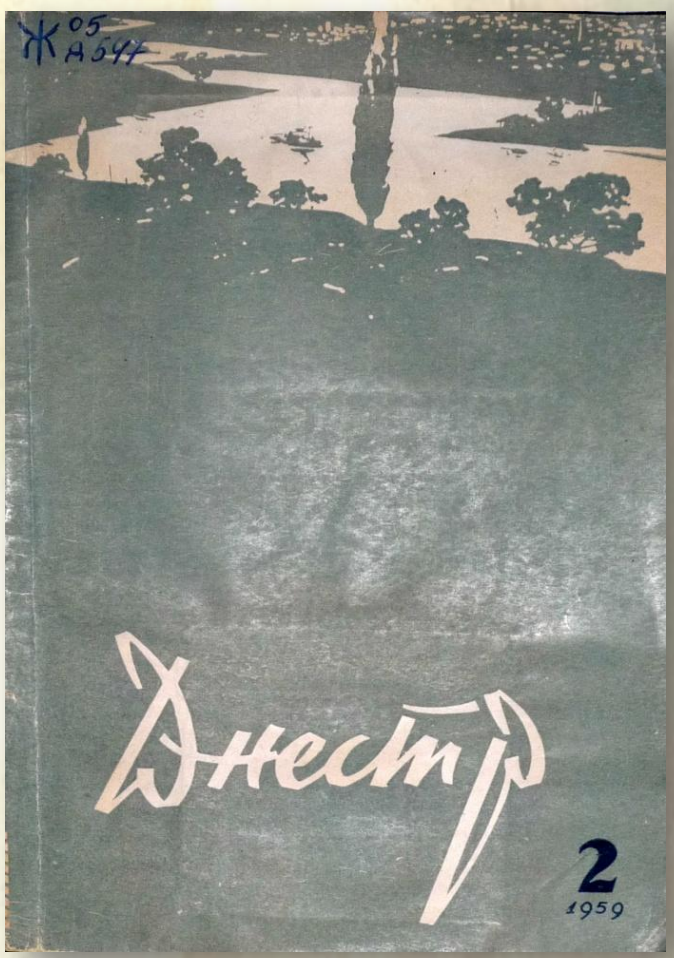
Ун лок чентрал ын креация луй Руссо окупэ лупта ку *Кужетэрь*, мидрептэ импотрива мичеркэрилор латиништилор де а *«реформа»* лимбий. Лупта луй Руссо импотрива латинизмулуй се рефераз май кынтэ ла несбутэ мичеркаре де а се ынтоарче *«асорикуца ормей ла сноца денсилор»* а латинией класиче. Кэч ну поате фи минят — скрие ел — *«попорул чел морт ку сындул шь нэраунцеле луй»*, ну е ку путинцэ *«сэ реадучем форма векей»* пентру *«идеиле ноастре, чея че ну ар фи «алта декыт о жекэрие»*. Ку ачест прилеж скриторул ридикэ проблема славонизмелор, импотрива кэрора се порнисерэ ын деосебь асалтуриле латиништилор. Ел субминязэ де ненумэрате ори ынсемнэтатя хотэрыторе а мишкэрией славоне ясупра лимбий ноастре. Ридикынду-се импотрива латиништилор каре кэутау сэ ынлэнцуиезе тот че ну ера латин ын лимба Руссо спуне, не бунэ дрептате, *«Сэпэтуеть славонизмул дин лимба ноастрэ шь е'а дус ореканэ атятя»*. Алтэрицэ ачеяш идее прогресисте, ел арэтэ кэ славонизмул есте стрэин легат де дезволтаря историкэ а лимбий ноастре: *«славонизмул есте о невое историкэ пентру лимба ноастрэ, прекум шь жерманизмул, арабизмул ау фост невоиле историче але челорлалте лимбь неоромане»* шь кэ кынд вом фаче, *мирозул славонеск аре сэ рэмынэ»*.

Атакынд педантизмул филоложилор, Руссо глорификэ лимба обштяскэ дин каре луэрчеде, фиреште, шь лимба литераря. Ындрумэря лимбий литераре кэтре база ей обштяскэ е сусцинутэ шь прин експресиуня историк ал *«кроникарилор шь матрополицилор»*, деспре а кэрор лимба Руссо скрие: *«ын фиекаре кувынт стэ о традицие истоpикэ, о фрумусе, о фалэ сау о сэнцире...»*.

Лимба попорулуй есте прецуитэ де скриитор пентру калитэциле ей минунате, пентру капачитатя ей експресивэ, пентру вэтрэ капачитатя ей артистикэ, прин урмаре, кэч ea тутуиале ей артистикэ, прин урмаре, кэч ea *«експримэ ку жнцелепчине, тот одатэ ку фиербинцеле жи жнцелепчине, тот одатэ ку фиербинцеле жи жнцелепчине, тоате жие тоате аспиpaциile суфлетулуй, тоате исходиpиле минций»*, финдкэ катабазэ деасэ фолосяскэ шь артей шь штиинцей деопосэ фолосяскэ шь артей шь штиинцей деопотривэ. Деачея, Ал. Руссо чере скриторилор сэ се инспире дин лимба вие а попорулуй, сэ скрие ын *«лимба обштяскэ»*, пе ынцелесул маселор ларже, финдкэ, спуне Белинский, *«скриторий марь сынт марь, нежь ритор шь вредничь, пентру кэ тоць ыл вор целе, жнчь шь марь, нешитторь шь мэлцэцаць»*.

Позиция реалистэ а скриторулуй е аспрэ фаца ку тотул импеде шь л-а дус май деларте ла ун алт елемент валорос ал концепцией сале лингвистиче — ла примечнцией сале лингвистиче — ла примечнцией историзмулуй. Кэч, скрие ел фоарте жнцелепт, *«граматичиле ну вор путя фаче суверань, «граматичиле ну вор путя фаче май таре ка викурile»*. лимба финдкэ плинэ мэдитэ *«де 2000 де ань ын лэкрими шь сынже, ын кынтэря стелелор шь а натурий»*. Ын деосебь суферинцеле трекутулуй сынт импрегнате ын лимба ноастрэ. Се ынцележе деачея кэ лимба ноастрэ мичене ын хрсоареле трекутулуй шь ын кынтеческе попорулуй, финдкэ ea есте *«лимба инцимилой»*.

Комбатэря латинизмулуй ну путя сэ ридиче уна дин проблемеле челе май сенсибиле але епохий чe a неологизмелор. Скриторул ридикэ ачаст кестиune *Кужетэрь*, унде протестязэ вехемент ымтрива тендинцей пединте де а се фолосi винте ноь дупэ канонеле *«челор пунктe кардинале але граматичий»*. финдсинлу-се кынд суфиксул *«ацие»*, кынд кынд -ие, кынд -ицэ, чея че скимоносеще лимба, фэкынд-о де пержуноскут. Де ынсэ омул де бун симц каре есте скриторул ностру ну поате траже фиреште кеепря кэ неологизмеле требуе сэ фие дэтуратe фэрэ дисперзимцинт дин лимбэ. Лупта пе каре а дат-о Руссо латинизмулуй а фост путерникэ, ынсэ н'а путут деченсива, кэч лупта импотрива ачестурент требуя сэ дурезе мнкэ трей децений, мобилизынд форце ноь, май вировосе.

КОМЕМОРЭРЬ

И. ВАСИЛЕНКО

АЛЕКУ РУССО ШИ КОНТЕМПОРАНЕИТАТЯ

Ла 4 февруарие ши 17 мартие а. к. попоарэле Молдовей Советиче ши Ромыние демократиче фрэцешть комемореазэ, ку прилежул ымплинирий а 100 де ань де ла моарте ши 140 де ань де ла наштере, пе мареле скриитор-илуминист ши революционар-демократ Алеку Руссо, каре а жукат ун рол де самэ ын креаря културий ши литературий молдо-ромынешть ынаинташе дин секолул XIX.

Патриот ынфлэкэрат, Алеку Руссо, алэтурь де Николае Бэлческу, а фост унул дин чей май дыржь ши интрасиженць луптэторь ши идеоложь ай революцией де ла 1848 ын Принчипателе Ромыне.

Мултилатерала активитате политико-обштяскэ ши литерарэ а луй А. Руссо с'а десфэшурат ынтр'о епокэ де марь евенименте, че ау инфлуенцат путерник асупра дезволтэрий луптей социал-политиче дин Принчипате де ла жумэтатя секолулуй трекут.

Аний 1821, 1848, 1859, каре формязэ жалоанеле принчипале але ачестей лупте, маркязэ тот одатэ ши принчипалеле етапе але веций ши активитэций марелуй скриитор-патриот.

Ера ачаста епока ренаштерий национале, епока крештерий нестэвилите а активитэций социал-политиче а маселор, че ва дуче ла избукниря революцией ын 1848 ши ла униря челор доуэ Принчипате ынтр'ун сингур стат национал унитар ын 1859.

Кэтре сфыршитул анилор 30 ай секолулуй трекут, ын моментул кынд ышь ынчепя активитата са литерарэ ши обштяскэ Алеку Руссо, Молдова ши Мунтения се презентау, дупэ кум арэта К. Маркс, ка «доуэ стате суверане, афлате суб сузеранитата Порций Отомане, кэрея ый плэтеск трибут, ку кондиция ка Поарта сэ ле апере де душманий екстернь, орькаре ар фи ачештя, фэрэ ка сэ се аместече ын вре-ун фел ын администрация интернэ а Принчипателор» [1].

Ку тоатэ суверанитата лор формалэ, амбеле Принчипате, афлынду-се ын дependенцэ феудалэ де мулт ынапоята Турчие, континуау сэ рэмынэ атыт дин пункт де ведере економик, кыт ши политик ши културал, доуэ цэрь пря пуцин дезволтате.

Аша нумитул «Регуламент Органик», ынтродус де гувернул царист ын перioада окупацией Принчипателор (1828—1834), де рынд ку о оарекаре ымбунэтэцире а администрэрий Принчипателор, а адус ку сине о ынэсприре ши май маре а ситуацией цэранилор шербь, истовиць де мунка гря пе огоареле боерешть ши де повара импунерилор. «Регуламентул Органик» ынтэря позиция марей боеримь ши а клерулуй. Ынтеция експлоатэрий мошиерешть дучя ла

[1] К. Маркс и Ф. Энгельс, Сочинения, т. X, М., 1933, паж. 99.

Нистру

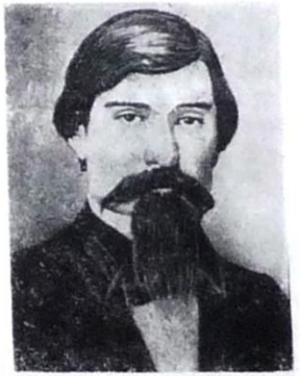
3-1969

Ку прилежул унуй секол
ши жумэтате де ла наштере

Х. КОРБУ

Алеку Руссо ши литература популарэ

Тема «Алеку Руссо ши фолкларул» а фост трататэ пе дарг ши ку компетенцэ ын литература критикэ де спечиалитате. С'а инсистат, ши пе бунэ дрептате, асупра кончепцией фолклориче, асупра апречиерилор ши аналиселор конкрете, асупра ефортурилор денусе де Алеку Руссо ын ведери валорификэрий ши популаризэрий креацией нородниче орале. Мажоритатя кестионилор студияте дин ачест унгь де ведере ау кэпэтат солуций лимпезь ши конвингэтоаре.

Ын скимб с'а ворбит ши с'а скрис пуцин деспре ролул ши локул пе каре ыл окупэ ын кончепция артистикэ ши ын скрисул луй А. Руссо креация оралэ сау, май ларг луат, култура популарэ а нородулуй молдовеняск ын диверселе ей манифестэрь.

Алеку Руссо шь-а петрекут копилэрия, дупэ кум се штие, ынтр'ун сат фрумос, рошкират ынтре гродиць ши копачь пе о вале а кодрилор Быкулуй. «Ын ачест сат, ку ун пэр маре ла мижлок», скриторул де май тырзиу а аскултат пентру прима датэ, кум «мошнежий повестеу де турчь ши де тэтарь, де мошул Адам ку барба пынэ ла брыу, че циня плэгиле пе женунхь, де Илья Косынзяна, де фраций дин дунэ, де луптеле ши де избэлиць». Тот атунч а изълут ку окий сэй сау а аузит повестинду-се, алэтурь де фапте ероиче ши ынтымплэрь тражиче, деспре фантастиче ле счене де веселие, пе каре е ын старе сэ ле реализезе ши сэ ле консуме нумай попорул ку неынтрекута луй заталитате ши форцэ де креацие. «Паре кэ вод ынкэ ачи ноаптя а трекутулуй,— скрие А. Руссо ын «Амынтириле» — маре згомот ши збучумаля есте прин курць циганий, ынкэ ын буктаць, се фудуеск ын кэмень курате, оамений нэ шиптесць, ку мынечеле суфлынате, ку корделе ла пэлэрий, флэфынд ын вынт, сэ пэзеск прин ограда мэтураць; рэмыле роць ши тулпанеле галбине де ла нашть але цыганилор се

Ж 4п 158

Лимба ши литература молдовеняскэ

2
АНУЛ XIV
1971

№ 2 — 1971

ЛИТЕРАТУРЭ КЛАСИКЭ

В. АЛЕКСАНДРИ ДЕСПРЕ Ал. РУССО

ИОН ОСАДЧЕНКО

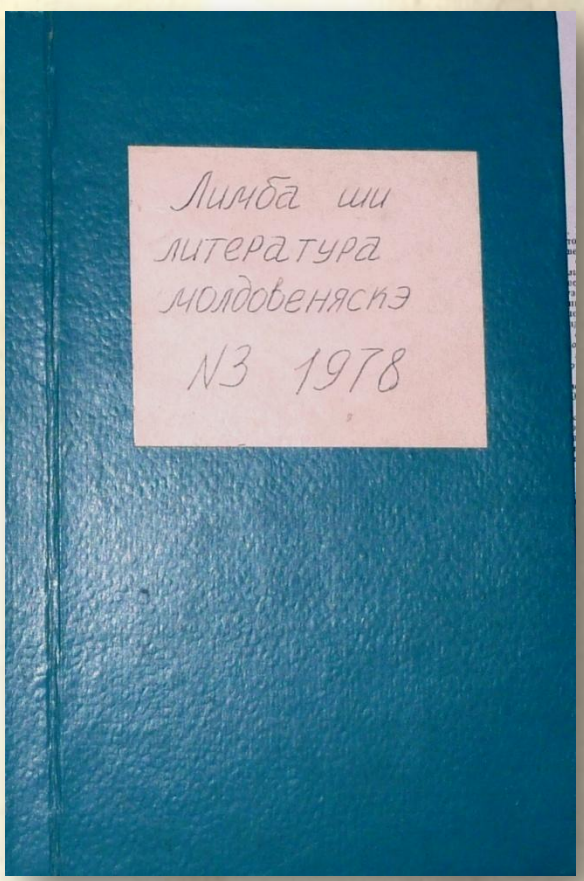
Фигурэ проеминентэ а литературий ши културий ноастре молдовеняскэ дин секолул трекут, Алеку Руссо фаче парте дин плеяда скрииторилор пашоптиште, пе каре М. Еминеску й-а нумит «сынте фирь анзинаре». Алэтурь де М. Когэлничяну, К. Негруци, В. Александри, ел е унул дин фэуриторий литературий ноастре реалисте. Аутор де опере артистиче немуритоаре, критик литерар ши индрумэтор ал креацией литераре прогресисте, пасионат кулегэтор ши валорификатор ал креацией популаре, луптэтор консеквент împotriva кончепциилор реакционаре ын домениул лингвистичий ши промотор ал унуй театру ку репертору национал — Ал. Руссо а авут о контрибуцие хотэрытоаре ын прочесул пропэширий културале а Молдовей.

Време де мулте децений моштенира литерарэ ши културалэ а скриторулуй а рэмас некуноскутэ постеритэций. Аутoритэциле бургезо-мошиереште ау игнорат шанс ла ынчепутул секолулуй нострy апроапе ынтрэга луй оперэ литерарэ ши штиинцификэ. Нумай ын кондициile веций ноастре сочалисте скрииериле луй Ал. Руссо ау девенит акчесибиле ынтрегулуй попор мунчитор, ын мижлокул кэруя а трэит ши пентру каре а креат скриторул патриот. Примул черчетэтор ши валорификатор ал опереи луй Ал. Руссо а фост В. Александри. Ачестуй пристен девотат и се датореште трезиря интересулуй ину ал опинией публице дин ултимеле децений але секолулуй трекут фаць де Ал. Руссо.

Челе май импортанте документе енокатоаре але фигурий луй Ал. Руссо ын аний 60—80 сынт скрисориле луй В. Александри кэтре А. Одобеску (аний 1862, 1863), Ал. Хурмузаки (а. 1866), Поликсения А. Спиро-Паул (а. 1877), Бонифачиу Флореску (а. 1881), Ал. Панадопол-Калимах (а. 1886), Ион Гика (а. 1886), прекум ши артиколеле «Николае Бэлческу» (а. 1876) ши «Алеку Руссо» (а. 1868).

Приетения луй Ал. Руссо ку В. Александри с'а чиментат ын вылтоаря фрэмынтэрилор социал-политиче маре дин ынтыя жумэтате а секолулуй XIX. Еа а фост детерминатэ де ынтряга мишкаре елибератоаре антифеудалэ, каре ын приймa анулуй 1840 луасе пропорций маре. Амбий скриторь с'ау афлат ын фрунтя евенименталор де ла 1848, ау милитат пентру креаря унеи литературь ши а унеи културь, каре сэ сервеаскэ интереселе ши аспирациile попорулуй. Кынд ла 1840 «Дачиа литерарэ» ыидемна скриторий сэ креезе опере оригинале, базате пе обичеюриле ноастре стрэмошешть, пе традициile ши кынтечеле попорулуй, В. Александри ши Ал. Руссо с'ау ангажат сэ колектезе ши сэ едитезе продукциile популаре. Ынчепынд ку анул 1842 чей дой приетень колиндэ Молдова ын лунг ши ын лат, ынскринд баладе, дойне, хоре ши мулте алте «комоарь непрецуите де симцирь дуйоасе, де идей ыналте, де нотице историче» (В. Александри). Родул эчестей мунчь е ынкунунат де апарициа кэрций «Поезий попорале. Баладе» (кынтеце бэтрынешть), адунате ши индрептате де В. Александри. Партя I, Яшь, 1852. Ын профаза сэ ауторул менциона

«Ажутат де кынтэ пересоане, ар май ку сэмэ де д. А. Руссо, ам адунат ын деосебите колекторий прин мунчиий ши прин кымпиile ын фоарте але царий ноастре о маре парте дин поезиile попорале, ши

Относительно гипотетического романа А. Руссо

Мысль о том, что А. Руссо вынашивал план романа, была высказана в 1933 г. О. Денсусяну. Указав, что писатель обладал большим дарованием, которое позволило бы ему создать повесть или роман, литературный критик заметил: *«А. Руссо сам сказал однажды, что, будь у него время, он бы задумал написать даже роман, в котором изобразил бы нравы нашего общества»*[1]. При этом О. Денсусяну ссылался на физиологический очерк «Яссы и его обитатели в 1840 году», написанный А. Руссо на французском языке, вероятно, по свежим впечатлениям, но впервые опубликованный лишь в 1908 г.

Идея о неосуществленном замысле повторяется в первом томе «Истории молдавской литературы», изданном в 1958 г. Об А. Руссо как авторе упомянутого очерка здесь говорится: *«Недовольный фактом, что «отечественная литература не черпает из богатого источника, который находится перед глазами», он выражает намерение «приподнять завесу этой несколько мрачной картины» в романе или драме — намерение, которому, к сожалению, обстоятельства не дали осуществиться»*[2].

Наконец, то же утверждение встречается в монографии И. Василенко «Алеку Руссо», выпущенной в 1967 г. *«По справедливому замечанию одного из критиков,— читаем в монографии — выдающиеся литературные данные молодого прозаика могли бы сделать из него замечательного романиста. Кстати, мысль о создании такого широкого художественного полотна, как роман, не была чужда и самому Руссо».* И дальше — после цитаты из того же очерка: *«Остается только сожалеть о том, что Руссо не имел возможности осуществить свой замысел. Задуманная им большая работа представила бы, несомненно, интерес и могла внести большой вклад в развитие молодой, еще не окрепшей, молдавской прозы»*[3].

Какие же слова А. Руссо побудили критиков выдвинуть, а затем поддержать гипотезу о намерениях А. Руссо относительно романа? При этом всегда ссылаются на следующий фрагмент из очерка «Яссы и его обитатели в 1840 году»: *«Если бы у кого-либо возникло намерение написать о Яссах книгу или даже две, он не обнаружил бы недостатка в материале. Мы здесь отметили только бросающиеся в глаза черты, углы здания. Будь у меня время и возможность заняться этим, то каждая улица, каждый дом, знатный или простой, каждый человек представил бы* (здесь и далее подчеркнуто мной.—*М. Ш.*) *мне нечто смешное или поучительное, достойное или нелепое, серьезный роман или фарс, драму или элегию. Верю, что с божьей помощью я когда-нибудь соберусь и сумею приподнять завесу этой несколько мрачной картины...»*[4].

Если проанализировать отрывок, абстрагируясь от наслоения комментариев, то из него напрашиваются два очевидных вывода. Во-первых, вытекает, что автор стремился дать в немногих словах суммарную, «физиологическую» характеристику Яссс. На его взгляд, жизнь этого города — в то время крупнейшего политического, экономического и культурного центра княжества Молдавии—достаточно богата и разнообразна, достаточно насыщена событиями и страстями, чтобы вызывать к

[1] O. Densusianu. Literatura română modernă. Vol. 3. Bucureşti, 1933, p. 85.
[2] История литературы молдовеняскэ. Вол. I. Кишинэу, ЕСМ, 1958, п. 273.
[3] И. Василенко. Алеку Руссо. Кишинев, «Картя Молдовеняскэ», 1967, с. 58.
[4] А. Руссо. Опере. Кишинэу, «Картя Молдовеняскэ», 1967, п. 263—264. Здесь использован хороший перевод очерка В. Ковальджи из необходимости воспроизвести текст со скрупулезной точностью. Ср. А. Руссо. Избранное. Кишинев, «Картя Молдовеняскэ», 1959, с. 76—77.

зать, что Никита Стэнеску воплощает общее состояние поэзии, создавая Книку само-чтения, поддерживаемую Книгой пере-чтения. Создавая, он создаваем поэзией, в которой личность и безличность смешиваются чудесным образом.

Поэтический модернизм Стэнеску органичен, он внушен самой натурой поэта, а не искусственным ремесленническим актом. Хейдеггер напоминает нам всей своей философией, что не человек хозяин языка, а язык хозяин человека (Эминеску говорил то же самое), и насколько поэтичнее творчество поэта, настолько свободнее речь его. Человек наделен даром не только создавать вещи, которые растут сами собой, но творить нечто несуществующее в смысле формы. Так как основание не может быть найдено в небытии, а жизнь не может быть ограничена бытием, жизнь вещей и Бытие «должны свободно твориться, создаваться, дароваться». Таким свободным дарованием является «основательство» — поэт основывает, учреждает, порождает Бытие с помощью слова.

Да, только слово совершает чудо перехода Жизни в область существования, через него достигается то «наибольшее», что мы ищем по ту сторону реального. Вспомним сказанное Хейдеггером: «Бытие пронзает собственную сферу, которая ограничена, как сфера (время) тем, что оно существует в слове. Язык есть сфера (храм), то есть, место убежища Бытия».

Язык, таким образом, не является чем-то из области знаков и цифр. Он место убежища Жизни, и мы достигаем существования через это место, «идя к колодцу, проходим сквозь слово «колодец», идя через лес, точно так проходим сквозь слово «лес».

Как мы могли бы мыслить о храме Бытия без тех, кто дерзает в Жизни и в языке?

Тот, кто дерзает — поэты.

Никита Стэнеску один из них. Убежище Жизни у него — это место между словами и несловами, между Я, находящимся внутри речи и его стремлением извне проникнуть внутрь.

Алеку РУССО
(1819-1859)

Писатель, публицист, общественный деятель. Родился в Кишиневе в помещичьей семье. Получив начальное домашнее образование, десятилетним мальчиком был направлен учиться в Швейцарию. По окончании курса в 1835 г. семнадцатилетний Ал. Руссо продолжил образование в Вене, откуда вскоре был выслан австрийскими властями за стихи, объявленные крамольными. С 1844 г. занимался адвокатурой в Яссах. Здесь он сблизился с такими выдающимися представителями демократической и революционной мысли, как В. Александри, М. Ко-

ISSN 0236-3119

REVISTĂ DE LINGVISTICĂ ȘI ȘTIINȚĂ LITERARĂ

ISSN 0236 – 3119

REVISTĂ
DE LINGVISTICĂ
ȘI ȘTIINȚĂ
LITERARĂ

«Orice cuvînt oglindește un lucru, o ființă, o idee, o datină...»
BOGDAN PETRICEICU HASDEU

2004
1-3

DIN SUMAR

- POEMUL «CÎNTAREA ROMÂNIEI» ÎN BASARABIA DIN PRIMA JUMĂTATE A SECOLULUI XX
- MITUL ANTROPOGONIC ÎN «BALTAGUL» DE M. SADOVEANU
- UNIVERSUL COPILĂRIEI LA CHARLES DICKENS, ION CREANGĂ ȘI MARC TWAIN
- FOLCLORISTUL ȘI ETNOGRAFUL PETRE V. ȘTEFĂNUCĂ
- NUMERALUL ȘI ADJECTIVUL – O CLASĂ DE CUVINTE SAU DOUĂ? ABORDARE GENERAL LINGVISTICĂ
- PLANIFICAREA ȘI REALITATEA LINGVISTICĂ DIN REPUBLICA MOLDOVA: DIGLOSIE ȘI/SAU BILINGVISM
- TERMINOLOGIA ENTOPICĂ: ASPECTE ȘI PROCEDEE ONOMASIOLOGICE
- SISTEMUL CAZUAL AL LIMBII ROMÂNE PRIVIT DIN PERSPECTIVA VALENȚEI COMBINATORICE A VERBULUI

GHEORGHE VRABIE,
doctor în filologie
(București)

CÎNTAREA ROMÂNIEI: NOI CONTRIBUȚII (II)

ANIVERSĂRI
Alecu Russo – 185

Sava PÂNZARU

Institutul de Literatură și Folclor (Chișinău)

POEMUL *CÎNTAREA ROMÂNIEI* ÎN BASARABIA DIN PRIMA JUMĂTATE A SECOLULUI XX

Autorul operei Bălcescu sau poate fi pusă, după scrisoarea a de noi mai sus) surorii lui Al. Al. Odobescu care spune: *...acea din imaginația vie și patriotică română și expresivă sub pana lu* bescu este cea mai justă și core intreprinde mai departe, se va r acela care a dat formă definitivă

Cum era de așteptat, istoric istorice. Chiar simpla indicare d Russo *Hronica moldovenească*, *Ștefan cel Bun, domnul Țării M* duce o imagine a lui Mihai Viteaz *cu securea în mină, cu căciula in bătălii* (v. 13). In versetul *pierit*, la Bălcescu capătă forma so) ... *O, Sultane fulgere... cre cîmpii* la Bălcescu este adăugat *de musulmani zac neingropați pe*

Nu lipsite de interes sînt s nul social, izvorîte, bineînțeles, proprie spiritului istoric și mes rea oarecum vagă, improprie, *um robit clăcii sîngele nostru* muitorii) *au supus supt jugul ta* (v. 44). Mai departe formul Russo: *Noi sînteni păstorii... Tu* escu: *Traiul tău e chinuirea* ești *și munca ta înrodește pam* în același verset, unele vagi ex lui Russo devin la Bălcescu fo energie: *Trupul tău se va gărbi loc de somn vei priveghea mun*

Chiar și unele corecturi se *erau slobozenia și dreptul nost nului, desfrinarea și lăcomia* concluzia că textului publicat profunde în sensul concepției sa

Și o încheiere de la un ve istorică ori socială, — aceasta tă de Bălcescu — este în tonul gu spiritului de jertfă: *Ca să inapoi, când ni s-a hrăpit, treb je necurmate și unire străină toți să stea pentru unul și unul*

© Gh. Vrabie, 1991

Pentru a aborda subiectul examinat sub un aspect istoric mai larg, consider admisibile cîteva digresiuni.

La început ne referim la adunarea din noaptea de revelion ianuarie 1847 de la Paris unde Nicolae Bălcescu a spus următoarele cuvinte mai mult decît semnificative: „Ținta noastră socotesc că nu poate fi alta decît unitatea națională a românilor. Unitate mai întîi în simțăminte, care să aducă cu vremea unitatea politică“ [1, p. 178]. Nu dispunem de informația necesară pentru a spune cu siguranță că la acea întrunire a fost sau n-a fost prezent Alecu Russo, însă peste trei ani anume Nicolae Bălcescu traduce din franțuzește celebrul poem în proză *Cîntarea României* pentru a vedea lumina tiparului în revista „Romînia viitoare“. Reproducem versetul 51 în traducerea autorului realizată în anul 1855: „Și odinioară un neam de frați născuți dintr-o mumă și dintr-un tată... și veni acel neam într-o țară lată și mănoasă pe căile cerului de se pomenește și astăzi... Și frații se iubeau de sine și creșteau în avuție și fericire... turme nenumărate, ca stelele, păsteau în cîmpii unse... vecinii și hoții pizmuiau unirea, puterea și bogăția lor, dar le era teamă de dînșii, căci bărbăția lor îi îngrozea... și astfel acești frați trăiau fericiți, și copiii lor în moștenirea mare rămasă de la părinții lor... Cînd vreo nevoie venea dintr-o parte, ei alergau cu toții într-acolo... cădeau cu toții împreună, cînd vijelie mare îi dobora, dar se rădicau și cu toții împreună și izbîndeau... astfel se pleacă și se rădică în timp de viscol vîrfurile codrilor.

După ce trăiră într-acest chip vreme multă, nepoții ziseră într-o zi între dînșii: pentru ce să mai trăim amestecați unii cu alții, mai bine să împărțim moștenirea frățească, și fiecare să ia partea sa...» Atuncea trasără cu furia și-și împărțiră moșia în mai multe părți: una la miază-zi, alta la apus și alta la miază-noapte... Săpară șanțuri și puseră rîurile și munții hotare între dînșii... și de atuncea frații nu se mai puteau vedea între ei... și vecinii se umplură de bucurie... Nu trecu mult, și fiecare, șezînd liniștit în moșia sa, ajunse că copiii din aceiași părinți uitară de tot unii de alții, și de nu mai știau tot o limbă... dar nu se mai înțălegeau... și cînd unele din ramurile acelui arbore se stingeau de pe fața pămîntului, înecate de vecini, ceilalți frați nu simțeau nici o durere... căci acum erau străini și dușmani între dînșii, și se rădicau ca dușmanii împotriva sîngelui lor!...

Și aceste neamuri, care încă se numesc între sine români, în ochii celorlalte popoare sînt numai semințiii rătăcite, al cărora izvor s-a stins din țînerea [de] minte a oamenilor!...“ [1, p. 164].

P.S.-A 16

ANALELE ŞTIINŢIFICE
ALE UNIVERSITĂŢII DE STAT
DIN MOLDOVA

Seria "Ştiinţe filo.ogice"

Volumul II

Chişinău - 2002

CONCEPŢIILE TEORETICO-LITERARE ALE LUI ALECU RUSSO

Silvia DĂNILĂ
Catedra Limba Română, Lingvistica Generală şi Romanică

The literature work of Alecu Russo was forgotten for half of the century. That was published and commented after 1900. To see his preoccupation of theoretical-literary conception we must look at his articles.

The author wrote – that the literature must be "the expression of nation" and original, but it must be examined by the literary critique. Her knew that the society is a fight between the old (obsolete) and the new; and what that he pleaded for the new (in the literature too).

După cum se ştie, opera lui Al.Russo a rămas o jumătate de veac înmormântată în paginile vremii sau în mapele de manuscrise ale Academiei Române. După 1900 s-a efectuat editarea şi comentarea ei, ideile literare ale scriitorului fiind însă cufundate, în genere, în masa consideraţiilor lingvistice. Când totuşi prezentarea lor s-a produs uneori, ea era doar o pură descripţie. De aceea faţă de opiniile literare ale lui Al.Russo, vechea istorie literară a adoptat cunoscutele ei atitudini de ignorare, rezervă, recunoaştere parţială sau interpretare eronată.

Istoria literară mai veche nu ne-a oferit, prin urmare, nici o descriere integrală a opiniilor literare ale lui Russo, nici, mai cu seamă, o explicare ştiinţifică a lor. Abia în cadrul revoluţiei culturale şi al revizuirii moştenirii literare s-a început o cercetare mai profundă.

Al.Russo n-a fost un teoretician al literaturii în sensul strict al acestei discipline. Preocupările lui de teorie literară trebuie extrase din articolele sale de critică literară, de folclor şi lingvistică, unde apar relativ frecvent, situându-se pe axe ideologice bine precizate.

Una din afirmaţiile centrale ale lui Russo e considerarea literaturii ca *expresie a naţiei*. Această idee o găsim în articolul *Critica criticii*, publicat în *Albina Românească* (din 1846, 14 februarie), unde notează "că este mai de folos a se giuca pe ştena naţională obiceiurile, năravurile ştiute în limba noastră decât traduceri de obiceiuri străine…" [1]. Ideea va fi reluată în *Cugetări*, unde va fi dezvoltată mai cuprinzător într-o caracterizare ca aceasta: "Ce este literatura de nu chiar expresia vieţii unei naţii? Înrâurirea literaturilor, ca să fie dreaptă şi legiuită, trebuie să iasă din gradul civilizaţiei, din aplecarea naţională, din înrâurirea stării morale, sociale, politice: toate aceste elemente trebuie să se înşire delaolaltă" [2].

Literatura ca expresie a naţiei nu trebuie considerată doar ca o formulă omogenă, naţia despre care vorbeşte Russo nu constituie o unitate, ci, dimpotrivă se caracterizează prin diferenţierea dintre exploataţi şi exploatatori. Literatura – expresia naţiei – înseamnă, în fond, literatura ca expresie a poporului. "Istoria literară mai veche, – susţine Al.Dima, – a încercat să ignoreze lipsa de unitate a naţiei, accentuată de scriitor, referindu-se numai la acele texte ale lui Russo care idealizau trecutul, înfăţişând, în cadrul lor, o iluzorie "armonie" între clasele ce se aflau în realitate în relaţii antagonice. Russo vedea însă, cel puţin în ce priveşte prezentul, lupta dintre clase şi odiosul proces al exploatării" [3].

Temelia naţional-populară statorniceşte literaturii caracterul ei original faţă de alte literaturi. Aceasta e o altă idee ce se leagă strâns de cea dintâi. Russo va combate tendinţa de a se reduce literatura românească la un inventar de traduceri: "Tălmăciri, imitaţii, cercări, deşi vrednice de laudă, nu alcătuieşte o literatură" [4] va scrie în amintitul articol *Critica criticii*.

Ca şi alţi contemporani ai săi, Russo va identifica în folclor principalul fundament al literaturii naţionale. În articolul despre *Poezia poporală*, Russo va extinde baza populară a literaturii şi în viitor: "Mă îngrijesc pentru viitorul literar şi mă mângâi numai cu credinţa că acest viitor îşi va găsi loc de scăpare în poezia populară" [5]. Este un merit deosebit al lui Russo de a fi accentuat şi el fundamentul popular al literaturii, legând-o strâns de popor, atât în ce priveşte trecutul, cât şi viitorul, transformând simpla constatare istorică într-o normă generală a literaturii.

Fundamentul popular al literaturii include alături de limbă, susţinând ideea justă a limbii comune întregii naţiuni, a unei "limbi obşteşti" (oferindu-i un folos indirect literaturii, dându-i un veşmânt lingvistic natural, popular nu unul pedant, pseudosavant), tradiţiile, trecutul, căci "fără trecut societăţile sunt şchioape", iar literatura "nu are rădăcini nici nu dă roade" [6] scrie Russo în *Cugetări*.

Scriitorul nu vede însă numai elementul vechi, ci şi pe cel nou, lui nu-i lipseşte privirea dialectică, căci el scrie: "lumea merge înainte şi nu se poate întoarce, fiul nu poate fi tată sau frate părintelui său" [7].

R
805.90
L62

Maria ABRAMCIUC

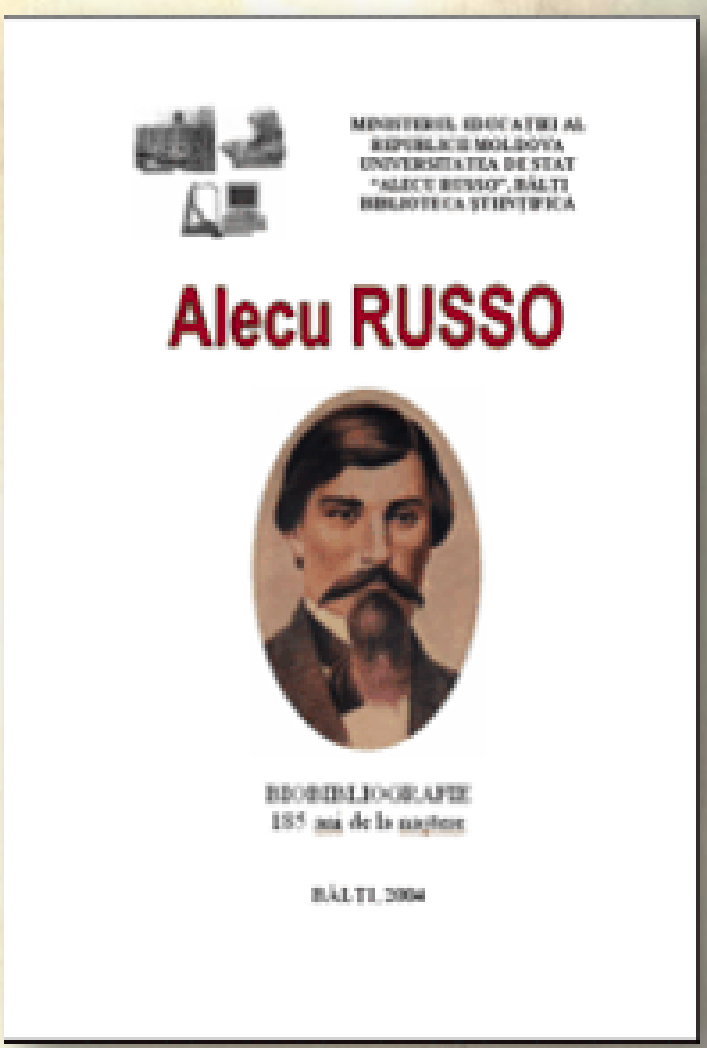
CÂNTAREA ROMÂNIEI DE ALECU RUSSO: PERSPECTIVE CRITICO-METODICE

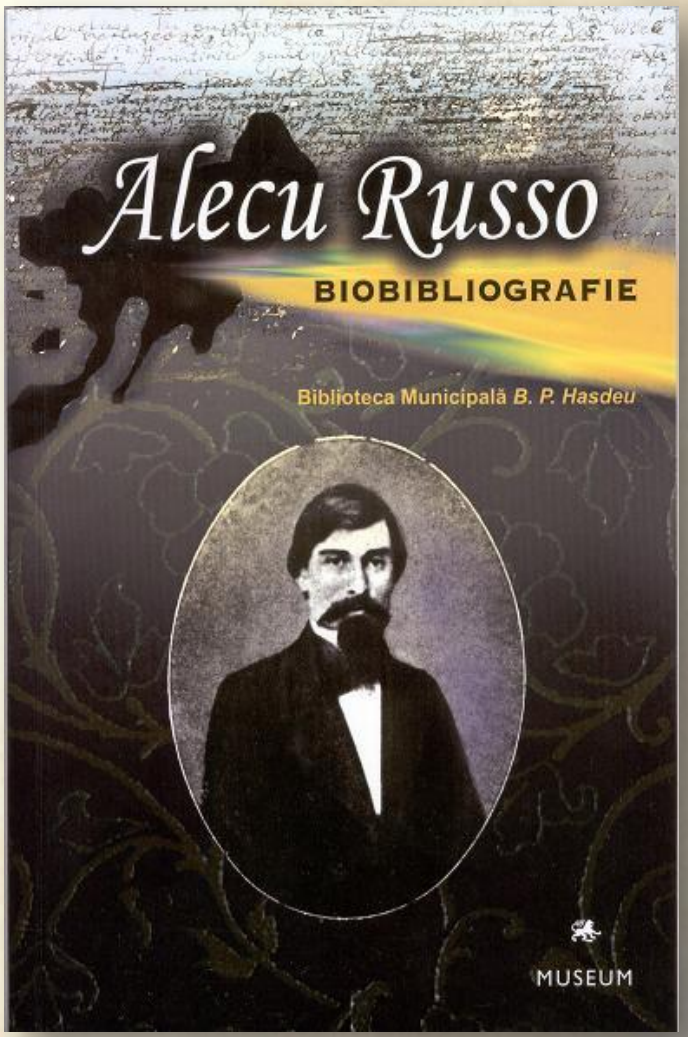
Dificultăţile pe care le întâmpină profesorul de literatură la predarea poemului în proză *Cântarea României* de Alecu Russo îşi au originea în complexitatea acestei scrieri, ce ilustrează nu doar tendinţele mesianice ale literaturii române din perioada de până şi de după revoluţia burghezo-democratică de la 1848, ci surprinde şi unele manifestări ale esteticii romantice, aflate în plină afirmare în literatura noastră de după 1850. Impedimentele interpretative mai decurg, pe de o parte, şi din mecanismul poetic al operei, retoric în esenţă, iar, pe de altă parte, din maniera narativă, specifică scriitorului paşoptist, ceea ce impune un anumit tip de abordare în cadrul orelor de literatură română în clasa a IX-a. La toate acestea, se mai adaugă paradigma speciei, poemul în proză întrunind liricul şi epicul, dinamica temei şi a ideilor, convertite de autor într-un text simbolico-alegoric, stilul complex, implicaţiile biblice, tonalitatea profetică a discursului etc.

Ne pronunţăm asupra oportunităţii fragmentelor selectate. Versetele 4, 5, 9, 17, 28, propuse de autorii manualului spre interpretare, sunt axate pe motivul patriei, al trecutului şi al libertăţii naţionale. Primele trei, omogene ca discurs şi ca formulă stilistică, reflectă imaginea patriei, evocată într-un registru antitetic. În schimb, versetul 17, cu un conţinut nebulos şi cu un stil excesiv de reflexiv, ni se pare inadecvat pentru gradul de inteligenţă al elevilor din clasa a IX-a. Ultimul, 28, defineşte nuanţat ideea de patrie şi, pe lângă accentele nostalgico-paseiste, proprii scrierilor lui Alecu Russo, denotă evidente finalităţi educative.

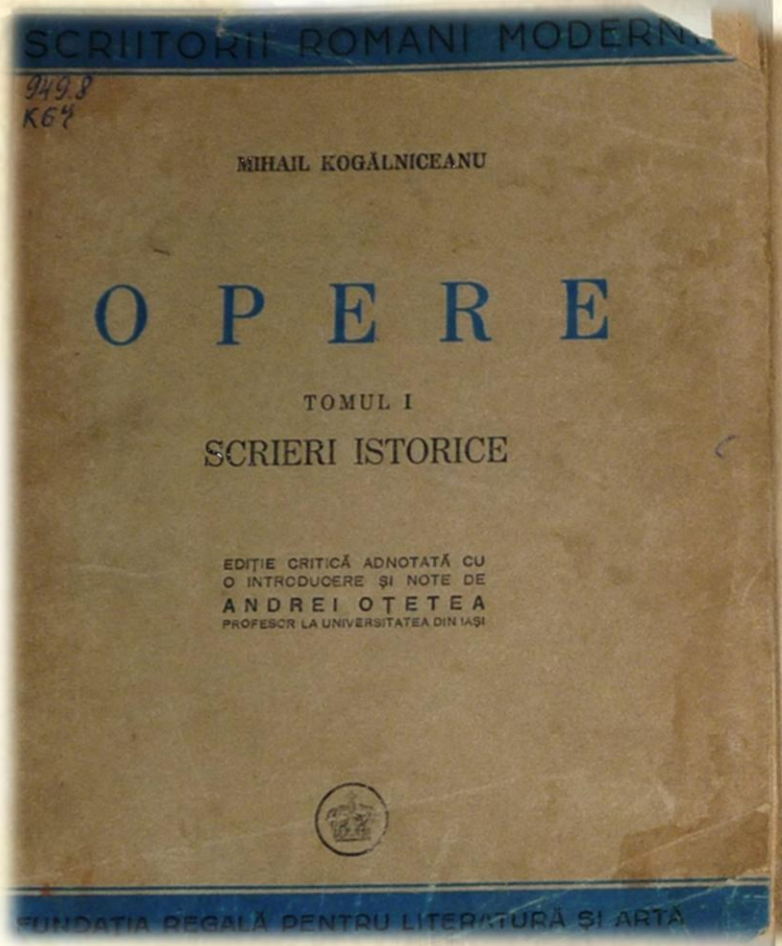
Structurat în patru compartimente, *Lumea cuvântului*, *Lumea textului*, *Lumea cărţilor şi Dincolo de cărţi*, studiul fragmentelor începe cu referinţe la titlul *Cântarea României*, insistându-se pe noţiunea de *cântare*, şi cu „explicarea şi comentarea titlului din mai multe perspective posibile". Una dintre acestea, paralela cu *Cântarea cântărilor* (*cântarea* semnificând, în plan religios, un cântec

BIOBIBLIOGRAFII

PRIETENII DESPRE BIBLIOTECA LUI ALECU RUSSO

LETOPISEȚELE ȚĂRII MOLDOVEI[1])

PREFAȚA

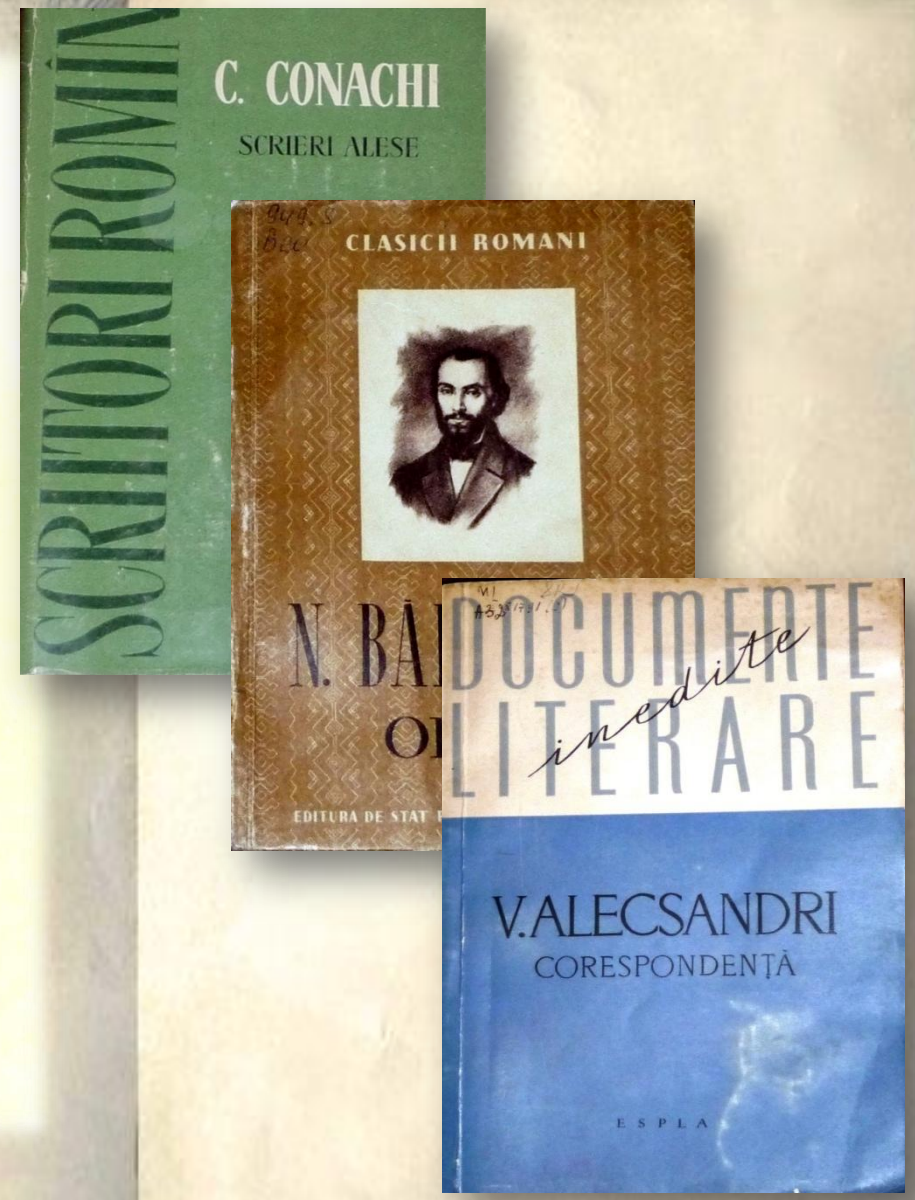
Dacă vreodinioară studiul istoriei a fost trebuitor, aceasta este în epoca noastră, în acest timp de haos, când și oameni publici și oameni privați, bătrâni și tineri, ne-am văzut individualitățile sfâșiate și iluziile ce ni erau mai plăcute, șterse. Într'un asemenea timp, limanul de mântuire, altarul de răzimat pentru noi este studiul istoriei, singurul oracol care ne mai poate spune viitorul.

Acest mare adevăr îl simțesc mai cu deosebire națiile civilizate. Noi vedem că la dânsele istoria singură a moștenit tot interesul ce altădată îl aveau alte cunoștințe teoretice; căci, tocmai ele simțesc nevoia de a-și lega prezentul cu trecutul. De aceea, nici într'un secol, chiar în acel al Benedictinilor, nu s'au publicat ca astăzi colecții mai mari de cronice și de urice originale spre a completa istoria. În adevăr, spre a avea o istorie, și îndeosebi istoria țării sale, nimic mai bun, mai folositor, mai neapărat este, decât de a se întoarce la isvoarele originale, adică de a avea înaintea sa cronicele, biografiile, diplomele, toate acele acte scrise care se raportează la întâmplările politice, la dreptul public, la legile, la instituțiile, obiceiurile și moravurile timpurilor trecute; căci, puși în față cu aceste originaluri, suntem, cum am zis, la isvoarele istoriei, fără ca niciun intermediar să se pue între noi și între aceste monumente vrednice de tot onorul. Noi vedem că în toate părțile, unde este ceva progres, statuțile, ocârmuirile, societățile, învățații, cu o deosebită emulație, se ocupă cu adunarea, cu publicarea, cu cercetarea cronicelor, hrisoavelor,

[1]) Iași, 3 vol., 1845—1852. (Nota editorului).

De la Alecu Russo a rămas o bogată bibliotecă. Ea cuprindea, pe lîngă diferite manuscrise, următoarele cărți: Letopisețul Moldovenesc, de M. Kogâlniceanu (desigur ed. 1852), Istoria Românilor, de Vaillant (desigur: La Roumanie, Paris 1844, 3 vol.), Istoria lumei nemțești, de Krim; cărți de Alecsandri, Conachi, C. Negruzzi, Hrisoveghi; cărți de drept, geografie, etc.

Dar, ce păcat! Atât cărțile, cât mai ales manuscrisele bibliotecii lui Russo s-au pierdut. Le cunoaștem numai dintr-o înregistrare oficială a lor, făcută de autorități.

CAPITOLUL XII

CRITICA REPREZENTAȚIEI PIESEI *IONICĂ, DRAGUL MAMEI* • REPREZENTAREA PIESEI *PROVINCIALUL LA TEATRUL NAȚIONAL SAU JICNICERUL VADRĂ* DE AL. RUSSO ȘI SURGUNIREA ACTORILOR N. TEODORU, T. TEODORINI ȘI N. LUCHIAN, CÎT ȘI A AUTORULUI, LA MONASTIRILE CAȘIN ȘI SOVEJA • IMNUL COMPUS DE POETUL GH. SION, MUZICA DE A. FLECHTENMACHER, CÎNTAT LA ÎNCHIDEREA STAGIUNEI 1845—1846 • LISTA PIESELOR JUCATE ÎN ACEASTĂ STAGIUNE • REPREZENTAȚIILE TEATRALE DIN BACĂU

Începutul anului 1846 s-a făcut de actorii Teatrului Național cu o piesă originală, care dădea prilej tînărului literat Dimitrie Gusti de a scrie o lungă critică în foaia timpului, ceea ce dovedește că această piesă a avut oarecare răsunet în societatea ieșană.

Astfel, în 2 ianuarie 1846 s-a jucat de trupa moldovenească, în beneficiul d-nei Caterina, piesa intitulată *Ionică, dragul mamei*, melodramă în 4 acte, compusă de D. Miclescu. Apoi, miercuri 8 ianuarie s-a jucat *Angelo sau Tiranul de Padua*, dramă în 3 acte și 4 tablouri de Victor Hugo, tradusă de C. Negruzzi. Punerea în scenă la această piesă a fost făcută cu îngrijire de regizorul Jerant.

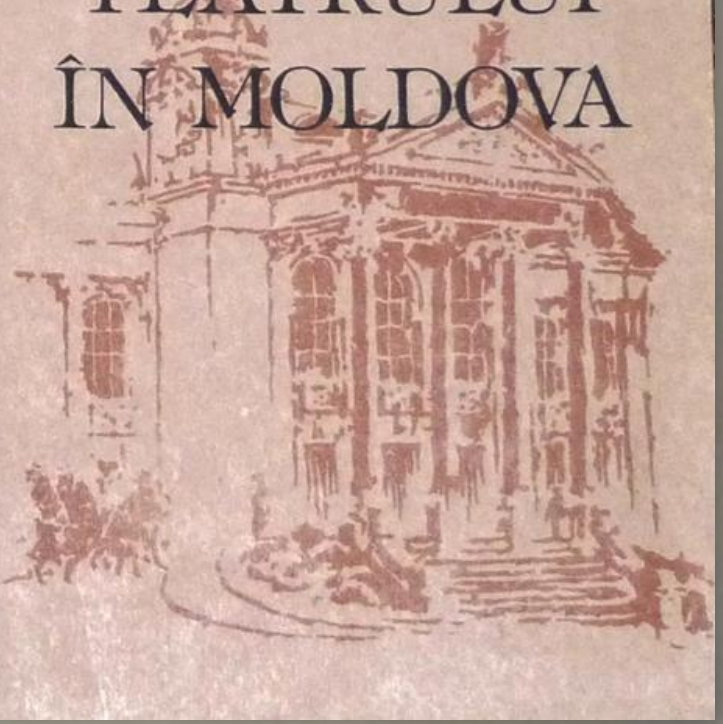
Despre modul cum s-au jucat aceste două piese, găsim în *Albina românească* din 18 ianuarie, nr. 4, o critică făcută de Dimitrie Gusti, pe care credem nemerit a o reproduce. Iată-o:

„În șirul pieselor reprezentate în iarna aceasta pe Teatrul Național însemnăm și pe aceea întitulată: *Ionică, dragul mamei*, melodramă în 4 acte, compusă de d. D. Miclescu. Ea fu reprezentată în 2 sesiuni a curgătoarei în benefisul d-nei Caterina. Sala era plină de privitori pe cari îi atrăsese originalul piesei. Execuția ei urmă nu cu acé nemerire, despre care trupa moldovană ne-au dat în mai multe rînduri dovezi. O nedeplină știință a rolelor și suirea piesei fără de repetiții, așa zicînd, au făcut a pierde foarte mult acția jucătorilor și au întunecat puțin și meritul piesei. Cu toate aceste, nu se poate tăgădui că d-na Teodorini, în rolul de Ruxanda, soția C. C. Ionică nu și-au arătat patetica sa, motivată din amăgire, din iubire și din poziția rangului său ca fiică de făclieriu. Graiul ei era organul suferinței și suferințele jugul amoriului pe care-l purta. Tînăra actriță se pare a-și fi întrunit toate puterile pentru de a executa și a culege în sara aceasta aplauzele privitorilor, pe care cu mulțămire deplină i le da. Aceea însă ce nu caracteriza na-

7c(M)
B 86

Teodor Burada

ISTORIA TEATRULUI ÎN MOLDOVA

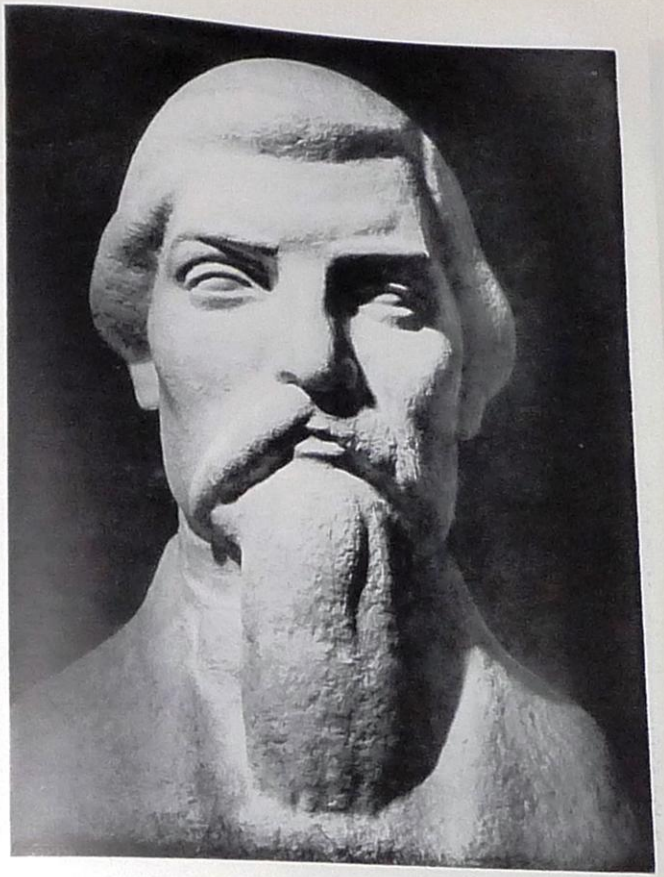

ALECU RUSSO ÎN ARTĂ

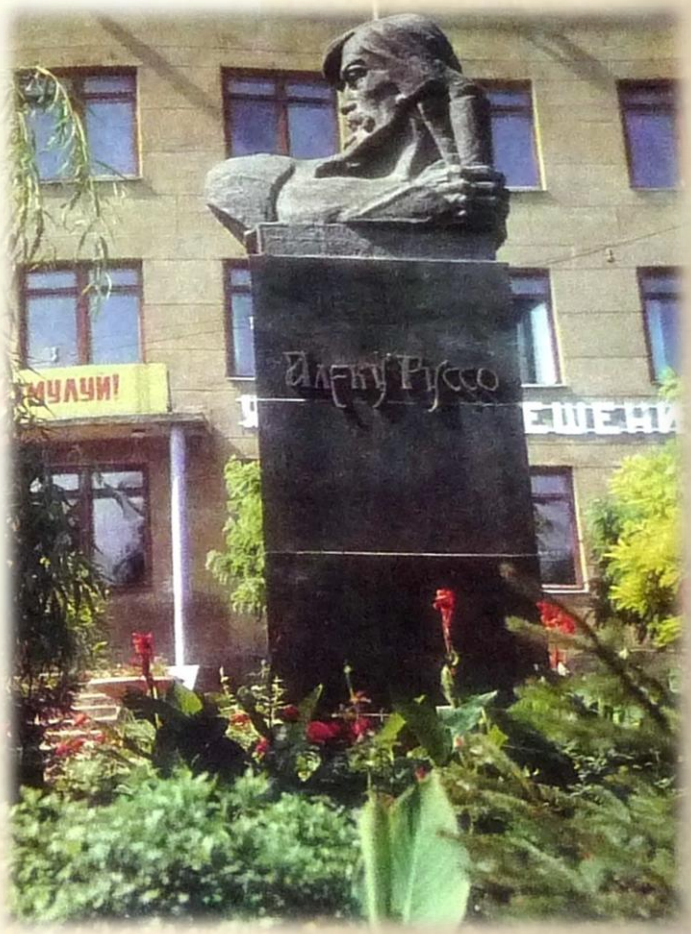

С. Г. Бобернага

ИОСИФ
КЕПТЭНАРУ

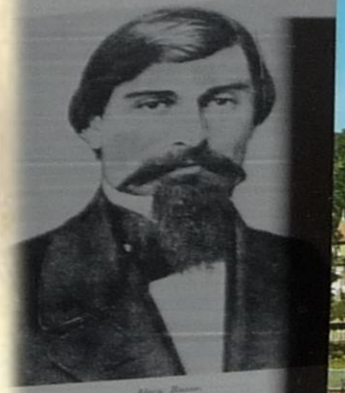

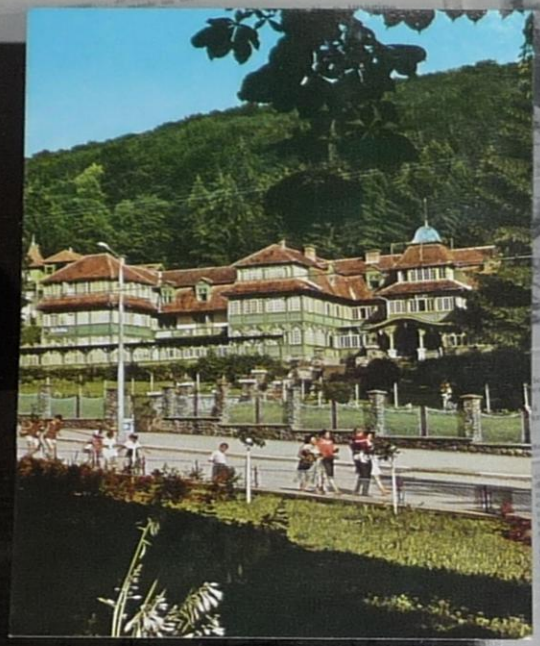
Bălţi, str. Puşkin 38, în curtea Universităţii de Stat „Alecu Russo"

Bustul lui Alecu Russo din Suceava

SOVATA

941.8
I-30

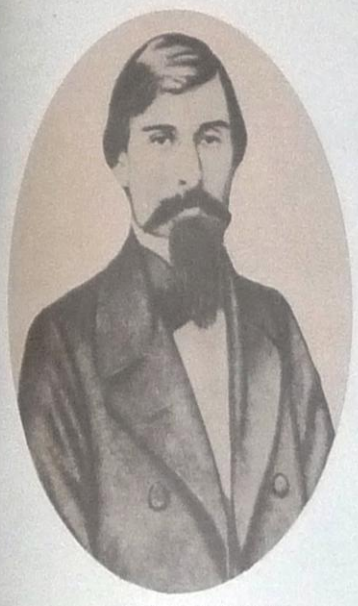

„Ajutat de cîteva persoane şi mai cu seamă de dl. Alecu Russo, am adunat o mare parte din poeziile populare şi acum, săvîrşind îndreptarea şi orînduiala lor, le închin patriei mele ca cea mai dreaptă avere a ei."

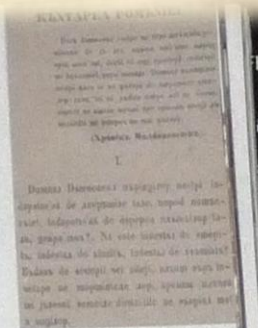
Vasile Alecsandri

„Dar ceea ce ar ajunge pentru a face din Russo unul dintre numele mari ale literaturii noastre e tînguirea intitulată *Cîntarea României*."

Nicolae Iorga

139. Alecu Russo (1819-1859), scriitor

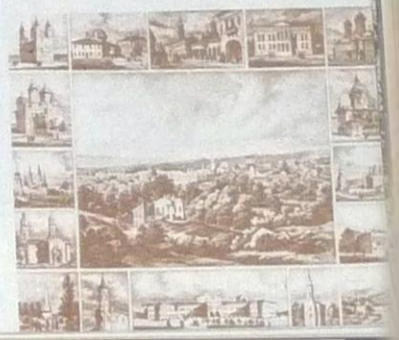

140. **Cîntarea României**, renumitul poem al lui Alecu Russo publicat în anul 1855 de Vasile Alecsandri în revista **România literară**

„Dacă duşmanul vostru va cere legăminte ruşinoase de la voi, atuncea mai bine muriţi prin sabia lui decît să fiţi privitori împilării şi ticăloşiei ţării voastre. Domnul părinţilor voştri însă se va îndura de lacrămele slugilor sale şi va rădica dintre voi pe cineva, carele va aşeza iarăşi pre urmaşii voştri în volnicia şi puterea de mai înainte."

Hronică moldovenească

„Domnul Dumnezeul părinţilor noştri înduratu-s-a de lacrămile tale, norod nemîngîiet, înduratu-s-a de durerea plămînilor tale, ţara mea... Nu eşti îndestul de smerită, îndestul de chinuită, îndestul de sfîşiată? Văduvă de ficiorii cei viteji, plîngi fără încetare pe mormintele lor, precum plîng şi jălesc femeile displetite pe săcriul mut al soţilor."

141. Stampa **Amintire din Iaşi**

ALECU RUSSO
n. 17 martie 1819 [illegible] ianuarie 1859.
ALE CĂRUI SLĂVITE OSEMINTE AU FOST MUTATE DE LÎNGA ZIDUL DE AFARĂ ÎN SFÎNTA BISERICĂ ÎN SEMN DE PATRIOTICĂ RECUNOSTINTĂ.—
EVANGHELIA ESTE CARTEA LIBERTĂȚII. HRISTOS NU A ZIS: „UCIDEȚI PE ACEI CARE NU VREAU SĂ CREADĂ ÎN MINE". HRISTOS A ZIS: „CUVÎNTUL ESTE PENTRU TOȚI ACEI CARE VREAU SĂ-L ASCULTE".
AD MEMORIAM

RESURSE ELECTRONICE

http://www.autorii.com/scriitori/alecu-russo/

http://www.scriptorium.ro

www.carti-online.com

www.biografii-online.net/.../alecu-russo

http://www.roenciclopedia.ro/

http://www.wikipedia.org

Realizatori:
Adella CUCU, şef serviciu
Valentina TOPALO, şef serviciu
Silvia CIOBANU, şef serviciu

Redactor - coordonator: Elena HARCONIȚA, Directoarea Bibliotecii Ştiințifice

2014